

EL CARDENAL JOAN-TOMÀS DE BOXADORS

I LA SEVA INFLUÈNCIA

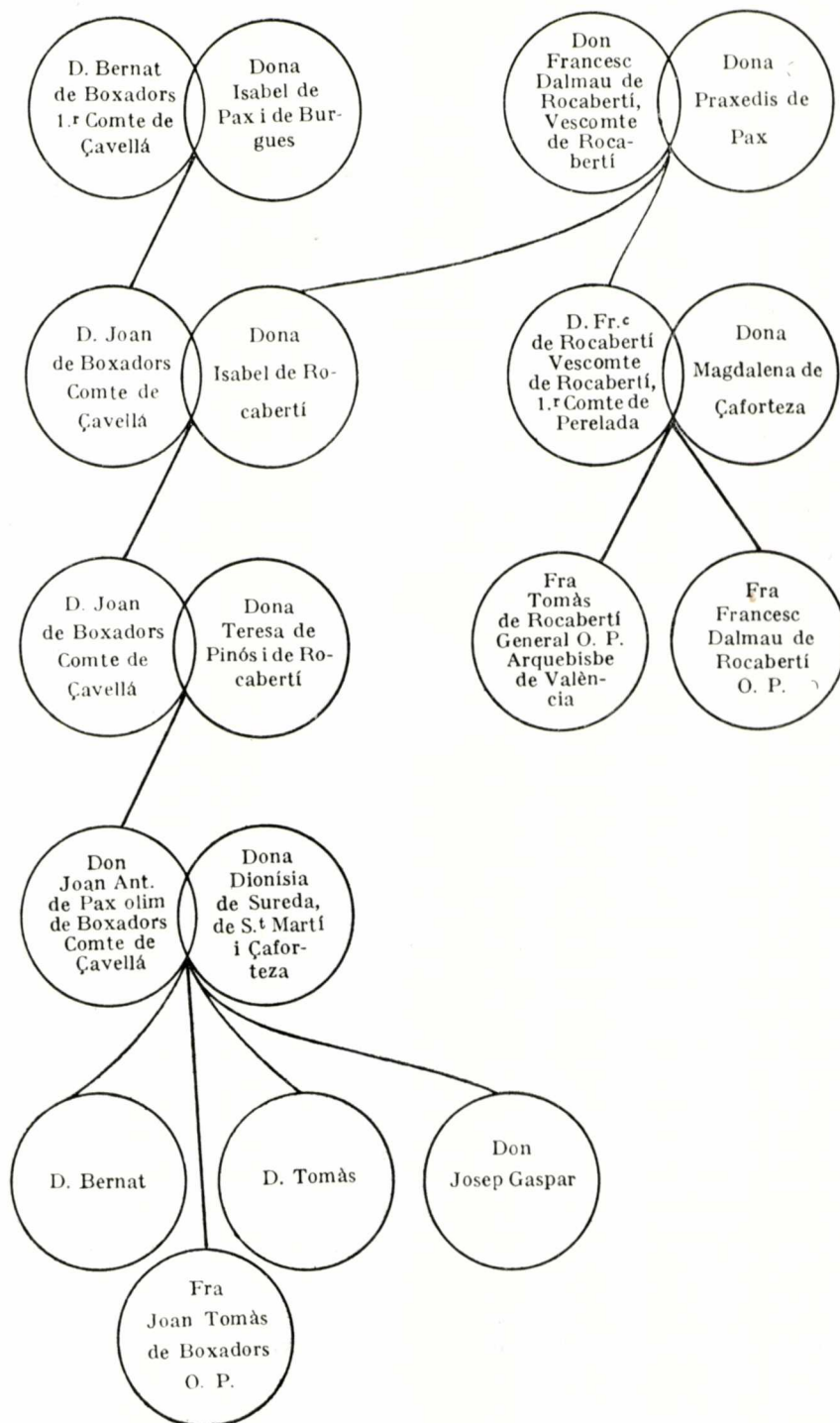
EN EL RENAIXEMENT DEL TOMISME

Amato Masnovi publicà fa poc uns molt interessants articles sobre «Gli albori del Neo Tomismo in Italia» i en el darrer ⁽¹⁾ feia notar la influència que tingué en la renaixença del tomisme el nostre Cardenal Boxadors, General de l'orde Dominicana. Aquesta indicació de Masnovi no passà desapercebuda: mon respectat amic En P. M. Bordoy Torrents, en la conferència sobre «L'estat actual de la Filosofia a Catalunya», per moure més l'ànima dels catalans vers un renaixement tomista, els retregué l'article de Masnovi i donà, valent-se de sa biblioteca particular, dades molt més concretes d'En Boxadors i de sa valor filosòfica. I volent que la noble figura d'aquest eminent català fos plenament coneguda, em demanà que, aidant-me de les dades emeses per Masnovi, per Morthier i per ell mateix, i servint-me dels documents de les biblioteques barcelonines, escrivís per a aquest ANUARI una biografia més completa del Cardenal Boxadors. Així ho faig, remarcant aquelles particularitats que tenen una valor filosòfica més notable o que poden ésser singularment útils per a la recerca ulterior de documents o per a la història de Catalunya. En aquesta humil tasca m'ha estat preciós l'ajut de mon bon amic Mossèn Francesc Vilardebó.

Posats al treball vàrem pensar, primerament, de separar l'estudi de la vida d'En Boxadors del de ses idees i sa influència filosòfiques. Però la vida i les idees són tan íntimament lligades que cauriem en moltes redites. Per això ens estimem més d'estudiar-ho conjuntament; en la seva vida ens fixarem especialment en ço que es refereixi a Catalunya, no sols per amor de la nostra terra, sinó perquè és la part més deficient en la biografia de Morthier.

La següent genealogia dóna idea exacta de la família del nostre Boxadors:

(1) *Rivista di Filosofia Neoscolastica*, anno XIV, fasc. I.

Un casament de cosins germans, tan freqüent entre nobles, ço és, el de donya Isabel de Rocabertí amb don Joan de Boxadors, segon comte de Çavellà, i l'haver-se fet frares els dos fills del matrimoni de don Francisco de Rocabertí, primer comte de Peralada amb donya Magdalena de Çaforteza, donà als avis del nostre Joan Tomàs una sèrie il·lustríssima de títols: recolliren l'herència dels Rocabertí, els Pax, els Pinós i els Boxadors, famílies de les més fortes de la nostra terra, emparentades amb la noblesa d'Alemanya, Austria (1), Itàlia i Portugal, fondament arrelades, no sols en la Catalunya estricta, sinó a València i a Mallorca.

El pare d'En Boxadors recollí tots aquests títols i n'obtingué de nous en casar-se a Sant Nicolau de Mallorca, l'any 1699, amb donya Dionísia de Sureda, de Sant Martí i de Çaforteza. Ell es deia Joan, com el nostre Cardenal, i la llista innumerable dels seus títols ens és donada per Rafael Figueró en un opuscle curiosíssim. (2). Nasqué el 28 de gener de 1673. Fou, segons Figueró, «un Demostenes eloquente, un Ciceron retorico, un Aristoteles Filosofo, un Cornelio Tacito historico y politico, un Virgilio poetico, y finalmente un Chorifeo.» Tingué quatre fills, tots barons, les partides de naixement dels quals es troben a l'església del Pi. El més gran, Bernat, fou batejat el 25 d'abril de 1702. El segon fou el nostre biografiat, batejat al Pi el dia 3 d'abril de 1703, amb els noms de Joan, Francisco, Salvador, Anton, Tomàs, Domènec, etc., essent-li padrins don Josep Galcerán de Pinós i Rocabertí i donya Manuela Pinós i Sarriera, esposa de don Miquel d'Alentorn olim de Pinós. El tercer infant, Tomàs, fou batejat el 8 de març de 1704 i el darrer, Josep Gaspar, el 13 de març de 1705 (3).

La família Boxadors havia estat sempre catalaníssima. En la lluita entre els Borbons i els Austries s'inclinà del cantó dels darrers. El pare del nostre Boxadors, don Joan Antoni, era, segons constatàvem, una potència a Catalunya. Havia estat gentil-home del Monarca anterior, Ministre del Consell d'Estat i President del Consell de Flandes. En l'hora decisiva escoltà la veu de la sang, dels interessos i dels vassalls, i posà tota sa influència i la de les famílies parentes d'ell al servei de l'Arxiduc Carles, seguint-lo, en l'adversitat com en el triomf, amb llealtat de català. Començà per entregar-li les illes Balears. L'Arxiduc agraià molt els seus serveis, nomenant-lo virrei de Balears (4),

(1) Aquest Don Joan, avi d'En Joan Tomàs, fou gentilhome de donya Mariana d'Austria.

(2) «Retrato politico del Señor Rey D. Alfonso el VIII, que presento a la S. C. R. M. del Rey Nuestro Señor Don Carlos II, D. Gaspar Mercader y de Cerbellon, Conde de Cerbellon. Y se dedica al Ilustre i Egregio Señor Don Iuan Antonio de Pax, olim de Boxadós, Timor, Castellauli, Requesens, Pinós, y de Rocabertí, Varvessor de Boxadós, Conde de Çavellà, etc. — Con licencia: Barcelona: Por Rafael Figueró, Año 1697. — Biblioteca particular del Dr. D. Josep Maria d'Alós.

(3) Dec aquestes dades i gran part de les següents a l'amabilitat del Dr. Josep Maria d'Alós, Catedràtic d'Història Eclesiàstica al Seminari de Barcelona.

(4) Prengué possessió del virreinat el 1.º d'octubre de 1706: En Joan Tomàs tenia aleshores tres anys. Vegi's: *Alistamiento noble de Mallorca, año 1762*, por Ramis de Ayreflor y Sureda. Palma, 1911; *Mallorca durante la guerra de Sucesión*, articles de Ferran Porcel en el *Butlletí de la Societat arqueològica luliana*. Apèndix 13 i següents.

virrei de València, gran d'Espanya de primera classe, capità general i apoderat. Fóra del més alt interès històric l'estudi de la posició que prengueren les famílies nobles de Catalunya en la lluita entre els Austries i els Borbons: només la decisió i la constància heroica d'una gran part de la noblesa catalana expliquen suficientment la llarga resistència contra Felip V. I no dubtem que d'aquest estudi el nom de Boxadors i dels seus parents en sortiria glorificat. Quan l'Arxiduc esposà donya Isabel Cristina de Brunswick, tot Barcelona es commogué, hi hagueren grans festes, i es traslladà solemnement el cos de Santa Maria de Cervelló, molt parenta dels Boxadors, per tal que hom veiés com les nobles famílies catalanes s'ajuntaven a la joia popular: així ho diu clarament un petit fulletó d'aquella època ⁽¹⁾: «Bien han manifestado sus Magestades la estimacion, y aprecio en que tienen estas innimitables finezas de la Nacion Cathalana, que sin ahogarse, ni aun encogerse con las calamidades de la Guerra presente, y gastos inevitables que consigo lleva, no ha perdonado à gasto, para manifestar su alborozo en el deseado y felicissimo Matrimonio de sus Reyes; y para que de esta preciosa union se eternice el Imperio Español en la Augustísima familia, unió al jubilo del Real Matrimonio el culto de Santa Maria de Cervellón, para que como unida al Tronco Real por Sangre, y a Cathaluña por nacimiento, solicite del Altísimo, para sus Magestades las felicidades que desean, y para Cathaluña, lo que adelante, y corone su Fidelissima Constancia.» Aquest nucli de famílies, el centre del qual era potser don Joan Antoni Boxadors, jugà net sempre, i rebé amb la derrota de l'arxiduc un cop terrible. Però Catalunya restà sempre agraïda a la fidelitat dels patricis que no la volgueren traïr i això explica l'extraordinària popularitat que tindrà En Joan Tomàs a la nostra terra i el sentit, tan especial, d'alguns elogis que se li tributaren.

Vençudes les armes de l'Arxiduc, assolada Barcelona, don Joan Antoni de Boxadors hagué d'expatriar-se. Probablement ja no tornà més a Espanya, sinó que visqué a la Cort de Viena. Morí vora de Gènova, en una vil·leta particular, l'any 1745, als setanta dos d'edat. Quina fou la situació dels seus quatre fills? Fins aleshores havien seguit les vicissituds amargues de la guerra: el nostre petit Joan Tomàs passà una infància atrafegada, plena d'inquiet trasbalç, entre viatges freqüents. Probablement don Joan Antoni s'endugué amb ell algun dels infants, però veient les disposicions d'En Joan Tomàs per a les lletres i la seva bona índole que el feia molt capaç d'ésser el dia de demà

(1) «Breve relación de el feliz viage de la Reyna Nvestra Señora Doña Isabel Christina de Brunswick y Virolffenbuttel (que Dios guarde) Desde San Pedro de Arenes hasta la Ciudad de Mataró. Su magnifica, y gloriosa entrada en la excelentissima ciudad de Barcelona, y Reales Bodas con la magestad de el rey nuestro Señor Don Carlos Tercero (que Dios guarde) monarca de dos mundos. Sumptuosa pompa con que la lealtad cathalana aplaudió à sus Magestades en tan celebre ocasion, con la sagrada circunstancia de averse executado la festiva translacion de el glorioso Cuerpo de Santa Maria de Cervellon. Con licencia, y privilegio. Barcelona: Por Rafael Figueró, Impressor del Rey nuestro Señor, año 1708.» — Biblioteca del Seminari de Barcelona, «Miscel·lània».

un eminent eclesiàstic, el deixà a Barcelona, encomanant la seva formació a un dels catedràtics de la Universitat, dissolta per Felip V. Un document posterior constata que era el catedràtic «más acreditado en la enseñanza de las bellas letras.» (1) Ignorem amb qui visqué En Joan Tomàs en aquesta època: potser a casa d'algun parent, potser la seva mare havia romàs a Barcelona, ço que sembla poc probable. (2) Així arribà el nostre biografiat a l'adolescència, format durament pels esdeveniments contraris i aprenent en l'escola del dolor a ésser home de caràcter, de vida austera i de personalitat singularíssima. Per això lloarà hom més tard en el Cardenal Boxadors «el distinguido origen de una familia tan esclarecida, como esenta de aquella deplorable vanidad, que llega à hacer pensar que à los de alto nacimiento se les han de allanar al solo ruido de un nombre ilustre todos los obstaculos del camino del honor, y presentarseles por si mismos las gracias, una indole feliz, y dichosamente preservada de los alagos del ocio y devaneos que malogran a tantos de su clase.» (3)

Els Boxadors havien estat sempre bons amics de l'orde Dominicana. Molts ascendents d'En Joan Tomàs havien ocupat llocs preeminents entre els dominics: citem per exemple, aquell Rocabertí, oncle llunyà del Cardenal Boxadors; n'escrigué una semblança el Bisbe Torras i Bages. Fou semblant al nostre Joan Tomàs per la vida aspra, per l'acèrrima defensa dels drets de l'Església en faç de l'absolutisme francès, i fins pels càrrecs que ocupà abans

(1) «Oración Funebre que en las solemnnes exequias consagradas a la memoria del Eminentissimo Cardenal Presbitero D. Fr. Juan Thomas de Boxadors, por su Convento de Predicadores de Barcelona, dijo el M. R. P. Fr. Buenaventura Fages Lector Jubilado, Ex-Custodio, Doctor en Filosofia y Sagrada Theologia, Ministro Provincial de esta Provincia de San Francisco de Asis, y Examinador Synodal de Barcelona, Tarragona, Gerona... — pl. 35 del Folletó: Solemnnes exequias que a su amado Hijo y Protector el Eminentissimo Señor Cardenal Presbitero D. Fr. Juan Thomas de Boxadors consagró el Convento de Predicadores de santa Cathalina Virgen y Martir de la Ciudad de Barcelona. En los dias 2. y 3. de Abril de 1781. Barcelona: Por Bernardo Pla.» — Biblioteca particular d'En P. M. Bordoy-Torrents.

(2) Don Joan Antoni es casà, aviat, en segones nupcies, a Viena, amb una dama d'aquell país, Donya Francisca de Berch y Arrendorf, de la qual tingué fills. La mare d'En Boxadors morí, doncs, aviat. — Vegi's: «Enterraments y Obits del R^l Convent de St Domingo de la ciutat de Mallorca... etz. continuado por Jaime de Oleza y de España», Palma, 1923.

(3) «Oración encharística que en las solemnnes Fiestas de acción de gracias, con que el día 14. de Febrero de 1776. el religioso Convento de S. Cathalina, Virgen y Martyr de la Orden de Predicadores de la ciudad de Barcelona celebró la gloriosa promoción de su Esclarecido Hijo, y Maestro General de dicha orden el Eminentísimo, y Excelentísimo Señor Don Fr. Juan Thomas de Boxadors a la Sagrada Purpura Cardinalicia, dixo el Ilustre D. Jaime Matas Canonigo Lectoral de la Santa Iglesia Cathedral de Barcelona, y Socio de la Real Academia de Buenas Letras de dicha Ciudad». — p. 11. — Pertany a la «Relacion de las Fiestas que hizo el Convento de Predicadores de S. Cathalina Virgen, y Martyr de la Ciudad de Barcelona, en accion de gracias a Dios por la promoción de su esclarecido hijo el Rmo. y Emo. Señor Cardenal Presbytero Don Fr. Juan Thomas de Boxadors, Maestro General de la Orden, En los dias 13. 14. y 15. de Febrero de 1776. Barcelona: Por Bernardo Pla.» — Biblioteca particular d'En P. M. Bordoy-Torrents.

d'ésser promogut a l'Arquebisbat de València, puix que fou provincial d'Aragó i general de l'Orde. Morí en 1695 i son record devia ésser objecte de freqüents converses a casa d'En Boxadors. El germà primogènit d'aquest Rocabertí havia també estat dominic. Hi havia una preferència evident de la noblesa catalana vers l'Orde de Predicadors: recordem el Cardenal Casanova i tants d'altres. Altrament, don Joan Antoni era Comte de Peralada, on tenien els Dominics un important Convent. I encara, els Dominics coincidien en idees amb el pare d'En Joan Tomàs, car sempre es distingiren per llur entusiasme catalanesc, com ho demostren clarament els sermons de Fr. Abad i la part principal que prengueren en les festes pel casament de l'Arxiduc relatades en l'opuscle ja citat.

Tots aquests lligams, la consuetud de moltes nobles famílies barcelonines que feien estudiar llurs infants a Santa Catarina, l'ésser En Joan Tomàs «el segundón» de Can Boxadors, ço que el predestinava a la carrera eclesiàstica, i sobretot la «genial propensión a la virtud y a las letras» ⁽¹⁾ d'En Joan Tomàs i el desig que «asegurase sus adelantamientos sin exponerse al menoscabo de las costumbres» ⁽²⁾ mogueren els pares d'En Boxadors a decidir, probablement des de l'estranger, que son fill estudiés les arts al convent de Santa Catarina.

Devia tenir aleshores tretze o catorze anys: vers 1717. Coneixia el grec, el llatí i probablement altres llengües vives: no sense una mica d'emoció devia començar l'estudi de la filosofia. Tot hom diu que son talent i sa pertinença en l'estudi eren ja molt notables, que li plavien poc les juguesques i no gens els aldarulls: la solitud enyoradissa de la seva ànima havia de trobar, doncs, en l'estudi de la ciència de l'ésser una agradable i obsessionant companyia, i la dolçor impertèrrita del seu caràcter el féu molt apte per profunditzar, fins a les entràmenes, la Física i la Metafísica.

Què podia oferir-li el Convent de Santa Catarina? En primer lloc, una fervent admiració per a Sant Tomàs, la qual no solament es manifestava en festes del col·legi, sinó que tenia una eficàcia i una organització externes, vull dir, que a Santa Catarina radicava ultra la Congregació del Cíngol, una Acadèmia de Sant Tomàs d'Aquino, la qual era composta de teòlegs, filòsofs,

(1) «Digna exaltación de un hijo, y colmada gloria de una Madre. Oracion panegyrica que en las solemnissimas Fiestas de Accion de Gracias, con que celebró el Religioso Convento de Santa Cathalina Virgen, y Martyr, Orden de Predicadores de la Ciudad de Barcelona, la plausible Eleccion del Reverendissimo Padre Fr. Juan Thomas de Boxadors, Hijo de Habito de el mismo Convento, en Maestro General de su Sagrada, y Esclarecida Religion, autorizada, y presidida por nuestro Santissimo P. Benedicto XIV. (que Dios guarde). Dixo dia 29. de Agosto año 1756. El R. P. Fr. Antonio Soteras de la Regular Observancia de N. P. S. Francisco, Colegial que fué en el mayor de S. Pedro, y S. Pablo de la Universidad Complutense, Dr. y Cathedratico de Philosophia del Dr. Sutil en la Real, y Pontificia de Cervera. Sacanle a luz los Obreros de la Iglesia de dicho Convento. Con licencia de los Superiores. Barcelona: Por Juan Jolis, Impressor...» — Biblioteca particular del Dr. D. Josep M.^a d'Alós.

(2) «Oración Fúnebre» (citada a la p. 247 d'aquest estudi), p. 35.

metges i advocats tomistes i tenia vida d'estudi, segons ho indica aquest paràgraf curiós dit en una de ses festes (1):

«Per Examen Apibus structum; si Solorsano suis in Emblematis Fides praebeatur; officiosa quaedam Doctorum Academia denotatur: verum cum Apes tantummodo sub Solis ardore suum mellitum opus laboriosae conficiant: Aenid. lib. I. Mantuano teste Marone: Qualis Apes aestate nova per Florea rura, exercet sub Sole labor: quam aliam, Examen Apium, designabit Scholam, quam nostrum

(1) «Oratio Funebris in Academicos Thomistas vitae lumine cassos, habita postriedie cultus sollemnes, et annuus Doctoris Angelici D. Thomae Aquinatis, Alexandrinis in Aedibus D. Catharinae Virg. & Mart. Barcin. die 11 Martii Anno 1712. A Nobili Domino Ioanne Antonio de Fontaner & Trulles, in ejusdem Barcin. Academia publica Rhetorices Alumno. Barcin. Ex Typ. Bartholomaei Giralt.» — Biblioteca del Seminari de Barcelona, secció «Miscel·lània».

A la mateixa Biblioteca i secció pot hom consultar sobre aquesta Acadèmia tomista, els següents fulletons:

α) Una gran quantitat de «villancicos», entre els quals són molt interessants els «Villancicos que se cantaron en el Real Convento de Santa Catalina Martir de esta Ciudad de Barcelona, à las Fiestas, que tributan y consagran los Academicos Discipulos, à su Angelico Maestro Santo Thomàs de Aquino. Cantolas la capilla de la Iglesia Cathedral, siendo Maestro della el Licenciado Juan Barter. En Barcelona: Por Rafael Figueró, Año 1690» i els «Villancicos que se cantaron en el Real Convento de santa Catalina Martyr de esta Excelentissima Ciudad de Bârcelona, en las Fiestas que tributan y consagran los Academicos Discipulos à su Angelico Maestro Santo Thomas de Aquino; Con asistencia de nuestro Catolico Monarca *Carlos III* (que Dios guarde), siendo mayores... Cantólos la capilla de la Iglesia Cathedral... Barcelona: Por Rafael Figueró Impressor del Rey nuestro Señor, año 1706». (No és impossible que Figueró hagués sigut nomenat Impressor reial per la influència de don Joan Antoni de Boxadors, al qual dedicà tan elogiosament un opuscle ja citat.)

β) «El Sol en el signo del Tauro. El Angelico Maestro, y Quinto Doctor de la Iglesia Santo Thomas de Aquino. Elogiado, en proclamacion evangelica Panegyrica en el dia segundo de los quatro, que en festivos anuales cultos le consagra su Noble, y Sabia Academia de la Ilustre Universidad de Barcelona este año de 1695 en el Real Convento de Santa Catalina Martyr, de la Sagrada Orden de Predicadores. Por el R. P. Fr. Pablo Andres Lector Jubilado del Orden de los Minimes de San Francisco de Paula. Sacala a luz el R. Migvel Ponsá, Doctor en Filosofia, y Rector de la Parroquial Iglesia de Tagamanent, Obispado de Vique. Y le dedica Al Muy Ilustre Señor Antonio Bastero... En Barcelona: Por Juan Jolis à los Algodoneros».

γ) «Oración Funebre en las exequias del muy Reverendo Doctor Luciano Marsal Presbítero, Cathedratico Jubilado de Theologia: y Examinador Synodal en el Obispado de Barcelona. Que celebró la sabia academia del Angelico Doctor Santo Thomàs de Aquino, en el Real Convento de Santa Cathalina Martir de la Sagrada Religion de Predicadores de Barcelona, dia 29. de Deziembre de 1705. Dixola el Muy illustre Señor Dr. Benito Vinyals, Canonigo Penitenciario de la Santa, y Metropolitana Iglesia de Tarragona, Primada de las Españas, Cathedratico de visperas de Theologia en la Universidad de Barcelona, y Examinador Synodal de su Obispado... Barcelona: En la Imprenta de Juan Pablo Marti. Año 1706».

δ) «El abismo de sabiduria y el abismo de humildad Sto. Thomas de Aquino, Quinto Doctor de la Iglesia. Sermón, que en el dia VII de Marzo de MDCCLXXXI. predicó en el Religiosísimo Convento de PP. Predicadores de Santa Catalina V. y M. de la Ciudad de Barcelona, el mas Mínimo de sus Discipulos Fr. Raimundo Pujadas, Lect. Jub. de la Orden de S. Francisco de Paula. Sale a luz a expensas de un prebendado de la Santa Iglesia Cathedral de la misma Ciudad. Devoto del Santo y aficionado a su Doctrina, quien lo dedica a la M. Ilustre y Sabia Academia baxo la invocacion del Angelico Doctor, sita en dicho Convento. Barc.: En la Imprenta de Manuel Texero, casa Giralt».

studiosam Thomisticam Academiam? Cum in hujus Ferventis Alveario grandi, tot Facultatum cellulis distributo, Fragrantibus Artium Floribus attactis, ex pulchro Minervae vireto, sub lumine Thomae Solis Ecclesiae radiantis, libellarum liquores delibent, delibatis; studiorum fetus concipiant, conceptis; ingenii partus educant, eductis: doctrinae favum mellitis labiis instillent Sapientiores Magistri. Quod Spiritus Sanctus aperit in Proverbiis: «Labia Sapientis, Favus destillans.» Ad nostram igitur Thomistarum pertinet Academiam, tot apibus laboriosam, quot Doctoribus eruditam... etc.»

I també corroboren aquesta afirmació meva, vull dir que l'Acadèmia vivia vida d'estudi, els següents «villancicos» cantats l'any 1690:

...La Theología, y las Leyes,
La Canonica, y Galena,
Que esta viene ultima siempre
Porque es quien cierra la puerta.
Mírenlas como vienen...

(La Academia)

Ya en literarios concursos
de su Doctrina, dá muestras,
defendiéndola por suya;
porque la tiene por vuestra...

L'Acadèmia tenia cura, endemés, d'organitzar festes solemniais a honor de Sant Tomàs i «solemnes exequias» quan moria un dels membres ⁽¹⁾. Evidentment no volem dir que el tomisme, una mica molieresc, d'aquests bons acadèmics, fos excessivament profund; només citem aquesta institució per palesar que l'ambient del nostre Joan Thomàs fou amarat de respecte vers l'Angèlic. Les baralles acerbes amb els escotistes i suaristes, per punts doctrinals, demostren també la intensa admiració dels frares de Santa Catarina per llur mestre: l'any 1736 hi hagué una topada amb els franciscans ⁽²⁾, per causa d'una pintura ⁽³⁾ que representava l'Escot treient aigua amb una petxina d'una font que figurava la doctrina tomista, i renyiren els convents de Santa Catarina i Sant Francesc d'Asís, no fent les paus fins vint anys més tard.

Acceptem, doncs, que el nostre biografiat trobà a Santa Catarina un tomisme entusiàstic. Ara, quina era la valor d'aquest tomisme? Ve't ací un punt

(1) Aquesta Acadèmia fou fundada l'any 1538, per gestions de sant Francesc de Borja; Sixte V aprovà l'erecció en 1586, i la indulgència. Confirmaren després les lletres de Sixte V els pontífexs Paulus V, Inocenci XI i Benet XIII.

(2) «Lumen Domus ó anals del Convent de Santa Catharina, V. y M. de Barcelona, orde de Predicadors, compost per lo R. P. Francesc Camp-Rubí, y adicionat y posat en ordre cronologic per lo R. P. Lector Fr. Pere Martir Anglès, bibliotecari de dit convent en lo any 1742, essent Prior lo M. R. P. Mestre Fr. Joseph Mercader en son según priorat». — Biblioteca Universitària de Barcelona, secció de «Manuscrits», t. III, p. 337.

(3) Salvada de l'incendi de Sta. Catarina i conservada avui en el nou Convent de PP. Dominics d'aquesta ciutat, la publiquem en el present treball.

difícil de resoldre, car ens caldria la visió general del període i això surt del nostre propòsit. Es clar que la filosofia tomista era aleshores plena de qüestions inútils, de faramalla arcaica. Però el fet que Santa Catarina dongués amb freqüència teòlegs a la Casanata, indica ja que les qüestions capitals de Metafísica i Psicologia racional havien d'ésser-hi ben tractades. Avui dia pot semblar-nos que el malaltís problema epistemològic, la crítica d'Einstein o la Psicologia experimental, són el més urgent pel tomisme; però, essencialment, el tomisme no és això: el tomisme és una metafísica, és el problema de l'analogia, la perspicaç intel·ligència de la individuació, de l'abstracció i del moviment, la profunda harmonia entre la realitat natural i el dogma; i això probablement ho aprengué molt bé En Boxadors no solament per tal com li ensenyaren bons catedràtics, sinó perquè, segons dedueix hom d'una nota posterior del «*Lumen Domus*» li ensenyaven amb el text profund de l'Angèlic. Els Comentaris de Sant Tomàs sobre la Física i la Metafísica aristotèliques eren el llibre de text de Santa Catarina ⁽¹⁾. La magnífica biblioteca, que aviat havia de reorganitzar el General Tomàs Ripoll, contribuïa sens dubte a la profunditat dels estudis i era una prova de la importància intel·lectual del convent príncep de la *província* d'Aragó.

En Joan Tomàs passà versemblantment un parell d'anys a Santa Catarina, on rebé no sols lliçons de filosofia sinó d'austeritat i de pietat, car tots els historiadors testimoniegen la rígida observància d'aquest convent.

Arribem a un instant una mica decisiu en la vida d'En Boxadors, car havent ja cursat la filosofia, era el moment de decidir si li plavien més els estudis de la Universitat o els de Teologia, o si preferia seguir per altres camins. D'una part veien els seus pares la inclinació d'En Joan Tomàs per als estudis i l'estat eclesiàstics; però d'altra banda era massa jove per prendre una decisió. Fet i fet, el millor era que estudiés la Teologia al Col·legi de Sant Ramon de Penyafort, on l'aprenien els alumnes més distingits de l'Orde Dominicana: aquests estudis no li farien cap mal i l'edat joveníssima d'En Joan Tomàs no li permetia encara anar a l'estranger per veure nous horitzons.

Entrà, doncs, En Boxadors al Col·legi de Sant Vicens i Sant Ramon, centre superior d'estudis per als dominics de Catalunya, Rosselló i Puigcerdà. Havia estat fundat en 1668 per donya Eulàlia Ferrer i per Fra Joan Thomas de Rocabertí, el futur Arquebisbe de València, qui era aleshores provincial d'Aragó. Estava destinat a formar els futurs catedràtics, els homes eminents de l'Orde, i els seus alumnes eren lo bo i millor de les susdites regions, però amb l'expressa condició que la meitat havien d'ésser procedents de Santa Catarina. El nombre d'estudiants era molt limitat: de cinc a dotze teòlegs. ⁽²⁾ Els frares estudiants menaven una vida enfocada vers la ciència: poques i

(1) *Lumen Domus*, p. 368.

(2) «En est llibre se continuarán los Rectors y Collegials dest Collegi de Sant Vicens Ferrer y Sant Ramon». — Biblioteca Universitària de Barcelona, secció de «Manuscrits».

sòlides devocions, llargues estones d'estudi. Podia hom cursar-hi filosofia o teologia: la primera, per espai de dos anys, i la segona per espai de cinc anys, divent ésser examinat previament per tal d'ingressar-hi. Es veu que demés dels frares assistien a les aules alguns deixebles seculars, car sinó fóra un xic difícil d'explicar la presència indubtable d'En Joan Tomàs al col·legi de Sant Ramon: potser es refereixen a ells els «Statuta»⁽¹⁾ quan prohibeixen als alumnes els espectacles públics; però no ho sabem de segur. Les vacances no eren pas molt llargues: des del 24 de juny fins al 14 de setembre⁽²⁾.

I aquí sí que trobem un tomisme explícit i decidit. Vet-aquí un paràgraf dels «Statuta» que ens explica la norma per a l'ensenyança:

«*Lectiones ordinariae* erunt de Logicis, Phisicis, et Theologicis juxta doctrinam probatam Sti. Thomae Aquinatis. Nec permittantur peregrina et novitiae opiniones contra illius dogmata. Monemusque Lectores, et omnes Studii Officiales ne tempus amittant in longis digressionibus, aut Discipulos gravent immensa opinionum multitudine recensita; sed omnem curam adhibeant ut progrediantur in Materiis quantum fieri potest expediendis: dummodo nimia brevitatis obscuritatem non pariat audientibus. Caeterum non prohibemus quominus de licentia Rectoris, et Regentis, Lectio *extraordinaria* aliquando haberi possit; ut puta de sacra Scriptura, de Casibus Conscientiae, de Sphaera, Cosmographia, aut similibus argumentis tantummodo: ne praetermittantur propter hoc ullatenus ordinariae Lectiones et exercicia quotidiana.»

Resumim aquesta norma interessantíssima. Es redueix a tres manaments: 1er) que hom estudiï les ciències físiques, la filosofia i la teologia segons Sant Tomàs. 2^{on}) que hom exposi breument les opinions contràries i que hom no segueixi mai les «noves i estrambòtiques sentències» que contradiuen *els dogmes* de Sant Tomàs. 3er) Que extraordinàriament, i sense greuge pels exercicis de classe, s'expliqui l'Escripturística i els casos de moral, i en darrer terme aquella part de les ciències físiques que es relaciona amb la Filosofia i amb la Teologia escolàstiques. Del restant, ni parlar-ne.

L'expressió «*dogmata illius*» té una exactitud molt elegant. Vol dir que es respectin inalterablement aquelles sentències que en el sistema tomista juguen un paper semblant al dels dogmes en la doctrina eclesiàstica. Moltes i probabilitssimes opinions canvien en l'Església; però l'esquelet essencial, els dogmes, resta sempre idèntic; modificar-ne un fóra la mort del catolicisme. Anàlogament, hi ha en la doctrina tomista certes veritats fonamentals, que reapareixen arreu, sense les quals no existiria la magnífica unitat del sistema: «*dogmata illius*». Mots justíssims: ara, el perill vindrà quan volguem fixar quins són

(1) «Haec sunt Statuta quae pro gubernatione Collegii S. S. Vincentii, et Raymundi ordinis Praedicatorum a Domina Eulalia Ferrer, et Jordá in Civitate Barchinonensi decreta, et ordinata sunt anno Domini 1668». — Biblioteca Universitaria de Barcelona, secció de «Manuscris».

(2) Veure l'estudi document que en aquest mateix volum publica el Sr. R. d'Alòs i de Dou.

aquests dogmes tomistes: i error dels segles XVII i XVIII fou el considerar com a dogmàtic el que era ben accidental en el tomisme.

Aquest paràgraf restà profundament gravat en l'ànima d'En Boxadors: fins a tal punt que quan ell hagué d'ordenar els estudis dominicans, en el Capítol General de Bolonya, ho féu, segons veurem, amb frases bessones de les anteriors, però adaptades a les noves circumstàncies. I és natural que s'hi fixés, car els «Statuta» havien estat compaginats pel seu il·lustre avantpassat, l'arquebisbe Rocabertí, i eren llegits tres cops cada any als estudiants de Sant Ramon.

Aquí passà cinc anys En Joan Tomàs: aquí s'acabà d'enamorar de l'Aquinenc, i perfeccionà la dolçor i la constància talentosa del seu caràcter. Aquí hi ha, en bona part, el fonament de la seva obra posterior. Prou que ho remarcava el Dr. Bonaventura Fages, en l'oració fúnebre del nostre Cardenal, resumint i concretant escrits anteriors: «No quisieron (sus padres) en manera alguna separarle de la instruccion que podian darle los Hijos de mi Padre y Patriarca Santo Domingo; porque pensaron que entre ellos podria beber muy puras las luces de la Sagrada Doctrina, sin riesgo de errores, ni de vanas o menos solidas opiniones. Pero esta, mas que de sus Padres, era disposicion de la misma Superior Providencia, que como le iba preparando, para colocarle a su tiempo sobre la cumbre del Libano de la Iglesia; ya le habia dotado de una naturaleza como de cedro, cuya incorruptibilidad no admite gusanos que puedan roerle las entrañas, y cuyo olor, segun dicen, mata las culebras: le habia dotado de un entendimiento que naturalmente aborrecia toda falsedad y engaño, de un corazon que miraba con horror toda corrupcion de costumbres: de un natural tan feliz que en estos primeros años de la juventud, en que suelen a tropel manifestarse las pasiones, no descubria sino candidez, pureza e inclinacion a todo lo verdadero y honesto. A la verdad tal habia de ser, y con tales maestros se habia de educar el que con el tiempo habia de dar nuevo vigor y fuerza a la pureza de Doctrina, y habia de poner en las manos de sus subditos el puro texto de Santo Thomas, como espada de dos filos para destruir, en defensa de la Fe y de la Moral, los errores, falsos dogmas y perversas opiniones, con que tanto infestan al mundo los Incredulos y Libertinos de nuestro calamitoso siglo.» (1)

Es clar que els esdeveniments tomistes de l'època influïren en l'ànim d'En Joan Tomàs. L'any 1721 fou elegit General dels Dominics Fra Agustí Pipia. Des del primer moment, es posà en contra dels molinistes i dels jansenistes i donà com a solució en la controvèrsia de la Gràcia i de la Predestinació que es seguís estrictament la *Summa* de Sant Tomàs. Els catedràtics i estudiants de l'Orde devien aprendre de memòria els articles de la *Summa*, per tal que es familiaritzessin amb la manera peculiar de l'Angèlic. Perseguí inexorablement els dominicans qui cedien i publicaven

(1) «Oración Fúnebre...» (citada a la p. 247 d'aquest estudi), p. 35.

llibres transigents sens l'aprovació de llurs superiors legítims. «Des que estem col·locats — diu, — per disposició divina i sens cap mèrit de part nostra, al cim de l'Orde, res no hi ha més car al nostre cor que el promoure, amb totes les nostres forces, la veritable doctrina de Sant Tomàs. Poden comptar amb tota la nostra benvolença aquells qui, sens decantar-se vers la dreta o vers l'esquerra, sens afavorir les errors jansenistes ni els principis molinistes, es mantenen dins el camí dreturer i regi, el camí seguit pels nostres Pares.»

L'orientació és ben definida. Ni jansenistes, com alguns mal intencionats ens motegen, ni molinistes: simplement, tomistes. El Papa Inocenci XIII morí el 8 de març de 1724, i el 29 de maig següent, el Cardenal Vicens Maria Orsini, de l'Orde de Predicadors, fou elegit Papa i prengué el nom de Benet XIII. «Res de tan gloriós, res de tan joiós, i ajuntem, res de tan útil, no podia esdevenir a l'Orde de Sant Domènec. Benet XIII estimava la seva Orde amb passió. A penes elegit, i cada cop que es presentà l'ocasió, donà públics testimonis d'aquesta amor filial... Agustí Pipia aprofità immediatament aquesta pietat de Benet XIII, per fermar la boca, no als adversaris de la doctrina tomista, car la dels molinistes era admesa per l'Església, sinó a aquells qui dintre el camp molinista es feien els calumniadors d'aquesta doctrina, i pretenien obertament que els Sants Pares l'havien condemnada en llurs constitucions contra el jansenisme. La butlla de Benet XIII, *Demissas preces*, donada el 5 de novembre de 1724, es dirigeix primerament contra aquests calumniadors; però, demés, afirma solemniament la grandesa de la doctrina tomista (*sine ullo prorsus errore conscripta*), en lloa els principis sobre la gràcia, eficaç per ella mateixa, i sobre la gratuïtat absoluta de la predestinació *sine ulla provisione meritorum* i recomana amb instància als professors de l'Orde que la ensenyin amb tota sa amplitud... Era difícil que Benet XIII proclamés amb més de força, davant tota l'Església, la seva completa adhesió, com a Papa, a la doctrina tomista. Ningú no tenia ja el dret de pretendre que aquesta doctrina havia estat ferida, ni indirectament, per les constitucions pontifícies contra els jansenistes. Ella restava, en tota integritat, una doctrina, els principis de la qual, presos de Sant Tomàs i Sant Agustí, eren sempre considerats com «*inconcussa tutissimaque dogmata*» (1).

La mateixa orientació seguí Fra Tomàs Ripoll, segons ho demostren clarament les disposicions «*pro studiis*» que dictà el Capítol General de Bolonya, de 1725, en el qual fou elegit General de l'Orde (2).

L'hora és arribada, per a En Joan Tomàs, de seguir la carrera eclesiàstica o d'emprendre altres rutes. No sentint vocació prou viva vers el sacerdocí,

(1) R. P. Morthier, *Histoire des Maîtres Généraux de l'Ordre des Frères Prêcheurs*, pp. 311 i 312.

(2) *Acta Capitulum Generalium O. P.*, t. VIII in finem (Roma, 1903).

En Boxadors va anar a la Universitat de Louvain per estudiar-hi dret canònic i civil, ço que encara no el comprometia a res i podia ésser-li útil per a la mateixa carrera eclesiàstica, i per tal que veiés nous horitzons (1). No ens ha estat possible esbrinar la dada en la qual es matriculà a Louvain, ni quants anys hi restà, car — ens escriu el nostre bon amic P. Martí de Barcelona — «des de 1714 a 1734 hi ha un buid en el registre de la Universitat, per tal com s'extraviaren molts dels registres, i els pocs que restaven en poder de la Universitat foren cremats pels alemanys l'any 1914». Si va estudiar els dos Drets, canònic i civil, sembla que devia romandre-hi de quatre a cinc anys, això és, fins 1728 ò 29, ço que s'adiu molt bé amb les altres dades que tenim de la seva vida.

Hi anava a estudiar Dret; però és evident que un jove com ell, format filosòficament i teològica, no podia desinteressar-se d'aquestes qüestions i que l'ambient louvainenc tenia d'influir en son esperit. Ambient, cal confessar-ho, de decadència filosòfica, d'eclecticisme superficial i cartesià. Cert, la *Summa* de Sant Tomàs era encara el llibre de text per als teòlegs, però hom no donava importància a l'esquelet filosòfic que la sosté. Per aquest cantó, com devia enyorar sovint En Boxadors la profunda ensenyança dels Mestres de Sant Ramon i de Santa Catarina! En canvi, pel que fa a les ciències, un món novell li féu aparició. A Barcelona tothom acceptava la vella Física i considerava a Newton i Galileu com gent superbiosa i errada. A Louvain, el sistema de Copèrnic era ja acceptat per tothom, i ningú no pensava en la Física d'Aristòtil (2). Es impossible que això no produís en l'esperit d'En Joan Tomàs un tràgic enrunament; però aviat es redreçà, remarcant que si les noves ciències destruïen gran part dels antics resultats científics, per contra, en res vulneraven la vella Metafísica, que restava, magnífica i total, ben pel damunt de les filosofies del segle divuitè. Aleshores començà veure En Joan Tomàs que la millor norma d'estudis teològics i filosòfics no era pas defensar fins a la mort el patrimoni científic dels antics, sinó ocupar-se poc de les qüestions físiques i matemàtiques, i aprofitar en canvi l'eficàcia de la filosofia tomista per arranar les filosofies corrents.

Sembla que cursà molt brillantment aquests estudis jurídics, essent

(1) Fulletons citats a les pp. 247 i 248 d'aquest estudi.

(2) «Après Van Velden, presque tous les professeurs de Louvain sont des coperniciens déclarés. Leurs collègues du Séminaire de Liège suivent la même voie: l'enseignement scientifique de Mathias Tombeur, professeur de philosophie en 1689, celui de Hubert Gauty (1697), de Gillaume Du Vivier (1729), de Baudouin Le Blanc (1742) et de Noel Gauray montrent que, depuis la fin du XVIIIe siècle jusqu'au jour de la révolution liégeoise, l'enseignement du séminaire fut à la hauteur des progrès. Les jésuites eurent plus de peine à se rallier au système de Copernic. Au Collège anglais, le P. Kinsley (1728) confond Descartes et Copernic dans une critique commune. A la fin du XVIIIe siècle, le P. de Feller essaie une dernière fois de défendre contre Copernic l'immobilité de la terre; mais sa voix se perd dans l'indifférence générale.» (De Wulf, *Histoire de la Philosophie en Belgique*, p. 251; Alcan, 1910).

«gustoso asombro de sus maestros» (1). Probablement estudià també a Louvain la història sagrada i profana: en tot cas, és ben cert que hi esmerçà temps, segons ho constaten tots els fulletons que emprem per a aquesta biografia.

Deixem la paraula a Fr. Bonaventura Fages (2): «Pasó después a la celebre Universidad de Lobayna, para imponerse en el Derecho Civil y Canonico, y cogió tan copiosos frutos en el estudio de estas Facultades, que fue la admiracion de sus Maestros, y de quantos tuvieron la fortuna de tratarle. Asi ilustrada su mente con tan solidos conocimientos, y enriquecida tambien con las noticias de ambas Historias Sagrada y profana; hizo alto en la brillante carrera de sus estudios, para recoger su espiritu a discurrir y deliberar sobre el importante asunto de la eleccion de estado. Entonces fue, quando la memoria de las gloriosas hazañas de sus ascendientes embelezó su mente, y el deseo de dar nuevos auges al esplendor de su Casa le tiró a seguir la carrera Militar...» Exactament. Però com que a Espanya regnava encara Felip V, no hi havia camí, per aquesta banda, de refer el prestigi de la nissaga: son germà gran, En Bernat, no obtingué cap càrrec d'importància fins al regnat de Ferran VI, qui el féu tinent general i ambaixador a Lisboa (3).

En Joan Tomàs dirigí l'esguard vers l'Austria. Hi regnava Carles VI, qui no havia oblidat els eminents serveis que li reté D. Joan Antoni Boxadors: i és probable que el pare d'En Joan Tomàs residís, aleshores, a Viena. En Boxadors es féu, doncs, de l'exèrcit austríac, i ben aviat les seves altes qualitats i la seva formidable instrucció (ultra els estudis susdits parlava set idiomes molt correctament i era molt entès en belles arts, ço que plagué sempre a Carles VI) (4) cridaren l'atenció de l'Emperador qui el nomenà membre de son Consell Aulic. Això degué ésser vers l'any 1732. A vint-i-vuit anys era, doncs, Conseller Extraordinari d'Itàlia. Semblava, diu Fr. Antoni Soteras, que hagués deturat la roda capriciosa de la Fortuna (5): s'havia obert pas, com un home, pel propi esforç, i estava en posició apta per donar molts mals de cap als seus enemics i per veure «rendidos a sus pies a sus Coetaneos, y aún a sus mismos Hermanos» (6), segons l'expressió del Canonge Matas. L'emperador l'estimava més que a cap altre.

Però, com observa molt bé el Canonge Matas (7), En Joan Tomàs no

(1) *Festes de Santa Catarina quan el feren General* (citat a la p. 248 d'aquest estudi), sermó, p. 14.

(2) *Oración fúnebre...* (citada a la p. 247 d'aquest estudi), p. 36.

(3) *Festes del Convent de Santa Catarina quan el feren General*, fulletó citat a la p. 248 d'aquest estudi, p. 5 del Sermó. — En Bernat morí a Lisboa, al terratrèmol de l'any 1755. El tercer germà d'En Boxadors degué morir jove. I el quart, Josep Gaspar, esposà D.ª Joana de Verí i recollí els títols: fou cavaller de Sant Joan.

(4) (5) *Festes de Santa Catarina quan el feren General...* (citat a la p. 248 d'aquest estudi), sermó de Fra Soteras, pp. 14 i 15.

(6) (7) *Festes de Santa Catarina quan el feren Cardenal...* (citat a la p. 247 d'aquest estudi), sermó del canonge Matas, p. 13.

era superb, ni havia un cor ple d'insaciable desig d'honors. El mateix talent que Déu li havia atorgat li donava entenent de la injustícia ingrata del món i de la inanitat de la glòria mundana. Potser el colpí un desencany terrible, qui donà a ses paraules posteriors aquell to serenament pessimista (1): potser l'amistat que tingué amb Fra Tomàs Ripoll, com a conseqüència del càrrec de Conseller d'Itàlia, li obrí nous horitzons: potser, repentinament, s'encengué en son cor l'antiga flama de la vocació. La qüestió és que va sentir-se cridat a l'Orde de Predicadors. I fent honor al seu caràcter, inflexible en la realització de les idees llargament meditades, no admeté obstacles de cap mena. Son pare volia fundar-li un «mayorazgo», possiblement amb el Comtat de Çavellà, per tal de distreure'l de sa vocació; ell hi renuncià. Immediatament, féu solemne renúncia de son càrrec. Oïm a Fr. Soteras: «Luego haze dimisión, y solemne renuncia de su honorífico Empleo en manos del Soberano, mereciendo de aquel Augusto Principe este notable despido: «Si por algun accidente se resfriare tu Vocacion Religiosa, restituyete a mi Corte; porque siempre estará abierta para tí mi Real Casa, y Palacio.» Pondére vuestra discrecion este embite proferido por boca de un Monarcha; que yo entre tanto añadiré la renuncia que hizo de un Mayorazgo opulento, que resolvió fundarle su Excelentissimo Padre. Pero ni los Caudales del Padre, ni los honores del Príncipe pudieron ser Rémora para detener el impulso de su religioso destino, estimando mas las humildades del Claustro, que los faustos de la Corte» (2). Això passava l'any 1734. En Joan Tomàs tenia, doncs, trenta anys.

Immediatament partí cap a Roma i visità el General de l'Orde Fra Tomàs Ripoll, català, fill també del Convent de Santa Catarina i munífic organitzador de la Biblioteca d'aquest Convent, molt tomista i governant de primera categoria. Fra Ripoll el rebé amb els braços oberts. Conversaren sens dubte de Barcelona i de Sant Tomàs, i Fra Ripoll veié quina obra tan sòlida podia realitzar aquell compatrici, ple d'entusiasme per l'Angèlic, tan discret i assenyat per als afers, i tan conreuat d'esperit. El mateix General li vestí l'hàbit, a la vila de San Pastore, el 3 de juny de 1734 (3), restant adscrit al Convent de Santa Catarina. Partí després cap a Perúgia, on féu només set mesos de noviciat i pronuncià els vots, prèvia dispensa dels cinc mesos que li mancaven, el dia 25 de gener de 1735. Veient ses bones disposicions Mestre Ripoll el nomenà Regent d'Estudis i Lector de Teologia a Perúgia, on En Boxadors assajà el seu nou mètode d'ensenyament, el qual consistia en posar a les mans dels deixebles el mateix text de Sant Tomàs; i aleshores, d'una banda, en les qüestions de la llibertat i de la

(1) Feia poc que havia rebut la visita de son germà Bernat, qui visità les principals corts d'Europa.

(2) *Festes de Santa Catarina quan el feren General...* (citat a la p. 248 d'aquest estudi), sermó, p. 16.

(3) Morthier, *Histoire des Maîtres Généraux*.

gràcia tan debatudes per causa del jansenisme, hom profunditzava simplement els articles lluminosos de l'Angèlic, i en faç de les noves filosofies materialistes i subjectivistes hom aixecava la metafísica, moderadament realista, de l'Aquinenc. Un home com Fra Joan Tomàs Boxadors, de forta formació tomista, de cultura europea i de llarga meditació sobre la matèria, devia fer sensació en donar aquest ensenyament en la Itàlia eclèctica del segle divuitè. En Billuart no havia publicat encara ses obres. Com a complement, diguem que el nostre Boxadors es valia, no dels comentaristes «dernier cri» de Sant Tomàs, sinó dels clàssics comentadors dominicans, com l'inoblidable Caietà: així ho dirà més tard en l'enciclica famosa per reorganitzar els estudis. Les grans línies del nostre reformador es dibuixen ja concretament; però, aviat, els textos ens lliuraran aquestes línies molt exactament: servem, doncs, per a aleshores, els nostres comentaris.

Es veu que aquesta labor no el privava de prosseguir els seus estudis històrics. Em sembla que Fra Soterias deu referir-se a aquesta època quan diu en el sermó tantes vegades citat: «Y no faltó Gigante, à quien hizo frente, y venció su Reverendissima en la Palestra Literaria; siendo cosa sabída en la Religion, que en la controversia de la immemorial Nobleza de su Padre, y mio Santo Domingo, fué nuestro Reverendissimo un David que luchó con la mas agigantada Sabiduría. Pareciale à la parte opuesta, que era un Gordiano nudo la dificultad que le objetaba la severidad de su Critica; pero su Reverendissima rigió con tanta destreza los movimientos de su Pluma, que en esta ocasion fué como la Espada de Alexandro, que cortando el hilo, desató la dificultad del nudo, alegrando con este Triumpho a la Religion, y à su Santissimo Patriarca» (1).

Evidentment, l'ensenyament d'En Boxadors tingué una eficàcia molt saludable. I Mestre Ripoll el nomenà Catedràtic a la Minerva, vers l'any 1738 o 39: la dada exacta ens és desconeguda, i probablement fóra difícil trobar-la quan En Morthier no la porta. La fama del *métode* d'En Joan Tomàs anà «in crescendo» i s'estengué sobre tot per la província d'Aragó (2), molts frares de la qual estudiaven a la Cassanata. I tant s'arribà a parlar de les dots excepcionals d'En Boxadors i de la seva saviesa, i tan arrelada estava a Catalunya la reputació de la seva família i als convents de Barcelona la bona memòria de son talent i de sa virtut, que el dia 30 d'abril de 1746 els Pares de la província d'Aragó, reunits al convent príncep, vull dir a Santa Catarina, l'elegiren provincial per cent set vots unànimes.

Amb dolça ingenuïtat ho reconta el *Lumen Domus* de Santa Catarina (3): «Día 30 de Abril de 1746, es estat la elecció de Prov.¹ en persona del M. R. P. Mtre. Fr. Joan Thomas de Boxadors Cathedratich actual.^{mt} de Cassanate

(1) *Festes del Convent de Santa Catarina quan el feren General...* (citat a la p. 248 d'aquest estudi), sermó, p. 14.

(2) *Oración fúnebre...* (citat a la p. 247 d'aquest estudi), p. 40.

(3) *Lumen Domus*, t. III, p. 355 (citatt a la p. 250 d'aquest estudi).

en Roma: y es estada ab tanta uniformitat dita elecció, que essen 107 los vocals, ha tingut 107 vots. Lo llinatge de Boxadors es antiquíssim, y nobilíssim en Cathalunya, lo qual per sa noblesa ha emparentat ab altrás familias de Cath.^a en virtut de la qual aligacio Dn. Bernat de Boxadors, germà de dit N. P. Prov.¹ obte per legitima herencia lo Comptat de Prelada, y es grande de Espanya, essent ja antes Compte de Çaballà; y de Valldemoll ab altres titols de sa noblesa: lo qual P. N. Prov.¹ com tenim experimentat, es Religios (bé que jove de 43 anys de edat, y encara no 12. de professió, per lo qual necessita de dispensacio del Sr. Nunci de Madrid per ser elegit) de totas prenas, Docte; pues tenia actualm.^t dit empleo de Cathedratich del Colegi de Cassanate de Roma; Afable, Humil y en fi de aquellas millors calitats, de que necessita un Prelat; y per lo tant ben vist, tant dels Religiosos com dels seculars, que apenas fou arribat, quan fou Cortejat de tota la Noblesa, y Prelats, especialm.^t del Sr. Bisbe, Capità Gen.¹ y Personas de la primera distinció, de qui esperàm tot bon govern, de que necessita la Prov.^a y especialm.^t aquest son Conv.^t com ho suplicàm al Senyor.» Era un moment oportú per nomenar Provincial En Boxadors: son pare havia mort l'any anterior a Gènova, mentre la guerra ensagnantava l'Àustria: Felip V, altrament, ja estava a les acaballes. El dia 9 de juliol morí el monarca espanyol, i el Convent de Santa Catarina li tributà exèquies solemnials per ordre del General Mestre Ripoll i de Fra Boxadors. Pel mes d'agost arribà el nou Provincial, qui dirigí el 26 del mateix mes una lletra a tots els Convents de la Província, de la qual plau-nos traslladar el començament: «Nos el M.^{tro} Fr. Juan Thomas de Boxadors, Cathedratigo Casanatenense, y Prov.¹ de la Prov.^a de Aragon Orden de Pred.^s salud, y memoria de la Muerte...» El 28 de novembre començà la visita, per Vich. Poca cosa més ens relata el *Lumen Domus* ⁽¹⁾.

En Joan Tomàs es féu més estimat que mai. La seva austeritat no li privava d'ésser, amb els altres, molt caritatiu: el cronista del *Lumen Domus* conta enternit que, havent-se un dia retrassat el dinar, per mor d'una funció d'Església, féu servir als germans llecs, els quals havia fet dinar abans, i manà al llegidor que baixés del púlpit a dinar, després de llegides dues clàusules. I els Obrers de l'Església li diran posteriorment ⁽⁴⁾: «Como Obreros de la Iglesia, nos es comun la gloria de tener el Convento un Hijo de tantas prenas: Y nos es tambien en alguna manera particular, por la honra, que logramos de haver tenido algun vinculo de amistad con la Persona de V. P. Reverendissima, en cuya amable conversacion, sin embargo de ser V. P. Reverendissima uno de los Sugetos de la primera graduacion, y de la mas distinguida Nobleza de este Principado, era tal la dulzura, sua-

(1) *Lumen Domus*, t. III, pp. 357 i següents (citada a la p. 250 d'aquest estudi).

(2) *Festes de Santa Catarina quan el feren General...* (citada a la p. 248 d'aquest estudi).

vidad, y apacibilidad de su trato; tal la dignacion, y arte en mostrarsenos à todos igual, que à quantos eramos admitidos à sus coloquios, presos suavemente de sus dulces, cariñosas palabras, ni libertad nos quedaba para advertir que hablassemos con un Noble de tan superior esphera, y de tan elevada magnitud.»

Ni es mantingué en els límits de sa Religió. Els seglars l'estimaven també, segons ho demostraran les magnífiques rebudes cordials que li feren en sa visita com a General de l'Orde. Aquell costum de la joventut noble de reunir-se per tal de llegir tota llei de treballs, costum que tenia la seva arrel en la vella Acadèmia de Sant Tomàs, havia fet néixer l'Acadèmia dels Desconfiats, la qual fou molt ben reorganitzada pel germà gran d'En Joan Tomàs vers l'any 1729. El Comte de Peralada, doncs, en fou vicepresident des de 1729 a 1733, i president honorari des de 1734 fins a 1755, data de sa mort. L'any 1752 aquesta Acadèmia rebé el títol de «Real Academia de Buenas Letras» i restà sota la protecció de Ferran VI. El nom de Fra Joan Tomàs figura entre el dels primers acadèmics, i no dubto jo tenint en compte ses aficions històriques, que quan era Provincial més d'un cop va assistir a les famoses reunions dels desconfiats ⁽¹⁾.

Dono aquestes dades per pur barcelonisme. Al cap i a la fi, el que ens interessa de Fra Joan Tomàs no és pas això. L'ambient filosòfic de Barcelona era aleshores ple d'eclecticisme: és l'època del gassendisme i de la «nova i vella filosofia jesuítica» ⁽²⁾. Res de nou no degué apendre-hi Fra Boxadors; tot demanava una reforma profundament tomista, tot exigia fer perdre als nous físics i matemàtics llurs pretensions filosòfiques i combatre eficaçment el cartesianisme invasor. Ni els franciscans escotistes, ni els de Sant Francesc de Paula, formats més deficientment, ni els benedictins vacil·lants aleshores entre les doctrines diverses, podien provocar el moviment salvador. El nou Provincial es limità a enfortir el tomisme dominicà. Aquesta missió intel·lectual, la severa observància de la disciplina i una provident caritat caracteritzaren son govern qui no durà massa temps.

Abans de finir el quatrienni de son provincialat, morí el Pare General, Mestre Tomàs Ripoll (22 de setembre de 1747), i, en conseqüència, Fra Boxadors hagué de partir vers Roma. El dia 5 de desembre sortí des de València, on feia sa visita de provincial, cap a Madrid, per despedir-se del seu germà i els altres parents, «antes de anar a Capítol General per la contingència que tenia de quedarse a Roma, com si quedá, després del Capítol», i deixà com a Vicari general el Pare Lleonart, prior de Santa

(1) «Real Academia de Buenas Letras de la Ciudad de Barcelona: Origen, Progressos, y su primera Junta General baxo la proteccion de su Magestad, con los papeles que en ella se acordaron. Barcelona: por Francisco Luriá, Impresor de esta Real Academia», t. I, pp. 1 i següents. Biblioteca dels Pares Dominics de Barcelona.

(2) Frederic Clascar: *Estudi sobre la Filosofia a Catalunya en el segle XVIII* (Barcelona, «La Revista», 1918).

Catarina, un dels amics més intel·ligents de Fra Boxadors. I el dia 27 de març de 1748 «marxà N. P. P.¹ lo m. R.^t P. M. Fra Joan Thomàs de Boxadós, Cathalà, fill desta Ciutat de Barn.^a, per lo Capítol Ge.¹ convocat per lo p.^r de Juny del corrent any 1748 en Bolonia, amb sos Companys, ço es, lo Mt R.^t P. M. Fra Pau Banet, Dífinidor y lo Mt R.^t P. M. Fra Curbí, acistent de Definidor, Valencia, y per Religios de la obediencia lo Germà Fra Viscens Prats» (1).

I tenia motius per a pensar que romandria a Roma. Tant havia crescut sa reputació que molts Vocals estaven decidits a nomenar-lo General; però la Providència volgué que fos elegit Fra Bremond, per tal que, aidant-lo en son govern, s'acabés d'acreditar el nostre Joan Tomàs (2). Fra Bremond el nomenà Company o soci per a l'Espanya, amb el títol honorari de Provincial de Terra Santa.

L'actuació de Fra Boxadors en aquest Capítol és molt interessant. Es veu evidentment la seva mà en les gràcies que van atorgar-se al Convent de Santa Catarina. Però, sobretot, ell fou qui redactà i féu acceptar pel capítol, segons el testimoni d'En Rosselli (3), una interessantíssima «Ordinatio», la qual expressa bona part del pensament del nostre biografiat en ço que concerneix la reforma de l'ensenyament.

Ve't ací aquest bell text (4):

Quoniam in philosophicis disciplinis tradendis gravis apud nonnullos irrepsit abusus, ut vel neotericorum sistemata scholae nostrae adversa ne digito quidem attingant ac refellant, vel in rebus praesertim physicis, veteri scholae nostrae sistemate fere relicto, in recentiorum placita paulo liberius declinent, ut certi in huiusmodi studiis fines, quos nemine transilire liceat, deinceps statuatur, permittimus quidem neotericorum sistematum historiam scriptis interseri atque in his, quae D. Thomae doctrinae minime adversantur, recentium philosophorum observationes atque opiniones sobrie prudenterque adoptare; prohibemus autem vel latum unguem a d. Thomae doctrina recedere, rebusque physicis et mathematicis nimium indulgere, aliisve, quae vel institutum nostrum minus deceant vel ad theologica studia non parant. Qui vero secus fecerint, lectoris officio ipso facto privatos volumus ac decernimus.

Aquesta orientació, aquest text, informa encara l'Orde de Predicadors i ha tingut una eficàcia molt més gran que manta defensa del tomisme. Reflexionem-hi, doncs, i no oblidem que, en la direcció dels grans moviments ideològics, depèn d'una paraula, de vegades, la salvació d'un segle d'intel·lectuals. En aquest text i en l'encíclica que el completà, vuit anys

(1) *Lumen Domus* (citat a la p. 250 d'aquest estudi), t. III, pp. 372 i 381.

(2) *Festes de Santa Catarina quan el feren Cardenal* (citat a la p. 247 d'aquest estudi), p. 17 del Sermó.

(3) Rosselli, *Summa Philosophica*, t. I, Dedicatòria (Roma, 1783).

(4) *Acta Capitulum Generalium O. P.*, t. IX, p. 144 (citat a la p. 254 d'aquest estudi).

més tard, hi ha tota l'ànima d'En Boxadors: la dolça ànima, reflexiva i fèrria en ses determinacions, el conreuadíssim esperit d'un tomista que havia plenament viscut la vida europea. Evidentment ell conté un doble plany i una doble orientació. Els planys són: primerament, que hi ha catedràtics de filosofia els quals, o per poca cultura o per desconfiança en l'eficiència de llur metafísica, no diuen res, ni refuten res dels nous sistemes filosòfics; i segonament, que altres catedràtics, sobretot en les qüestions científiques, accepten sense com va ni com ve totes les hipòtesis d'última hora, preterint absolutament la ciència antiga. Si parlem sincerament, hem de reconèixer que aquest plany, *mutatis mutandis*, és el mateix que avui repeteixen els tomistes d'altura, en faç d'aquesta bona gent lleugera que no parla de Kant, o perquè l'ignora o perquè no es veu amb forces de depassar-lo, i que, noresmenys, branda l'encenser davant d'un Einstein, amb una badoqueria de nou-vinguts al camp de les ciències, i oblida els principis de la Física Aristotèlica i de la ciència antiga. Fra Boxadors medicà amb doble remei aquesta doble deficiència. Pel que fa als nous sistemes filosòfics, que hom els estudiï i els expliqui i fins en manllevi, amb prudència, el que hi hagi de positiu valor, car les noves veritats no contradiran pas els vers principis de la filosofia tomista. Pel que fa a les ciències físiques i matemàtiques que hom no les estudiï massa, car totes les noves hipòtesis no alteraran la definició del moviment que donà Aristòtil: i al filòsof només li interessin aquests principis substancials de la Física. Tot lo altre pertany als savis experimentals, els quals se'n riuen dels «diletanti».

I no li diguessin pas a Fra Boxadors que per vulgaritzar certes veritats filosòfiques necessitem emprar el llenguatge hodiern, per tal d'apropar-nos estratègicament als savis, car us respon per endavant que aquesta missió vulgaritzadora no és l'ofici propi de l'Orde Dominicana. L'Orde de Predicadors deu romandre en les nobles altures de la Teologia i de la Metafísica, i si es manté en aquests cimels la seva influència serà més tardana, però també més profunda.

En definitiva, Fra Boxadors creu que al dominic només deuen interessar-li les ciències positives per capir més bé els termes de la teologia tomista, la qual abunda en comparances tretes de la física medieval: o bé, perquè li serveixi de gimnàsia intel·lectual, abans d'emprendre l'estudi de la Filosofia.

Aquesta orientació, tan ampla pel que concerneix a les filosofies adverses com estricta per a les ciències naturals, és d'una profunda saviesa metafísica, i hem de dir francament que ens sembla la millor que podia emprar-se tenint en compte que hom es dirigia a dominicans. Benaurat el qui sent l'orgull, tan legítim, de la pròpia elevació intel·lectual!

Fra Joan Tomàs de Boxadors fou la mà dreta del nou General. Intervingué aleshores en tota llei d'affers administratius i en sortí sempre amb

èxit. Fou encarregat de col·leccionar les Actes dels Capítols Generals (1), i de portar la causa dels Màrtirs Pere Màrtir Sans, bisbe de Mauricastro, Francesc Serrano, bisbe electe de Tipàsia, Joan Alcover, Joaquim Royo i Francesc Díaz, tots de l'Orde de Predicadors, i assolí llur beatificació. Escriví les Actes de llur martiri, esdevingut a Fokyen de Xina, els anys 1747 i 48, i les imprimí a Roma, l'any 1752, a la impremta de Gil Mainardo, traduïdes al llatí per Fra Domènec Christianopulo (2). Contribuí també a l'edició de les butlles de l'Orde (3). No m'estranyaria que hagués intervingut en l'edició de les obres de Sant Tomàs, empresa aleshores per de Rubeis i Billuart.

L'Orde tenia per aquest temps un floret d'homes eminents i en aquest nucli romà el nostre Boxadors es feia vistent, no sols a l'Orde, sinó a l'esguard profund de Benet XIV, el Papa enamorat de Sant Tomàs. El talent de Fra Joan Tomàs arribava a tots els detalls i no oblidava mai els Convents de Barcelona: així veiem que es preocupa d'enriquir la Biblioteca de Santa Catarina, de fer acabar l'orgue de l'església i d'embellir-la amb pintures de valor.

El P. Bremond anava perdent les forces i la suavitat excessiva del seu govern feia desitjar l'Orde una mà forta. Morí l'11 de Juny de 1755. Fra Boxadors portà a Benet XIV la trista nova, i el Sant Pare nomenà vicari apostòlic Fra Vicens M.ª Ferretti. Fra Ferretti i Fra Boxadors eren els dos que hom podia elegir, però la delicada salut del primer, qui morí un any més tard, i la seva tossuderia en desobeir les indicacions papals feren ressortir més als ulls de Benet XIV les qualitats eminentes de Fra Joan Tomàs: no tenim espai per repetir-les, però eren ben vidents per a tota l'Orde de Predicadors. Després d'algunes incidències, el Capítol es convocà per al dia 5 de juny de 1756, vetlla de Pentecostès, però com que el Sant Pare volia presidir-lo i estava de vacances a Castel-Gandolfo, s'ajornà per al 3 de juliol, celebrant-se a la Biblioteca Cassanatense. Hi assistí Benet XIV amb els cardenals Corsini, Argeviliers i Millo, i obrí l'assemblea amb un parlament solemniat, però familiaríssim, que guanyà el cor dels electors. «Jo sóc més tomista que ningú, i estimo sobretot per aquest motiu la vostra Congregació. Jo us deixo en absoluta llibertat d'elecció, però us preec que alceu per Mestre General un bon tomista, sense oblidar les altres qualitats». Aquesta fou la tesi de Benet XIV. I el resultat: l'elecció de Fra Joan Tomàs de Boxadors, pel vot unànime dels noranta tres vocals. La nova de sa elecció produí vivíssima satisfacció no solament a Roma, sinó a totes les Corts europees que comunicaven amb la Santa Seu. El Papa no amagà pas la seva joia; donà a entendre al Capítol, amb un dolç somriu-

(1) Mamachi, *Annal. Ordinis, in vita Bremond.*

(2) Torres-Amat, *Diccionario de autores catalanes.*

(3) *Festes de Santa Catarina quan el feren General...* (citat a la p. 248 d'aquest estudi), sermó, p. 22.

re, que li havien endevinat el pensament, i rebé, a la tarda, el nou General amb mostres d'especialíssima benvolença (1). En aquest mateix Capítol, que fou presidit per Fra Joan Tomàs, decidí hom celebrar el pròxim a Barcelona, l'any 1759: així palesava En Boxadors l'amor a sa pàtria nadiua. A Barcelona la joia fou molt gran: prou ho demostra el fulletó, tants cops citat, que reconta les festes de Santa Catarina. També ho comprova el *Lumen Domus* (2): per tal de solemnitzar més l'esdeveniment tractaren les paus amb els pares franciscans, amb els quals estaven renyits des de 1736 a causa d'una qüestió d'escola, i predicà el sermó un franciscà, el P. Soteras, catedràtic de filosofia a Cervera, sermó que censurà, per signe de pau, son col·lega Fra Sebastià Pier, dominic i catedràtic, també de filosofia, a la susdita Universitat.

Així que Fra Boxadors pujà al Generalat empenqué la realització del seu ideal tomista. En sa lletra encíclica, després del Capítol de 1756, ja repeteix que hom no es separi, ni del gruix d'una ungla, de Sant Tomàs, i anuncia que aviat s'ocuparà dels estudis. El 28 de gener de 1757, amb motiu de l'atorgació, per la Santa Seu, de les octaves de Sant Tomàs i de Sant Agustí i de la pròxima concessió de l'Ofici propi per a la Festa del Rosari, diu que Sant Tomàs, Sant Agustí i la devoció del Rosari són l'ornament i la més segura defensa de l'Orde i de l'Església. Cal, doncs, no solament conservar aquests tresors, sinó servir-se'n per enriquir els fidels. I tres mesos després, el 30 d'abril de 1757, com preparació per a la reforma dels estudis, publicà la cèlebre encíclica «De renovanda et defendenda doctrina Sancti Thomae», document històric que diu literalment així:

EPISTOLA ENCYCLICA

REVERENDISSIMI P. MAGISTRI GENERALIS FR. JOANNES THOMAE DE BOXADORS, AD MENSAM QUOTANNIS LEGENDA, IUXTA ORDINATIONEM VI PRO STUDIIS CAPITULO GENERALI ROMANI 1868, CONFIRMATAM A CAPITULO VIENNENSI 1898.

In Dei Filio sibi dilectis
Universis Adm. RR. PP. Prioribus, Provincialibus
Vicariis Generalibus, Magistris,
Lectoribus, caeterisque Patribus ac Fratribus Clericis
Ordinis Fratrum Praedicatorum,
FR. JOANNES THOMAS DE BOXADORS

Sacrae Theologiae Professor
Eiusdemque universi Ordinis humilis Magister Generalis et Servus
Salutem et Thomisticae Doctrinae cultum.

Perlatum ad Nos rumore quodam primum, tum sermone aliquorum est, nonnullos nostrorum hominum inveniri, qui Angelici Magistri S. Thomae Aquinatis

(1) Morthier, Ob. cit. Fulletons citats a las pp. 247 i 248 d'aquest estudi. — *Acta Capitulorum Generalium O. P.*, t. IX.

(2) *Lumen Domus*, t. III, p. 393 (citat a la p. 250 d'aquest estudi).

doctrinam non satis cognitam habentes, atque adeo minoris facientes, quam pro summa eius praestantia, ac dignitate deceat, ab ea discedere auderent, et opiniones aut plane novas, aut certe a prisca, perpetuaque Thomisticae institutionis ratione alienas sectati, eas probarent, iactarent, neque id solum, sed etiam auditoribus suis nonnumquam confidenter traderent. Etsi vero neque his rumoribus, sermonibusque tam facile credendum arbitremur; et, si qui etiam nostrorum fortasse sint tali modo instituti, eorum certe numerum neque per se magnum et, pro tanta Ordinis, Scholaeque amplitudine exiguum esse necesse sit: res tamen est eiusmodi, in qua non modo periculo sit preveniendum, sed vel suspicio periculi diligentissime removenda. Agitur enim summa Ordinis dignitas, Thomisticae disciplinae constanti professione verissime parta, quae ut privati cuiusquam levitate, et inscitia minui videatur, ferri nullo modo potest: agitur etiam ipsius Ordinis salus, quae in doctrinae sanctitate, et confessione consistit: aguntur denique publicae Ecclesiae rationes, quarum causa Pontifices Maximi mirifico consensu S. Thomae doctrinam summis semper laudibus ornandam, et auctoritate tuendam, atque ab iniuriis vindicandam putaverunt.

Atque his de causis maiores nostri in Comitibus legem de ea doctrina colenda, sancteque retinenda tam saepe tulerunt, ut vix fere alia res ulla fuisse videatur, de qua tantopere laborarint. Iam usque ab anno MCCLXXVIII, qui annus ab excessu Sanctissimi Praeceptoris quartus fuit, ex Comitibus Mediolanensibus missos in Angliam fuisse constat quaesitores de contempta ab nonnullis S. Thomae doctrina, datis severe in contemptores animadvertendi mandatis. Proximo autem anno Parisiis res ipsa perpetua lege sancita est; tum anno MCCLXXXVI Comitibus item Parisiensibus *admonitione XII* constitutum fuit, ut si quis umquam nostrum aliquid contra Thomae sententiam affirmare esset ausus, poenas luere cogeretur, et docendi munere privaretur, neque ei deinceps docere, nisi universi Ordinis Magistri, aut Comitiorum decreto, liceret. Quae lex consequenti tempore et creberrime repetita, ut anno MCCCIX Caesaraugustae *ordinatione II*, ut anno MCCCXIII Metis *ordinat. VIII*, quo tempore nondum Thomae religiosos honores Ecclesia decreverat; ut Cisterciis *ordinat. II* anno MCCCXXIX hoc est anno post illius nomen Sanctorum virorum fastis adscriptum sexto: et quum Ecclesiae in eum pietas, ac religio maiorem in modum continenter amplificaretur, eadem lex novis poenarum accesionibus confirmata est.

Itaque Avennionae anno MDLXI *confirmatione V* decretum fuit, ut S. Thomae dogmatum desertoribus quivis gradus honoris in perpetuum adimeretur. Rursum Parisiis anno MDCXI *ordinat. VI poena gravioris culpa* est indicta. Denique Bononiae anno MDCXV, capite quod *pro reformatione Studiorum* inscribitur, *privatio* etiam *activae et passivae vocis* adiecta est. Ac leges hae omnes, poenaeque legibus iisdem decretae, consequentibus porro fereque perpetuis Comitibus sunt renovatae.

Sed quoniam aut ignoratio harum legum, aut certe spes impunitatis alere iam fertur nonnullorum temeritatem: has dare litteras constituimus, quibus non modo earum legum memoriam revocaremus, sed vobis etiam universis significaremus, certum omnino Nobis, planeque deliberatum esse easdem leges tueri vigilantia et severitate, atque in hanc maxime rem contendere omnes nervos auctoritatis Nostrae.

Itaque colligentes nunc uno loco ea, quae diversis temporibus, variisque Comitibus sapientissime a Patribus decreta et provisa sunt, hoc primum iubemus, atque

interdicimus, ne quisquam omnino homo nostri Ordinis, quocumque sit loco, aut dignitate, audeat sive privatim, sive publice, tueri aut probare sententiam ullam ab S. Thomae doctrina sensuque alienam, aut quae cum eadem doctrina non omnino consentiat. Quod etsi universim de quocumque quaestionum genere praescriptum accipi velimus, imprimisque de theologicis rebus; distincte tamen, ac plane peculiari ratione de iis praecipimus, quae sunt *de divina gratia*, adeoque *de scientia et voluntate Dei, de praedestinatione*, deque caeteris controversiis, quae cum quaestionibus *de gratia* nexae, colligataeque sunt, quaeque Thomisticae Scholae veluti summam continent; ex perpetuo Ecclesiae sensu, atque ex veterum Patrum, imprimisque ex S. Augustini doctrina conflata; ab Angelico quidem Praeceptore praeclare explicata, et constituta; a maioribus autem nostris semper sine ulla studii intermissione retentam, et opportunissimis temporibus egregie propugnata.

Atqui mentem, sensumque S. Thomae non eum quidem dicimus, quem suo quisque arbitratu, ac iudicio statuatur; qua ratione nonnullos eo esse progressos videmus, ut quum adversas repugnantesque S. Thomae doctrinae opiniones induxerint, eo nihilominus auctore gloriari pergant: sed eum dicimus, qui communi Thomistarum, imprimisque nostrorum, sententia ex S. Doctoris verbis, serieque et colligatione doctrinae conclusus atque expressus est.

Qua ex re sequitur, ut in iisdem controversiis *de gratia* nostrum singulis non modo vis, et efficacia *gratiae* omnino nativa, atque, ut appellari consuevit, *ab intrinseco*; verum etiam explicandae rei ratio illa tenenda, et propugnanda sit, quae ex *physica praemotione* ducitur. Neque id ita maiores decreverunt, neque ita nunc ipsi iubemus, quasi rationes alias a doctis, Catholicisque viris iisdemque ab *efficaci* item ab *intrinseco gratia* stantibus defensae notare velimus; quas contra carpi a nostrorum quoquam non patiemur, quum nullo sint Ecclesiae iudicio improbatæ: sed fungimur officio nostro, ut maneat constanter in Ordine ea doctrinae descriptio, quam ab Angelico Magistro, eodemque fidelissimo imprimis Augustini ⁽¹⁾ discipulo, acceptam maiores nostri diligentissime, integerrimaeque fide coluerunt, cuiusque praesidio ita in rei difficillima tractatione versati sunt, ut et rei summam egregie defenderint, et quamlibet suspicionem erroris non modo ratione, sed etiam Ecclesiae publico iudicio repulerint.

Iamvero ut in disputationibus *de divina gratia*, ita in explicanda morum disciplina, quod alterum est potissimum caput Thomisticae Scholae, singularem ab nostris fidem exigimus, exquisitumque studium S. Thomae doctrinae: ut, quoniam pars haec Theologiae omnem agenda vitae rationem continet, ex qua salus sempiterna animorum pendet, ad quam ex instituto Ordinis partim Sacrorum, imprimisque poenitentiae administratione, partim concionibus, partim tradenda doctrina, et consiliis expediendis mortales reliquos dirigere, et informare debent, habeant muneris tam difficilis tamque gravis tuto ac praeclare exsequendi expeditam facultatem. Non enim ferendum est, ut, quum habeant divino beneficio domi quem sequantur moralis scientiae Magistrum *divinae voluntatis interpretem*, doctrinamque eius, quam teneant, *sanam, incorruptam, tutam, et sine ullo prorsus errore conscri-*

(1) Vide testimonia Pontificum Maxx. in *Bullar. Ord. Praed.*, tom. VIII tract. de consensu Bullar. tit. VI quaest. II, Urbani V, num. VI, pag. 280; Alexandri VII, num. XX, pag. 285; Innocentii XII, num. XXVI, pag. 286; Benedicti XIII, num. XXVIII, pag. 287; Clementis XII, num. XXXVIII, pag. 291.

ptam quam possint inoffenso pede decurrere ⁽¹⁾, hanc temere deserant, et committant sua culpa, ut cum sua ipsorum, aliorumque perniciē in alterutram fortasse partem imprudentes declinent, ut aut christianam vivendi severitatem ab Evangelica et Ecclesiastica institutione revocent ad consuetudinis libertatem licentiamque sentiendi; aut immoderata praeceptorum acerbitate homines a cultu virtutis absterreant. Atque huic quidem gravissimae rei maiores nostri ut semper sua sponte singulari cura, ita anno MDCLVI voluntate etiam Alexandri VII P. M. consuluerunt; qui Pontifex, quum haberentur Romae eo anno Comitia nostri Ordinis, Patribus in mandatis dedit, ut in Actis Comitiorum legem de ea re rursus ⁽²⁾ scriberent, utque ab iis, qui in Ordine maxime idonei existimarentur, libros de moribus *ex severiori et tuta S. Thomae doctrina* ⁽³⁾ componendos, vulgandosque curarent. Quod si erit nihilominus inventus aliquis, qui contra facere, aut omnino loqui non vereatur, ei iam ab hoc tempore poenas omnes denunciamus legibus, quas supra commemoravimus, sancitas; eumque propterea continuo de quibuslibet sive muneribus, sive honorum gradibus in perpetuum deiectum, omni spe restitutionis, omni-que in posterum tempus cuiuslibet in Ordine muneris, aut honoris capessendi facultate prorsus adempta, *et activa ac passiva voce* privatum; iisque poenis obnoxium, quae *graviori culpaē* lege sunt constitutae, edicimus ac pronunciamus; idque ita, ut his poenis, nonnisi universi Ordinis Magistri, aut Comitiorum auctoritate absolvi possit.

His autem mandatis hisque castigationibus non eos solum, qui domi vivunt, et Scholas Ordinis tenent; verum illos quoque perstringimus, qui foris versantur, et in Seminariis, Universitatibus, aut Gymnasiis quibuslibet munus docendi gerunt. Ac reminiscantur hi quidem, non sua ipsorum causa omnino, sed propter Thomisticae disciplinae existimationem se potissimum ab Episcopis, virisque Principibus scholis fuisse praefectos; neque vero Magistros Ordinis potestatem illis fecisse suscipiendi muneris, ut desererent, si vellent, S. Thomae doctrinam, sed ut cum Reipublicae utilitate, et cum laude Ordinis propagarent, numquam facturos, si munere abusu-ros putassent.

Ne vero quis aliqua eiusmodi spe ducatur, fore ut clam sit, si deliquerit: eorum, qui primas in scholis Ordinis obtinent, sive Regentum, sive Lectorum Primariorum, sive alio quovis nomine appellentur, partes esse decernimus, si quis in hac re quid deliquerit, ad Nos per litteras continuo, distincteque deferre: quod si ipsi Scholarum primi peccarint, delationem ad eos pertinere, qui eis fuerint loco proximi: quisquis autem hoc deferendi officium praeterierit, eum non solum deiciemus de munere, quod Nobis non fuerit dicto audiens; sed praeterea castigabimus graviter propter peccati tacitam consensionem. Prioribus quoque Provincialibus mandamus, itemque Congregationum Vicariis, ut in obeundis Provinciarum suarum,

(1) Ibid. quaest. indic. per tot. imprimisque num. XI, pag. 282; testimonium Pii V, num. XVI et seq., pag. 284; Clementis VIII, num. XV, pag. 285; Alexandri VII, num. XXXVII, pag. 290; Clementis XII; BENEDICTI autem XIV locum vide in *Actis Capit. Gener. O. P.*, Romae, anno 1756, habiti Denunc. XII, pag. 48.

(2) In Actis eorundem Comitiorum Admonit. XIV.

(3) Vide Definitoris Tolosani eorundem Comitiorum Epistolam, quae edita est ab Julio Mercoro initio fere *Basis totius Theol. Moral.*, edit. Mantuae, an. 1658. Confer. Prosperum Faiganum in lib. I Decretal. de constit., c. Ne innitaris, num. 334, tom. I, pag. 70, edit. Venet., an. 1696, et Natalem Alexandrum in *Praefat. Theol. Dogmat. et Moral.*, etc.

Congregationumve Coenobiis in hanc rem peculiari studio inquirant, tamque in eos, qui foris, quam qui domi docent; et quae inquirendo repperint, Nobiscum communicent. Denique sic universim praedicimus, ac pollicemur: nullam Nos vigilantiae partem praetermissuros, quin quae agantur, et quemadmodum res procedat, fiamus quam diligentissime certiores; deque iis potissimum et locis, et hominibus attentius inquisituros, de quibus fuerit injecta suspicio, aut in quos visa fuerit facilius posse cadere; cognitos autem, iudicatosque sic tractaturos, ut eorum poena reliquis exemplo, magnoque ac perspicuo certissime voluntatis nostrae indicio esse possit.

Verum quamquam constitutum est Nobis leges, quarum Nobis custodia una cum Ordinis regimine commissa est, impune violari numquam pati: optamus tamen vehementer, ut apud carissimos filios nostros plus ratio valeat, quam poenae metus; et paterna benevola hortatio, filiorum obsequio, praeoccupet, tollatque omnes causas adhibendae animadversionis. Pro hac igitur benevolentia, lenitateque animi nostra; simul ut non modo pauci illi, si qui fortasse fuerint, qui levitate atque imperitia deseruerint officium suum, iam ratione adducti redeant ad bonam mentem, sed et confirmentur reliqui omnes in sententia, et fide: hortamur etiam atque etiam universos vos, Fratres, ut reputetis diligenter vobiscum ipsi, cuiusmodi doctrina vobis sit ad sequendum proposita, eademque quantum semper existimatione atque utilitate creverit. Non enim ignoratis, S. Thomam ingenii facultate, natura, atque exercitatione excellentem, et incredibili praeditum memoriae vi, legendi autem, meditandique perpetua assiduitate usum, ex certissimis fontibus, hoc est ex Sacris Scripturis, ex Pontificum et Conciliorum decretis, exque Patrum operibus disciplinam universam hausisse, quam via, et ordine luculentissime tradidit; et difficillimos quosque ad percipiendum locos divinitus potissimum illustratum expeditisse. Atque Ecclesia quidem, cuius iudicio Doctorum auctoritas aestimanda est, non solum quae ab eo sunt scripta magnifice praedicavit, et Christianis hominibus singulari studio commendavit; verum ipsa quoque plurimum semper eius auctoritati tribuit. Et quum illustria testimonia Pontificum Maximorum, et Synodorum Oecumenicarum exempla sint magno numero, memoriam in primis repetite Tridentini Concilii, quo in Concilio decreta pleraque de Religione sic fuerunt condita, non ut sententiis modo ex libris Sancti Thomae depromptis, sed ut ipsius fere verbis saepe Canones contexerentur; quum ad eum quidem Patres *tamquam ad lydiū lapidem, si quid ambiguitatis, aut controversiae fuisset exortum, communibus votis referendum existimarent* (1); eorumque *nemo esse videretur, cui religio non esset, quum de Fidei dogmatibus ageretur, a Thomae sententia vel latum unguem recedere, aut ab illa provocare* (2). Porro autem vos quoque ipsos respicito, et cuius Ordinis alumni sitis, quibusque maioribus successeritis, considerate. Vivitis enim in eo Ordine, cui Deus Opt. Max. singulari providentiae consilio ad communem Ecclesiae utilitatem tantum Magistrum dedisse existimatur; vivitis autem post eos patres, qui retinendae ac propagandae S. Thomae doctrinae constantia, fide, et maxima commoda in Rempublicam intulerunt, et ipsi Ordini eam, quam obtinet, gloriae

(1) Joannes Gallius in Oratione ad Patres Concilii Tridentini anno 1563 habita, quae extat in *Collect. Concilior. Labbei*, tom. XX, col. 835, seqq. edit. Venet.

(2) Hieronymus Vielmus, qui Concilio Tridentino Episcopus Argolicensis interfuit, lib. I, de *D. Thomae Aquinatis doctrina, et scriptis*, pag. 395, edit. Venet. an. 1575.

laudem perpetua eiusdem doctrinae consensione pepererunt, effeceruntque, ut, quum multi in omni memoria Thomisticae disciplinae cultores fuerint, et sint continenter plurimi, propria tamen semper laus haec fuerit Praedicatorum.

Agite igitur, dilectissimi, quando via est vobis constituta, qua in rebus gravissimis tuto versemini, vobismetipsis etiam atque etiam gratulamini; et Angelici Magistri doctrinam, quae solidam vestram gloriam continet, amate et colite. Huic date operam assiduam ac diligentem, ut possitis vim et pondus sententiarum comprehendere animo; ne, quod nonnullis usuvenit, si superficiem veluti tantum doctrinae attigeritis, nihil haereat, et levitate animi ex rerum ignoratione profecta, a praeclarissimis institutis caeco impetu, tamquam tempestate delati, divellamini. Quae praecepta si tenueritis, habebunt profecto in vobis, ut semper in vestris maioribus habuerunt, Ecclesia quidem idoneos administratos, fideles autem alumnos Ordo, verique nominis discipulos S. Thomas.

Nos denique parati animo exequi rebus ipsis, quum opus fuerit, quae nunc praecipiendo hortandoque persequuti sumus; ut nullus cuiquam excusandi locus relinquatur, mandamus Provinciarum Congregationumque nostrarum omnium Praesidibus, ut, quum litteras has Nostras acceperint, earum singula exempla ad Praesides singulorum Coenobiorum mittant; Praesidibus autem ipsis Coenobiorum iubemus, ut acceptum exemplum quam primum ad mensam publice recitari faciant, ac deinceps porro quotannis initio quidem Scholastici anni, quibus in Coenobiis sunt Scholae; in quibus vero nullae sunt, infra octavam S. Thomae: quod si praetermiserint, aut neglexerint, sciant se ab officio absolutos fore. Eos autem, qui in externis Scholis versantur, neque in Coenobiis degunt, a Provinciarum Congregationumve Praesidibus, quorum in ditione sunt, de his nostris litteris certiores fieri volumus.

Valete, dilectissimi, et Nos Sociosque Nostros sacrificiis, et precationibus vestris commendatos habete.

Datum Romae in Conventu nostro S. Mariae supra Minervam die XXX aprilis anno MDCCCLVII. — *Fr. Joannes Thomas de Boxadors* Magister Ordinis. — Reg. pag. 32. = *Fr. Nicolaus Barbier* S. Th. Prof. Provincialis et Socius.

Doctrinalment l'Encíclica és un complement del legislador, a proposta del mateix Boxadors, pel Capítol de Bolonya de 1748. Allí, hom es fixava sobretot en els estudis filosòfics i hom proposava la doctrina tomista com el millor remei per a la humanitat malalta: hom esguardava el futur, més que el pretèrit. Ací, En Boxadors es capté de la Teologia, i vol donar, no un remei al segle, sinó un aliment sa als Fills de son patriarcat, i els proposa el tomisme com la concreció augusta de tota la tradició cristiana i com l'essència intel·lectual de l'Orde Dominicana. Al mateix temps, aquesta orientació contribuïa a solucionar el conflicte promogut pels qui deien que els dominics eren janse-nistes: en això, segons constatarà el llegidor, segueix Fra Boxadors les petjes dels seus antecessors, i especialment d'En Pipia: que aquest propòsit hi és, prou que ho indica el mateix text, i ho confirma la següent lletra adreçada a un prior francès en fer-li remesa de l'Encíclica: «Reverend Père Prieur, Salut. Je vous envoie une lettre que j'adresse à tout L'Ordre touchant la

doctrine de St. Thomas. Je ne puis trop vous recommander de veiller avec soin à ce que dans votre Collège on ne s'en écarte en rien, soit en y mêtant des sentiments nouveaux, inconnus à nos Pères, soit même en adoptant des expressions étrangères à notre Ecôle qui pourroient donner prise à ceux, qui ne chercheroient qu'un prétexte pour tâcher de la rendre suspecte. Pour rendre tous leurs efforts inutiles il ne s'agit que de nous en tenir inviolablement aux principes de St. Thomas, qui enseignez tels qui sont en eux-même, et dans les termes consacrés par l'usage de toute notre Ecôle, lui ont mérités dans tous les tems les plus grands applaudissemens de L'Eglise, et en dernier lieu comme vous le savez, ceux du digne Pontife, que le Seigneur daigne nous conserver par sa Misericorde. Attachons nous donc de plus en plus à une doctrine si autorisée, tant dans ses rapports avec le Dogme, que dans ce qui concerne La Morale. C'est aussi par la qu'on marquera toujours plus l'éloignement de toutes les nouveautés profanes, que nous rejettons, et condamnons avec l'Eglise. Je me recommande à vos prières, et vous donne ma Bénédiction Paternelle. A Rome, le 22 Juin 1757. *Sign: Fr. Joannes Thomas de Boxadors, Mgr. Ords., Conservus in Domino* (1). Un altre interessant aspecte és la insistència en recomanar que hom comentí Sant Tomàs, seguint els grans Mestres de la tradició dominicana. També és notable la força persuassiva de l'estil: és un home sincer el que parla. Al Sant Pare li agradà tant que, entusiasmat, el besà al mig del front.

Aquesta encíclica havia d'anar seguida d'una radical reforma en l'ensenyament dominicà, per a la qual cosa dictà un pla d'estudis. Ignorem si aquest pla s'imposà a tota l'Orde o si atenyí, sobretot, Itàlia i Espanya; però coneixem, amb tot detall, com l'implantà a Espanya, aprofitant el viatge que ben tost hi realitzà. Consistí, essencialment, a fer estudiar la filosofia pel curs de Goudin, del qual tants exemplars troba hom en les nostres biblioteques. Pel que fa als llocs teològics imposà Melcior Cano. Pel que respecta la sagrada Teologia manà que hom estudiés directament la *Summa Theologica* de l'Angèlic. I pel que es refereix a la Moral aconsellà que hom seguís Natal Alexandre o bé Wigandt, però lleument modificats (2).

Com que arreu imperava l'eclecticisme, el nou pla d'estudis causà un esverament general; no mancà, però, d'influència. Bellament la explica el canonge Matas en son sermó: «Lo cierto es, diga lo que quiera la emulación o la ignorancia, què aquel saludable proyecto tuvo la duplicada ventaja, de que en todas estas provincias de España fuese con notable provecho suyo unanimamente abrazado por la Orden Dominicana, y que, con sumo honor de su suprema Cabeza, mereciese, què nuestro Catholico Monarca, tan zeloso de que en sus Reynos no se adopten sino puras sólidas doctrinas, en el Plano General

(1) *Arch. Ord.*, V, 13.

(2) Son successor, Quinones de León, donà l'orde d'estudiar Natal Alexandre i Fr. Tomàs de Lemos.

de Estudios ⁽¹⁾, que mandó formar y remitir à las Universidades de sus dilatados dominios, en lo tocante a la Theologia, prescribiese lo mismo que aquel contiene. Que la Emperatriz Reyna, à la qual, como à otra Reyna del Austro, havia llegado la fama del sabio Autor de aquel methodo, le solicitase algunos de sus Religiosos, para enseñar segun èl la Theologia en la Universidad de su Imperial Corte de Viena. Pero, para no difundirme, ni moverme de exemplos domesticos, el Ilustrisimo Climent, que acaba de ser Prelado de esta Diocesis, del qual asi en España, como fuera de ella son tan conocidas las superiores luces de ciencia y sabiduría, como las relevantes prendas de su integridad y zelo, conociendo con su perspicáz elevada penetración la utilidad de dicho methodo, no solo le mandó observar en su Colegio (ço és, al Seminari), sino que vino à hacer de èl el mayor elogio, quando en una de sus famosas Instrucciones Pastorales ⁽²⁾ demostró con razones las más convincentes la grande importancia de estudiar la Theologia por el texto puro de Santo Tomás ⁽³⁾. A aquestes dades volem afegir-ne algunes de collita pròpia. Comencem per observar que l'Emperadriu d'Austria, a la qual es refereix el canonge Matas, era aquella valenta Maria Teresa, la qual havia tractat amb Fra Boxadors quan aquest era Conseller de Carles VI, en la Cort de Viena. L'orde donada per Carles III d'Espanya, manant que hom estudiés la *Summa* en totes les Universitats espanyoles tingué un bell complement per la publicació de *programas* sobre la *Summa* adaptats als estudiants laics ⁽⁴⁾. I la pastoral del Bisbe Climent fou seguida d'un gran entusiasme tomista en tot l'episcopat espanyol, i de la implantació de la *Summa* com a llibre de text en moltíssims Seminaris, ultra el de Barcelona. Hom en trobarà les proves entre la *Miscel·lània*, tant curiosa, de la Biblioteca del nostre Seminari.

En tot Catalunya, l'Encíclica del General dominicà fou el signe inicial d'una renaixença tomista: jo em penso que, en menor escala, també degué passar quelcom de semblant a Itàlia. El col·legi de Santa Catarina, príncep d'aquesta ideologia, publica periòdicament una sèrie de tesis seguint amb penetració el pensament de Fra Joan Tomàs, expressat no sols en sa Encíclica, sinó en les idees que manifestava el capítol de Bolonya de 1748. Efectivament, ja en 1760 un volumet era dedicat al General, al·ludint amb tota evidència l'Encíclica i sota la influència del nou pla d'estudis: aquest opuscle

(1) Cal relacionar aquesta iniciativa amb les significatives planes de Menéndez y Pelayo que aviat citaré.

(2) «Dirigida à los Presidentes y Estudiantes de las Academias de Theologia Moral de esta Ciudad en 30. Setiembre. 1768».

(3) «Festes de Santa Catarina quan el feren Cardenal», citat a la p. 247 d'aquest estudi (p. 21 del sermó).

(4) «Questionario o Indice de Articulos selectos, y omisos de la Summa de Santo Thomás, que ha acordado la Real Junta de la Inmaculada Concepcion de Maria, agregada à la Distinguida Orden de Carlos Tercero, para que procedan reglados à él todos los Cathedraticos y Maestros de Estudios de enseñanza publica. En 11 de Octubre de 1780, &c. Impreso en Madrid. Reimpreso en Barcelona: Por Carlos Gibert y Tutó, Impresor y Librero; calle de la Libreteria». (Biblioteca del Seminari: «Miscel·lània».

es caracteritza, com molts dels que seguiran, perquè en són absents les inútils qüestions científiques, i perquè s'elegeixen les qüestions teològiques que manifesten la síntesi filosòfica i les tesis metafísiques més peculiars de l'Aquinenc, vull dir, la teoria de la voluntat i la intel·ligència divines, amb l'estudi de la Predestinació i de la Providència; l'explicació de la Trinitat i de l'Encarnació; i el concepte de la consciència, l'enteniment i la voluntat humanes, amb l'aprofondiment correlatiu de les nocions de vici i virtut ⁽¹⁾. La dedicatòria a En Boxadors diu així: «Te oro atque obsecro, ut haec nostrarum elucubrationum experimenta, quae publicum expectant certamen, TUO nomini inscribi patiaris; etsi nullam promereantur laudem ab humanarum artium studio, disciplinae profecta, a qua tamen nullum aetatis meae tempus abhorreo. Propterea, quae TIBI multo gratissima futura spero, fac, quaeso, auspiciem videant, praeter TE, neminem. Continent quippe eam Theologiam, quam vocant scholasticam, singulis distractam tractatibus, nostratumque Hispanorum usui adcommodatam; neque vero in dogmaticis omnino ieunam, plurimis quoque, ex sacro utroque codice excerptis, positionibus auctam, multisque historicis adsertionibus locupletatam. In quibus sublimiorum scientiarum studiis incremento tam praecoci adolevisi, tantamque notitiam in dies consequutus es; ut laudes TVAS cumulatissimas absolvant incomparabilis doctrinae monimenta, quae de fluxu temporum honestissime triumphabunt. Habes in TE profecto, quid veteres inuideant: quid posterius obtupescant: quot quot orbis capit spectatores multo praeclarius demirentur.» El pacientíssim lector que reflexioni aquest text veurà com la interpretació que he donat del pensament filosòfic, teològic i didàctic de Fra Joan Tomàs, i l'eficàcia que he concedit a la seva acció «pro tomisme», tenen almenys l'avantatge de coincidir amb l'opinió dels contemporanis. Des d'aquest punt els opuscles semblants sovintegen, i poden descompartir-se en dues famílies, vull dir, els que consideren Sant Tomàs com a síntesi del pensament tradicional, i els que hi acuden com a la més bona font d'arguments per destruir les falàcies de les novelles filosofies: són les dues facetes del pensament de Fra Boxadors. Aquestes dues famílies es fonen, anys després, en l'erudit comentari de la Pars Prima, del qual copiem, en apèndix, el pròleg, i que es proposa demostrar, seguint els articles de la susdita part primera de la *Summa Theologica*, que aquests articles són el resum millor dels Pares i Concilis i la millor filosofia

(1) «Theologia Scholastico-Dogmatica D. Thomae Aquinatis Lectissimis de Sacro Utrouque codice positionibus aucta, multisque historicis adsertionibus locupletata, Maecenati colendissimo nuncupata. Reverendissimo Patri Nostro F. Io: Thomae de Boxadors Ord. FF. Praed. Generali Magistro: Publico exponenda certamini A. F. Sebastiano Augustino Prats, et Cabrer, patricio Barcinonensis eiusdem Civitatis Praed. Conventus S. Catharinae V. et M. alumno: Patrono Fr. Antonino Avinyó Sac. Theol. Lectore, in utroque ex festis diebus, Angelico Praeceptor in eodem Conventu sacratiss, XXII. et XXIII. Martii A. R. O. ClO IO CCLX, hora III postmeridiana. In gratia vero stud. die XXI. hora VIII. matutina. Barcinone, Typis Teresiae Piferrer Viduae. (Biblioteca del Seminari: «Miscel·lània».)

per resoldre les argumentacions dels «novatores», qui, molts cops «extra chorum necessario cecinerunt» (1). Sovint, en aquest ressorgiment tomista, hom reconeix els mèrits d'En Boxadors. Per citar, només, testimonis posteriors a la mort del General, ve't ací el que en diuen l'any 1784: «Divino eapropter est effectum consilio ut Eminentissimus ac Reverendissimus P. F. Joannes Thomas de Boxadors olim totius Nostri Ordinis Generalis Magister, praescriberet, justissimeque mandaret, non in alio, quam in D. Thomae *Summa Theologiam* Adolescentes nostros addiscere, sibi probe conscius, Angelicum Opus, ob Doctrinae dispositionem, brevitatemque verborum, tiro-nibus vel maxime aptari, atque abditissimis, profundissimisque arcanis sine ullo prorsus errore pertractandis utilissimum esse: Quod et uberrimi fructus, qui ex tunc in Ordinem nostrum emanarunt, satis superque ostendunt (2).» I l'any 1786, dedicant una disputa al marquès de Sentmenat, hom escriu: «Eminentissimi praeterea Avunculi TUI Cardinalis nostri Boxadorsii, cui fuisti apprime carus, gloriosa memoria non minus mihi in causa est, cur patrocini-um, quod ab eo (si tam clarum, & nostrae Ordinis, & Patriae lumen extinctum non esset) hisce meis Thesibus auspicatus fuissem, a nemine quam a TE potius aequiusque exigere jure valeam... Quid enim non egit summorum hominum spectatione & admiratione dignum Avunculus Ille TUUS Eminen-tissimus, qui etsi Dubium reliquerit, an Ecclesiae catholicae, an Principum Aulae, an Orbi litterario, an nostro potius Ordini plus attulerit splendoris, & gloriae; illud tamen est certissimum, scilicet, inter inenarrabilia, quae Praedi-catorum soboli (fortasse prae omnibus aliis supremis Moderatoribus, uno dempto Patriarcha Sanctissimo) bona peperit, apicem, fastigiumque tenere prudentissimam illam, saluberrimam, propeque divinam studiorum deli-neationem, Pontifici vere maximo, interque Benedictos magno terque, qua-terque gratissimam; QUAS Solis Aquinatis *puros* radios (praecipuum Domi-nicanae Gentis ornamentum et decus) super universos filios Pater providus

(1) «Summae Theologicae Prima Pars, Quinti inter Ecclesiae Doctores Sancti Thomae de Aquino, Canonica, Dogmatica Fidem tutans; Polemica haereses omnes averruncans: Quam in provinciali conventu FF. Praedicatorum e Regionibus Aragoniensium, sub gloriosissimis auspiciis Exmi. D. D. Petri, Jordani, Vincentii de Urries, &c. &c. &c., Marchionis de Ayerbe, &c. &c. &c. Assidente R. A. P. Fr. Joanne Baptista Roig, Sacrae Theol. Magistro, Dioeces. Derthusensis, Exam. Synod., Coenobii Bar. Studiis Praefecto; *Pro Gotia Natione* ponit in signum cui contradicetur Fr. Antoninus Estapér, Sacrae Theol. in Collegii SS. Vincentii et Raymundi Lector, Regiaeque Politiorum Litterarum Acad. Barc. Socius. Barcinone, In templo Almae Virgini & Martyri Catharinae Sacro, Die XXIX Aprilis An. MDCCXCVIII. Barcinone, In officina Bernardi Pla». (Biblioteca del Seminari: «Miscel·lània».)

(2) «Theologica Adserta. Ex prima parte Summae Doctor. Angelici S. Thomae Aquinatis historico-dogmatico positionibus adornata; quae annua inter solemnia eidem Ang. Doct. Sacra Publicae Exponit Disputationi F. Raymundus Comelles Sac. Ord. Praed. Conv. S. Catharinae V. & M. Barc. Alumnus, Praeside Fr. Jacobo Soler Sac. Theol. Lect. eiusdem Ordinis, & Conventus, cujus templum locum parat certamini diebus X. & XI. Martii hora iii postmeridiem: In gratiam vero Stud. die IX. ejusdem mensis hora VIII. matutina. Anno R. S. MDCCCLXXXIV. Barcinone: Excudebat Bernardus Pla Typograph». (Biblioteca del Seminari: «Miscel·lània».)

oriri fecit: Qua missis praecariis adventitiisque luminibus, rejectis sterilibus, inutilibusque ambagibus, studiosae juventuti fructus dulcissimos, medullamque ac nucleum Angelicae doctrinae gustandos obtulit incredibili sane (quam experientia patefecit) utilitate ac commodo. Qua exteros etiam homines, ac alicujus universi Orbis terrarum nominis Academies ad hauriendas de ipsis immediate fontibus Sanctissimi Dris. aquas limpidas (quod semel ac iterum Pontifices maximi monuerant) excitavit. QUA demum, praeciens suis subditis Thomae litteram; Thomae spiritum in ordine, ipsaque in Ecclesia resuscitavit; quo omnes in universum haereses vel natae, vel nasciturae eliminantur; quod quia est istarum thesium caput, has ipsas theses jure manifestissimo nostrum est ad TE devolvere, & TUA interest tueri» (1).

I l'any 1798, en cloure el susdit comentari de la pars prima, hom constata que: «Fr. Joannes Thomas titulo S. Xysti Praesbiter S. R. E. Cardinalis de Boxadors, tamquam providus Pater super omnes filios suos, Solem Aquinatem oriri fecit. In cujus rei faustissimum omen, quando Caput ordinis idem de Boxadors, studiorum nostrorum normam ad Magni Benedicti XIV. pedes elevavit, osculo ejus frontem Sua Sanctitas jam insignierat. Piusque autem Pii VI. votis PP. Vocales obsecundantes, Hispanus alter electus est Reverendissimus P. Fr. Balthasar de Quiñones: Cujus electionem, aiebat iste Pontifex (2), accipimus in argumentum enixi studii vestri, quo voluistis, ut Nos magis, magisque accendamus ad Ordinem vestrum ornandum, amplificandum. Ita factum est: Cum enim, qui Ordinem nunc Dominicanum moderatur, ab Eminentissimo Praedecessore suo ne transversum quidem unguem recedendo, praeceperit, Sol ne movearis: stetit Sol Aquinas in medio Coeli, non festinarit occumbere, refulsit in clypeos, terra illuminata est: eoque ita cumulata S. S. Pontificis expleta vota sunt; ut ob mortem Cardinalis de Boxadors Praedicatorum Ordinis Protectoris, hujus Ordinis tutelam, protectionemve, non alicui Patrum Purpuratorum, sed Sibi benignissimae miseratione reservaverit.»

Aquest moviment tomista dels dominicans barcelonins no és una literatura morta i enfarfegada, sinó plena de vida i orejada pel vent dels combats. Fins podem dir que la naturalitat i la lluita el caracteritzen, car, al cap i a la fi, en considerar a Sant Tomás com el bo i millor de les dites antigues i en tenir una forta síntesi filosòfica, tots els renaixements tomistes concorden. Escolteu, per exemple, amb quina frescor defensa fra Tenas l'enteniment actiu: «Lepide jocantur juniores Philosophi de intellectu agente, qui non intelligat: verum, si turpe ipsis non est in vocum quaestionibus immorari,

(1) «Celsa, clara, firmaque Doctrina primae partis Summae Theologiae D. Thomae Aquin. illustrata, quam Pro Principatu Cathaloniae propugnandam suscipiet in Comitibus provincialibus O. P. Barc. celebrandis Fr. Josephus Tenas in coenobio S. Catharinae V. & M. Theol. Lector, praeside a R. P. M. Fr. Raphaelo Vila Stud. Praefecto. Locum parabit certamini templum ejusdem Coenobii die VII. Maii An. E. V. C. MDCCLXXXVI. Barcinone: Excebat Bernardus Pla».

(2) «In Allocut. quando ad oscula pedum recepit PP. Vocales».

edisserant nobis vires *vivas et mortuas, centripetas et centrifugas...* etc., etc. Vernejus autem dum scholasticos reprehendit, quod mentem Aristotelis non sint assequuti de intellectu agente: se se reprehensibilem exhibet, quod, aut scholasticorum mentem non sit assequutus, aut falso imposuerit intellectum dici *agentem* ab intelligendo» ⁽¹⁾, o bé planteja la qüestió de la llibertat: «Maximi momenti est haec quaestio, quae non solum ad Religionem spectat, sed ad humanam quoque societatem: quaeque nullo unquam tempore fuit magis necessaria quam nostro, quo novos libertatis osos quotidie prodire videmus. Missis ergo veteribus Philosophis, qui omnia ex caeco fato, aut caeco athomorum concursu pendere fingebant: missis quoque Manichaeis, qui duas in homine animas comminiscabantur, alteram necessario bonam, et alteram necessario malam: missis denique Lutero, & Calvino effutientibus, liberum hominum arbitrium esse extinctum per peccatum; esse rem de solo titulo; aut titulum sine re; alii occurrunt libertatis inimici Hobbessius in opus de Lib. & necess., Spinoza Epist. 62, Lockius de intell. hum., & alii hujus furfuris Nebulones, contra quos propugnabo, hominem esse liberum, etiam in hoc statu, libertate arbitrii, ad quam non sufficit libertas a coactione, sed requiritur immunitas a necessitate: hinc merito damnatae sunt à R. R. P. P. propositiones Baii num. 39: quod voluntarie fit etsi necessario fiat, libere tamen fit. 66: sola violentia repugnat naturali libertati hominis. 67: homo peccat damnabiliter etiam in eo, quod necessario facit. Et 3. Jansen: ad merendum vel demerendum in statu naturae lapsae non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione. Hanc positionem, etsi expressis terminis haereticam adpellet D. Tho. q. VI. de Malo, nihilominus Jansen Sancto Doctori adjudicat. Tanta erat Jansenii praeoccupatio. Leibnitio verò quaerenti rationem sufficientem electionum nostrarum, propono S. Tho. doctrinam in hac quaestione, ut discat quam absurde ex suo *Systemate rationis sufficientis* concludat, actum esse de humanarum electionum libertate. Exemplum autem bilancis, quo utitur Leibnitius, cujus ea pars inclinatur necessario, quae majori pondere premitur, ineptum prorsus est ad rem, de qua agimus» ⁽²⁾. Així parlen els dominics de les qüestions de més actualitat filosòfica. I de vegades, semblen avençar-se de molt al seu temps, com quan plantegen amb claredat moderna els problemes de l'analogia i de la possibilitat; però reservem aquests temes que ens durien massa lluny. Finalment, em sembla que els principals autors d'aquest desvetllament foren Fra Sebastià Pier i Fra Tomàs Roig.

La renaixença s'estengué arreu de Catalunya: hi aidaven sobretot els frares de Sant Francesc de Paula ⁽³⁾, els benedictins, la clerecia diocesana i els

(1) Opuscle que acabem de citar. Comentant la q. LXXIX, art. 3 de la I pars.

(2) Comentant el títol de la q. LXXXIII de la I pars.

(3) Vide, per ex.: «Ang. D. D. Thomae Aquin. Teologicae Summae Pars Prima, quam nomine *Gotholaunae suae Provinciae*, Disputationi Proponit in Comitibus Generalibus Ord. Minor. Barc. celebrandis Fr. Antonius Bertran... Patrono: R. P. Fr. Am-

seglars; no m'atrevesc a multiplicar les cites, per tal car sento pels meus lectors una fraterna commiseració. En aquest ressò, hom distingeix noms tan preclars com els de Fra Moxò o el de Torres-Amat. Al nostre malaguanyat Mossèn Clascar, passà gairebé desapercebuda aquesta onada de tomisme de bona mena, coneixedor dels adversaris, àgilment profund (1).

I que la bona llavor llevava fruits per tota l'Espanya, ho corrobora la faisó com se'n preocuparen els ministres «filosofitzants», els quals, per copiar en tot a Fra Boxadors, fins i tot volgueren establir un «nou pla d'estudis». Ve't ací com ho explica Menéndez y Pelayo, encara que insospitant la relació que els fets poguessin tenir amb l'activitat renovellada dels dominics:

«El bello ideal de los reformistas era un reglamento general de estudios, pero o no se atrevieron a darle fuerza de ley, o no acabaron de redactarle: lo cierto es que se contentaron con meter la hoz en los planes de las universidades, y mutilarlos y enmendarlos a su albedrío, sometiéndolos en todo al visto bueno del Consejo. A raíz de la supresión de los jesuítas, el enciclopedista Olavide, (de quien hemos de hablar en el capítulo siguiente), hombre arrojado, ligero y petulante, había propuesto, siendo Asistente de Sevilla, un plan radicalísimo de reforma de aquella Universidad, con mucha física y muchas matemáticas: plan que fué adoptado por Real cédula de 22 de Agosto de 1769, aunque no llegó a plantearse del todo. A las demás universidades se mandó que presentaran sus respectivos programas e indicasen las mejoras necesarias en los estudios. La de Salamanca (luego tan revolucionaria) se mostró muy conservadora de la tradición: «Non erit in te Deus recens, neque adorabis deum alienum» (decían). «Ni nuestros antepasados quisieron ser legisladores literarios, introduciendo gusto más exquisito en las ciencias, ni nosotros nos atrevemos a ser autores de nuevos métodos». Lástima que no alegasen motivos más racionales (como sin duda los tenían) para seguir abrazados a la *Suma* de Santo Tomás, al modo de aquellos inmortales teólogos y maestros suyos, los Sotos, Victorias, Canos, Leones, Medinas y Bañez, cuya memoria gloriosísima, y no igualada por ninguna escuela cristiana, tenían el buen gusto de preferir a las novedades galicanas, que a toda fuerza querían imponerles sus censores (2). Ni era muestra de intransigencia el señalar para texto de filosofía

brosius Puig... Locum parabit certamini sacrum Sancti Francisci de Paula Barcinonense Templum. MDCLXXXVIII, Barc. excud. Eulalia Piferrer». Hom fa constar: «Tandem cum Nostra Religio Minima gaudeat gloriosa aureola ab initio ejus tutissimam, sanam atque Angelicam S. Thomae Aquinat. in sequendo doctrinam, ut apud nostros plus vigeat in dies, commendarunt PP. Synod. quod in hoc puncto stabilitum est in Cap. Generali Pisauri primo celebrato. Ita Capitula Generalia Barcinone congregata ann. M.DC.LX et MDCCLXX.» ((Biblioteca del Seminari: «Miscel·lània».

(1) Per a Mn. Clascar només els jesuïtes combateren les noves filosofies; els altres ni les coneixien.

(2) «Plan de estudios dirigido á la Universidad de Salamanca por el Real y Supremo Consejo de Castilla, y mandado imprimir de su orden. En Salamanca, por Antonio Villagordo y Alcaráz, y Tomás García de Honorato, año de 1771».

la Lógica de Genovesi (autor claramente sensualista) y la Física experimental de Muschembroek.

La Universidad de Alcalá secundó admirablemente las miras del Consejo, mostrándose ávida de novedades. Empezó por confesar y lamentar la decadencia de los estudios, no sin la consabida lanzada a los peripatéticos, y propuso para texto de filosofía el abate Leridano, con la Física de Muschembroek, y para el Derecho Canónico («viciado hasta entonces por las preocupaciones ultramontanas, contrarias a los decretos reales»), la *Instituta* de Cironio y el *Engel* o *Zoesio*, las *Praenotiones* de Doujat, y el *Berardi* (1).

La Universidad de Granada (aunque recomendando a Santo Tomás) se desató contra la Teología Escolástica, «conjunto de opiniones metafísicas y de sistemas, en su mayor parte filosóficos, tratados en estilo árido e inculto, con olvido de la Escritura, de la Tradición, de la Historia Sagrada y del Dogma» (2).

La de Valencia propuso la supresión de las disputas y argumentaciones públicas, y en la materia de Derecho Canónico se inclinó, como todas, al galicanismo, proponiendo como texto el *Praecognita juris ecclesiastici universi* de Jorje Segismundo Lackis, el *Jus Ecclesiasticum* de Van-Espen, y las *Institutiones* de Selvagio. En otras cosas, sobre todo en Letras Humanas y en Medicina y en Ciencias auxiliares, fué sapientísimo aquel plan (3) ordenado por el rector D. Vicente Blasco, y vigorosamente puesto en ejecución por el Arzobispo don Francisco Fabián y Fuero, munificentísimo protector de la ciencia y de los estudiosos.

También las congregaciones religiosas comenzaron, a instancias del Consejo, a reformar sus estudios, aunque atropelladamente, y con ese loco y estéril furor de novedades que en España suele asaltarnos. Así, el General de los Carmelitas Descalzos, en una carta circular de 1781, recomendaba en tumulto a sus frailes la lectura de Platón, Vives, Bacon, Gassendi, Descartes, Newton, Leibnitz, Wolf, Condillac, Locke y hasta Kant (a quien llama *Cancio*), conocido entonces no por su *Crítica de la razón pura*, que aquel mismo año salió a luz, sino por sus *Principiorum metaphysicorum nova dilucidatio*, y por muchos opúsculos. Así, el P. Truxillo, Provincial de los Franciscanos Observantes de Granada, exclamaba en una especie de *exhortación* o arenga cicero-niana a los suyos: «Padres amantísimos, ¿en qué nos detenemos? Rompamos estas prisiones que miserablemente nos han ligado al Peripato. Sacudamos la general preocupación que nos inspiraron nuestros Maestros. Sepamos que,

(1) «Real provision del Consejo, que comprehende el Plan de Estudios que ha de observar la Universidad de Alcalá de Henares, año de 1772. En Madrid, en la imprenta de Pedro Marin».

(2) «Real Provision de S. M. y señores del Consejo, por la que se establece el número de cátedras y el método de enseñanzas y estudios que ha de haber desde su publicacion en la Real Universidad de Granada. Madrid, imprenta de Blas Roman, 1776».

(3) «Plan de Estudios aprobado por S. M. y mandado observar en la Universidad de Valencia, Madrid, en la imprenta de la viuda de Ibarra, 1787».

mientras viviéremos en esta triste esclavitud, hallaremos mil obstáculos para el progreso de las ciencias. Para el Derecho Canónico, principal preocupación de la época no escrupuliza en recomendar el Van-Espen, la Suma de Lancellet con las notas de Doujat, y el Berardi ⁽¹⁾... El mismo Aranda, hecho más tolerante a fuerza de escepticismo, escribía a Floridablanca, desde la embajada de París, en 10 de Mayo de 1785, que quizás convendría dejar volver a los jesuitas expulsos, y que con las Universidades se tuviera tolerancia, prohibiendo los nombres de escuela, *tomista*, *escotista*, *suarista* y de cualquier otro autor *pelagatos* [sic] ⁽²⁾.

Deixem amb recança aquest afer i diguem quatre mots del viatge emprès a Espanya per Fra Boxadors. Els punts indicats mereixen reflexió i es completen per les precises indicacions del Masnovó que copiarem més endavant.

Els capitulars de 1756, seguint el desig del nostre Joan Tomàs, havien fixat per a 1759 el pròxim Capítol general i havien decidit que el celebrés hom a Barcelona, ciutat sempre propícia als esdeveniments internacionals, en la qual els Mínims s'ajuntaren dues vegades en l'espai d'un segle. El 28 de maig de 1758 convocà, doncs, el Capítol, amb l'aprovació de Benet XIV; desgraciadament, s'escaigué aleshores la mort d'aquest, i son successor, Clement XIII no fou del mateix parer; així és que Fra Boxadors, per lletra de 29 de setembre de 1758, revocà la convocació del comici. Noresmenys, començà a treballar per tal com el Pontífex li permetés d'emprendre un viatge a Espanya, viatge convenientíssim al bé de l'Orde. Clement XIII ho refusà, de primer antuvi; després, però, hi accedí. En conseqüència, el 7 d'agost de 1760, el General escriví una lletra explicant els motius d'emprendre son viatge i nomenant vicari, durant l'absència, a Fra Joan Domènec Vilavechia. A mitjans de setembre eixí de Roma, el 30 d'aquest mes arribà a Nissa, on trobà el Provincial d'Aragó i Fra Lleonart, prior de Santa Catarina, i el 14 d'octubre entrà molt solemnement a Barcelona. Havia partit d'Itàlia amb En Bertucci, En Christianopoulo i un tal Josep Hubac, ex-soci de la França, el qual hi retornava, probablement per tal d'intervenir en la lluita contra el regalisme. El 18 d'octubre, de bon matí, sortí vers Madrid, visitant per començ del viatge l'abadia de Montserrat; el 29 entrava a la Cort i el 6 de febrer de 1761, després d'arranjats importants afers amb S. M. començà la visita dels convents. Fins al 29 de setembre de 1762 visità la Província d'Espanya (Castella), i fins a juliol de 1763 la Bètica. El 18 de juliol retornà a Barcelona, en visità els convents, passà quize dies malaltís a Pedralbes, i la prengué per centre d'operacions de la visita de Catalunya. La fi de l'any 1763 i els principis de 1764 visità tot l'Aragó. Retornà a Madrid, hi estigué pocs dies despedint-se de la família i dels coneguts, i embarcà a Cartagena el 24 d'abril de 1764, desembarcant en Civitavecchia.

(1) Véase el artículo *Planes de estudios*, en el tomo IV del *Ensayo de una biblioteca española de los mejores escritores del reinado de Carlos III*, de Sempere y Guarinos.

(2) MENENDEZ Y PELAYO, *Historia de los heterodoxos españoles*, t. III, cap. II.

Aquestes són les dades, algunes de les quals rectifiquen En Morthier. En aquest punt, com en altres, la biografia que devem a l'eminent dominic em sembla que podria ésser més exacta. Diem ara, lleugerament, el més sobressortint d'aquest viatge. L'estada en Barcelona ens palesa l'immens entusiasme que hom sentia per a l'il·lustre General: Ajuntament, Capítol, Ordes Religioses, l'Acadèmia de Bones Lletres, els militars, els nobles, el poble humil, i fins els mateixos jesuïtes, desfilen pel convent de Santa Catarina i materialment no deixen viure al nostre Joan Tomàs. Són molt dignes de notar-se algunes anècdotes: menjava amb extraordinària austeritat, curava nímiament dels detalls litúrgics i era en tot la mateixa afabilitat. Aprofità l'estada per regirar, amb Christianopoulo, la Biblioteca de Santa Catarina fixant-se especialment en el llibre IV de les Sentències, autògraf de l'Aquinenc que hom hi servava, i per a inscriure's col·legial teòleg de Sant Ramon, ço que realitzà el 8 de setembre de 1763 ⁽¹⁾. La ironia catalanesca li féu dir algunes frases que han restat al «Lumen Domus». I la seva ànima sencera, desenganyada, li dictà la lletra per la qual anunciava sa arribada: «Prevengo también a V. P. que no quiero recibimiento pomposo, ni farandulas de vanidades, y q. un coche que salga a recibirme a alguna distancia de esta Capital, para no entrar en ella en Calés, me basta y me sobra y aun podria ser (sobre lo que no estoy resuelto) que me fuese de camino a la torre de Pedralbes ⁽²⁾. Y assi, si los religiosos Franciscos hablasen de recibimientos solemnes, y entradas, dígales V. P., que yo lo estimo infinito; pero, que como no lo he practicado en Nápoles, ni en otra parte, tampoco hallo bien que se practique aí: Y sobre este punto prevendrá V. P. el Prov^l y P. Prior.» ⁽³⁾.

Altre punt fort excitant és els resultats que obtingué mitjançant ses visites a Carles III. Evidentment foren molt favorables. Prou que ho demostra el mateix monarca atorgant-li la grandesa d'Espanya, segons li pertocava com a General dels Dominics, per dos decrets, datats el 20 de febrer i el 14 de març de 1761, molt honorífics per a En Joan Tomàs ⁽⁴⁾; prou que ho confirmen l'orde donada el 4 de març del mateix any retornant les càtedres a alguns dominics de Mallorca que les havien perdut per ço que no volgueren retre públicament culte al Venerable Ramon Lull, i l'extensió de la «Summa» com llibre de text a totes les universitats espanyoles; prou que ho palesen les gestions dels PP. jesuïtes qui, segons un ms. existent a Salamanca li pregaven que servís d'intercessor per tal que llur expulsió fos retardada. Ni podia succeir altrament: masses eren les coneixences, el talent i la voluntat de Fra Bo-

(1) BARRAQUER, *Las casas de religiosos en Cataluña*, vol. II, p. 23.

«En est llibre se continuaran los Rectores y Collegial dest Collegi de S. Vicens Ferrer y S. Ramon.» (Biblioteca Universitària: «Manuscripts», 14-5-1.)

(2) Edifici conegut per «Santa Catarina» i per «Font del Lleó».

(3) *Lumen Domus*, citat a la p. 250 d'aquest estudi (p. 408 del t. III).

(4) Qui hagués dit al Pare d'En Joan Tomàs, a aquell D. Joan Antoni qui rebé la grandesa de mans de l'Arxiduc, que un Borbó havia de veure's obligat a atorgar-la a son fill!

xadors: tant de bo hagués pogut realitzar sovint aquests viatges pastorals.

De sa visita romanen algunes lletres: una sobre els estudis ⁽¹⁾, altra sobre les observances. Aquests són els punts capitals, les armes predilectes en la lluita contra el regalisme.

De la prohibició que donà de vestir hàbits, dictada des de Salamanca, en parlarem en el pròxim paràgraf ⁽²⁾.

Aquesta fou la gran batalla que lliurà En Boxadors: ella consumí la seva vida. Els temps eren dolents, el triomf, de moment, impossible. La tàctica del Pare General consistí a defensar les posicions i a retardar hàbilment l'avenç dels adversaris, mentre, amb l'assídua protecció a l'intel·lectualisme catòlic, i més singularment al tomisme, provava de variar el curs de les idees.

Morthier explica, per peces menudes, les incidències de la lluita a França, on els filòsofs calumniaven sens treva la vida religiosa per tal de ferir el catolicisme en els seus òrgans més actius. El gal·licanisme de la clerecia francesa empitjorava la situació. Ja en 1762, mentre En Boxadors viatjava per Espanya, el Pare Garralon, provincial d'Occitània, apel·là, davant del Parlament de Toulouse, de les ordes del Pare General, sostenint que l'autoritat d'aquest era arbitrària i excessiva: En Boxadors es féu representar pel Pare La Berthonie, que assolí una relativa victòria sobre el P. Garralon, a causa de les ridícules pretensions d'aquest (2 de juny de 1766). L'esperit gal·licanista originà també la segona etapa de la persecució contra els dominics i les altres Ordes. Efectivament, el 15 de juny de 1765, vint i vuit benedictins de l'abadia de Saint-Germain-des-Prés, a París, demanaren a Lluís XIV que els afranqués de llur regla i els permetés de treure's l'hàbit religiós. Justament s'esqueia aleshores l'Assemblea general dels clergues seculars, els quals, commosos per aquesta feta dels benedictins i espantats per l'aldarull dels filòsofs, instaren el Rei per tal que demanés al Sant Pare que accelerés la reforma de les Ordes religioses; però Lluís XIV cregué millor reformar-les ell mateix, i a aquesta fi, nomenà el 31 de juliol de 1766, una comissió de Bisbes i Magistrats, presidida per Monsenyor de La Roche-Aymon, arquebisbe de Reims. Aviat es féu amo de la comissió En Loménie de Brienne, arquebisbe de Toulouse, home audaciós i de passionetes vils, amic dels filòsofs, el qual donà el criteri d'anar extingint lentament totes les congregacions religioses. Començaren per fixar l'edat de la professió en els 18 anys per a les dones, i en els 21 per als homes. En 1768 suprimiren tots els convents que comptaven menys de nou religiosos, i indicaren a les diverses Ordes la conveniència de reformar llurs constitucions, amb independència de Roma. Dos dominics, els Pares La Berthonie i Barbier,

(1) Publiquem, en apèndix, aquesta lletra, document pedagògic interesantíssim que confirma les nostres conclusions. Cal remarcar com insisteix en que no es barregi la Física amb la Metafísica.

(2) Per a no multiplicar les citacions, constatem que la major part de les dades són tretes del *Lumen Domus* (pp. 405 i ss. del t. III). Hom podria també consultar la *Historia del Convento de Salamanca*, del P. Cuervo.

protestaren iradament de la intromissió del poder civil en el regisme de les Ordes. Tot fou endebades: el 18 de febrer de 1771, Brienne proposava concretament que s'obligués els dominics a reformar llur regla, independentment del Pare General, bo i fent constar el respecte i la simpatia que li inspirava En Boxadors: «Nous devons cette justice au Père Général de l'Ordre qu'aussi distingué par ses vertus, sa sagesse et ses lumières que par sa naissance, il jouit de la considération la plus étendue et la plus méritée, que le gouvernement a toujours trouvé en lui la condescendance et la modération désirables, que les religieux qu'il protège en France (ceux du noviciat général) sont les plus éclairés et les plus réguliers...» Els dominics cediren amb covardia i per tal d'obeir la Comissió s'avingueren a celebrar un Capítol nacional sense llicència del General Boxadors. Reunits el 7 de maig de 1771, sota la presidència de dos delegats del Rei, M. de Jumillac, arquebisbe d'Arles, i de La Marthomé, bisbe de Meaux, membres per cert de la Comissió, i havent escoltat dòcilment l'advertència que el Rei es reservava el dret d'aprovar o no les constitucions que elaboressin, dictaren noves regles les quals minvaven l'autoritat del Pare General i mancaven a deures essencials per al dominic. El 21 de febrer de 1772, el Cardenal Bernis, ambaixador de França prop de la Santa Seu, remetia a mestre Boxadors una memòria contenint les novelles constitucions, les quals, aprovades ja pel Rei, tenien a França força legal. En Boxadors, amb son esperit recte, no dubtà quina era la seva obligació i refusà enèrgicament de col·laborar a aquesta iniqua tirania regalista. «El General — respongué — no deu ni pot, de cap de les maneres, concórrer, sia per la seva aprovació o sia pel seu consentiment, a la innovació que proposen. Per respecte que degui testimoniejar a les persones que volen establir-la, ell és responsable davant de tota l'Orde i en mereixeria blasme justíssim si oblidés els seus juraments... Per consegüent, si les Constitucions de França són diverses de les de l'Orde, el vot d'obediència francès no serà el mateix que el dominicà i la unitat de professió, i fins i tot la unitat de l'Orde, seran anihilades.» I foren inútils totes les maniobres i venjances de la Comissió: Mestre Boxadors es mantingué ferm fins a la seva mort, mentre els decrets del Reial Consell i les disposicions de la Comissió de Regulars tornaven estèril a França l'Orde de Sant Domènec.

Sense arribar a tals límits, Josep II d'Austria perseguia també amb crueltat les Ordes religioses, trobant un ajut considerable en el llibre publicat en 1763 per Nicolau d'Hontheim, bisbe de Trèves, sota el títol de *Iustinus Febronius*. El reformador imperial suprimí moltes cases de dominics, després de prohibir l'admissió de novicis, sostingut per l'opinió pública, absolutament favorable a les idees gal·licanistes, ço que no li impedí pas quan anà a Roma en 1769, de visitar la Casanata i la Minerva, acompanyat per Fra Boxadors qui el degué rebre amb un pic de mala humor. Els esdeveniments seguien el mateix curs a Toscana, on governava el germà de Josep II, i a la república de Venècia. L'autoritat del General era arreu limitadíssima i En Joan Tomàs

degué patir asprament per contenir son caràcter, naturalment fort i decidit. Però ni el talent, ni les influències a les Corts més importants d'Europa, ni la fina política, eren capaços d'aturar l'empenta d'un corrent ideològic universal.

A Espanya, però, En Boxadors pogué desviar la riuada. Havent-se assabentat, en 1762, mentre visitava la província de Castella, que el Consell suprem pensava prohibir la vestició d'hàbits, s'avançà hàbilment a fer-ho ell mateix, segons explica el «Lumen Domus» de Santa Catarina, i mantingué tan fèrriamment aquesta prohibició «que la primera llicència que doná per vestir hàbits en aquest Principat de Cathaluña, y tambe en tota esta Prov.^a fou en lo Setembre de 1767, y tan limitada, que per tot lo Principat de Cathaluña sols doná llicència de vestir 8, ô 9 hàbits, y de estos, quatre per est Conv^t de Bar^{na}, y los demes per fills de habit de Girona, y de algun dels altres Convents foraneos. Proseguí en reservarse la Llicència de Vestir, y sols de tres en tres anys donava llicència de vestir molt limitada, de que ha resultat la falta gran de individus, que en tots los Con^{ts} hi ha, y las conseqüències que de esto se han seguit y se seguirán; sent de advertir, que per vestir fiars llechs, ô d'Obediència, ja mai ha donat ni una sola Llicència.» Però la dura prohibició obtingué son objecte, car el Consell suprem prohibí admetre novicis «a algunas Religions» i mai «posà mà» en la dominica. «No obstant—acaba dient l'ingenuíssim cronista—encara que esta prevenció tots la celebren, no tots aplaudeixen lo habero pres tant per fort, y lo haver deixat extenuar en tanta manera los Convents per falta de vestir, que casi estan deserts, y sens poder xiular, ni piular». En 1732, Fra Quiñones de León donà ja moltes llicències, i en 1786, «per lo Agost vingue de Roma nova Llicència per donar hàbits per tota esta Provincia, major de quantas ne havian vingudas desde que lo P. R^m Boxadors se havia reservat la llicència de vestir, de modo que per aquest Convent vingueren concedits deu hàbits de cor» (1). Apart d'aquest afer, es veu que molt sovint els ministres burxaven l'orella del Rei per tal que punís les preteses malifetes dels dominics a Amèrica: el Rei demanà a En Boxadors que hi enviés visitadors i el Pare General ho féu immediatament i enèrgica (2). Demés, en son viatge a Espanya, mitjançant el propi exemple i per encertades disposicions, restaurà l'austeritat en tots els Convents, ço que treié als perseguidors una arma sovint emprada. Així, condescendent de vegades, però sempre amb la màxima dignitat, servà l'existència de l'Orde a Espanya. Mai, però, denigrà la seva autoritat eclesiàstica: el «Lumen Domus» ens relata un cas molt avinent. Com sia que hom hagués publicat i remès a tots els Bisbes d'Espanya una obra dita «Judici imparcial», excessivament regalista, i que cinc o sis senyors Bisbes, desitjant eixamplar llur jurisdicció amb minva de la

(1) *Lumen Domus*, citat a la p. 250 d'aquest estudi. (Vide pp. 434, 484, 493 i 504 del t. III.)

(2) *Lumen Domus* (Vide pp. 458 i 476 del t. III.)

del Sant Pare i tement caure en desgràcia del poderós Campomanes que l'havia escrita, haguessin ja donat llur conformitat a la doctrina d'aquest llibre, hom l'envià a Fra Boxadors, de part d'En Campomanes, «y aseguran que lo M. Reverend^m P. General la havia retornada a qui li havia entregada dient que no tenia temps per llegir esta obra» (1). No volem concretar més aquest incident, perquè les dades són insuficients per atacar nominalment la conducta d'alguns Bisbes, els quals la Història ha enlairat moltíssim.

Aquest conjunt de dades, que he acoblat de Morthier i de Santa Catarina, donen bé la tònica de la política de Fra Joan Tomàs, sobretot si hom hi ajunta ço que féu quan l'elecció de Quiñones de León: política ferma, però molt polida i deferent amb l'adversari en les coses accidentals; política sincera, que acceptava amb joia els atacs quan l'aidaven a corregir defectes reals. Política, si us plau, catalanesca.

Fra Joan Tomàs era un dominic en tota l'extensió de la paraula. Totes les nobles activitats, tradicionals de l'Orde, mereixien la seva cura paternal. Ni cal oblidar son «detallisme»: Allò de recomanar a *cada* província les seves idees capitals, de manar, p. ex., que es pregui per Ferretti qui amb un pic més impedí que Fra Joan Tomàs fos general, de preocupar-se dels passeigs dels novicis, de les excursions dels catedràtics, de la més bona faisó per proveir els lectorats, etc., etc. Ben representativa és la lletra als frares de la província de Sant Miquel, del 7 d'agost de 1759, la qual es guarda a la secció «Miscel·lània» de la Biblioteca del Seminari.

La tants cops deplorada supressió de la Companyia de Jesús feia més actual que mai el problema de les missions. Fra Boxadors tingué per a elles una ànsia cordial. L'imperi xinés i les terres de Mossul, on set bisbes abjuraren el nestorianisme per virtut dels dominics, fadigaren sovint el nostre General, qui escrivia freqüents lletres de conhort, en les quals abocava sa ferma ànima de creient i de pare (2).

La litúrgia excità també sa atenció. I què us diré de la cultura? Recordem la tasca que ja féu quan era soci de Mestre Bremond i el respectaren els més savis de l'Orde. Ara sa tasca fou veritablement integral. Oïu el canonge Matas: «Contempla aqui confundida la impia audáz Philosophia por los Valsechis, y Patuzzis; allí por los Dinellis, y Cluniniatis purgado el campo de la moral Evangelica de la zizana de la lâxitud que, durante no sé que somnolencia, havia el hombre enemigo sobresebrado; ilustrada la Historia Ecclesiastica por Orsi, y su Continuator Beccheti; la de su Orden por Mamachi, y sus Coadjutores Polidorio, Badetti, y Christianopoli. En suma quando vé enriquecida la Iglesia Catholica..., por los eruditos Ansaldi, Chignoli, Cerboni, y

(1) *Lumen Domus*, citat a la p. 250 d'aquest estudi. (Vide pp. 450 i ss., sobretot p. 455, del t. III.) Veieu també: *Historia de los heterodoxos españoles*, t. III, cap. II, par. 4, i *Historia de Carlos III*, per FERRER DEL RÍO, t. II (Madrid, 1856).

(2) «Festes de Santa Catarina quan el feren Cardenal» (p. 24 del Sermó), citat a la p. 247 d'aquest estudi.

otros muchos que florecieron durante su feliz gobierno» (1). Aquest és el moment de fer memòria de la bellíssima lletra que dictà a la mort del Cardenal Orsi, en 1761, des de Pamplona, i de l'ajut que prestà a De Rubeis. (2)

Especialment el preocupava la renaixença filosòfico-teològica i un preciós resultat del'edició de Venècia de Sant Tomàs i dels altres esforços d'En Boxadors fou la creació d'un ambient que permeté la resurrecció del tomisme italià i l'actual renaixement tomista. Hom no explica el Buzzetti o el Sanseverino, si hom oblida el Roselli i el nostre Boxadors, car En Boxadors fou també qui li manà d'escriure la seva filosofia tomista, potser perquè Goudin ja no era útil contra els nous filòsofs. Però aquest és el moment de deixar la paraula al professor Masnovò. El qual suara escrivia:

«Certo il Buzzetti fu uomo, diciamolo senza ambagi, veramente grande. Ma pur riconoscendogli una virtù sintetica di primo ordine, una acutezza di visione e un valore di esposizione suoi propri, la mente corre istintivamente in traccia di precursori e di una tradizione. Senza fantasticare intorno ai contatti che egli poté avere ed ebbe sicuramente coi domenicani professori di teologia nel Seminario piacentino dal 1806 al 1808; senza soffermarci a dare eccessivo rilievo al fatto non dispregevole che il Vescovo Gregorio Cerati (il quale fondò in Seminario le scuole di filosofia e di teologia e chiamò il Buzzetti alla cattedra di filosofia) fu appassionato cultore della Divina Commedia imbevuta sì profondamente di pensiero scolasticotomistico (3); bisogna pure riconoscere che il Buzzetti, questo divoratore di libri, dovè avere notizia dell'opera del domenicano Frate Salvatore Maria Rosselli *«Summa philosophica ad mentem Angelici Doctoris S. Thomae Aquinatis»*, edita a Roma una prima volta nel 1777 e una seconda volta nel 1783. D'altra parte il Gazola surricordato ci fa sapere che l'astronomia appresa in Seminario a Piacenza (l'astronomia entrava allora nel corso filosofico) si ispirava all'antiquata astronomia del Roselli; e se ne rammarica (4): Effettivamente l'astronomia delle *Institutiones* buzzettiane è tolemaica come quella della *Summa* roselliana. Adunque la *Summa* del Roselli devette essere nota nell'ambiente piacentino e in particolare al Buzzetti (5), almeno negli anni in cui il Gazola era scolaro di filosofia, cioè tra il 1819 e il 1821. È ovvio pensare che anche qualche anno

(1) «Festes de Santa Catarina quan el feren Cardenal» (p. 25 del Sermó), citat a la p. 247 d'aquest estudi.

(2) En 1773 aparegué, a Roma, una edició de la *Summa* amb els comentaris de Caietà i del P. Capponi O. P. No és difícil que es relacioni també amb En Boxadors.

(3) Si confronti la prefazione (pag. XI) di Antonio Cerati al poema *La genesi* di Mons. Gregorio Cerati, Bodoni, Parma, 1807. Anche il Buzzetti predilesse il divino Alighieri.

(4) «*Prose e poesie inedite o rare di Italiani viventi*, Anno II, vol. VI, pag. 33: In fisica, dopo compendiato con vana fatica in *iscritto* le teorie non poche del domenicano P. Roselli che stampò volumi a sostenere le antiche opinioni contro le sperimentali dottrine di Galileo di Keplero di Newton andai alle celebri lezioni del professore Cav. Dr. Giuseppe Veneziani».

(5) Con questo non intendo dire che il trattatello di astronomia sia opera del Buzzetti; penso in vece, anche per ragioni stilistiche, che esso sia una aggiunta del Testa.

prima se ne avesse sentore. Ora la «Summa» del Roselli è l'espressione di un movimento di reazione contro i novatori da Des Cartes in poi e di una restaurazione filosofica dentro l'ordine domenicano. A convincersene basta leggere la dedica che il Roselli fa dell'opera propria al domenicano Card. De Boxadors, maestro generale dell'ordine suo. Quivi il Roselli ⁽¹⁾ dice al Boxadors, *Tosto che, fatto maestro generale, sapesti «(VII) quosdam nostros homines, ipsos quidem numero paucissimos, inveniri qui, doctrinam illam (di San Tommaso) non satis cognitam habentes, ab ea discedere novasque amplecti opiniones auderent; periculum sive periculi suspicionem praeveniens, non modo rem acerbe tulisti (2)... verum etiam (VIII), confirmat a lege quae tam saepe tamque graviter in Capitulis generalibus lata fuerat de ea doctrina colenda..., interdixisti ne quisquam omnino homo nostri ordinis... audeat sive privatim sive publice tueri aut probare sententiam ullam ab S. Thomae doctrina sensuque alienam aut quae cum eadem doctrina non omnino consentiat...»* Aggiunge il Roselli che il Boxadors curò inoltre «(IX) ut doctrinam S. Thomae in ipso fonte universi tam lectores quam discipuli attingerent, neglectis rivulis»; al quale scopo, prosegue il Roselli, rivolgendosi al Boxadors, «saluberrimam legem restituere cogitasti qua iam ante cautum fuerat ut *textus ipse* S. Thomae in scholis explicaretur auditoribusque traderetur ad discendum. Cuius quidem legis cultum observationemque *primum restituisti in Hispaniarum* provinciis, cum illas, nullis parcens laboribus, nullisque deteritus periculis, inviseres; deinde in provinciis plerisque aliis, summo Ordinis emolumento, maximeque doctorum et Principum etiam Virorum gratulatione ac plausu ⁽³⁾». Conformandosi all'indirizzo, anzi all'invito ⁽⁴⁾ del Boxadors, il Roselli scrisse e pubblicò in Roma la sua «Summa philosophica», dove, ei dice, «Thomae dogmata omni qua maiori possem vi confirmarem atque defenderem (V)».

La novità della cosa fu tosto manifesta. Uno dei domenicani revisori della *Summa philosophica* per incarico del Boxadors — cioè Fr. Eustachius Bous magister theologus casanatensis — mentre dà parere favorevole per la stampa, dichiara che quest'opera «avitam philosophiae facem reaccendit (VII)». Ma soprattutto meritano l'attenzione nostra le dichiarazioni che fanno i due religiosi destinati dal Maestro dei sacri palazzi alla revisione per accordare o no l'imprimatur. Uno *Fr. Josephus Maria Nicolai a Jesu, Augustinianus Ex-*

(1) «Pars I, Logicam completens. Editio secunda, Romae, MDCCLXXXIII».

(2) *Nota del Rosselli*: «Vide epistolam ejusdem Emmi. Cardinalis ad universum ordinem datam typisque aditam 30 aprilis 1757.»

(3) «A p. 110 parimenti del 1° vol. della sua *Summa philosophica* il Rosselli ci ripete sotto la nota 6.ª aver il card. Boxadors nuovamente introdotto che «Litteram Summae Theologicae S. Thomae Lectores in Scholis interpretarentur, abstinere ab explicandis quibuscumque aliis Institutionibus».

(4) «Nel «Monitum Auctoris» per la IIª edizione il Roselli dichiara di avere scritta la sua «Summa philosophica» appunto dietro invito del Cardinale Boxadors. Cfr. vol. I, p. XVI».

calceatus, *Sac. Rit. Congregationis Consultor* pure riconoscendo, in data 29 settembre 1776 che l'opera nulla contiene contro la fede e il buon costume, e quindi può essere pubblicata, ci tiene a fare bene rilevare che egli professa tutt'altra filosofia: «quamquam Eclecticae ipsi philosophandi rationi quae clarissimo Auctori minus arridet, ex animo sim addictus». L'altro revisore, *Fr. Eliseus a Conceptione, Italicae Congregationis Carmelitarum Discalceatorum procurator generalis*, esprime (in data 7 aprile 1777) Roma, la sorpresa, per altro non completamente sgradita, dell'animo suo dinanzi all'opera del Roselli, incominciando il suo parere così: «Mirari quis forte poterit quod, dum *italorum* scriptorum ingenia in libertatem philosophicam se vindicare satagunt, *abiectisque servitutis scholasticae vinculis* et auctoritatis, ut aiunt, praedudiciis, novam sibi philosophandi viam seligunt quam *Eclecticam* vocant, idest liberam per singulas sectas sparsarum veritatum electionem, Reverendissimus P. Magister Salvator Maria Roselli, Ordinis Praedicatorum, Sancti Thomae Aquinatis philosophiae nomen dare non dubitet, et *ab humo* tollendam et sublevandam. Peripateticam philosophiam non solum manus opitulaturices porrigat, verum etiam pristinum honorem eidem restituere honestissima aemulatione contendat...» Adunque l'ambiente romano avvertì e sentì la novità dell'opera di Salvatore Roselli (1). Va aggiunto che ne fu scosso efficacemente. Infatti la prima edizione dell'opera, benchè in tre grossi e fitti volumi, veniva smaltita in brevissimo tempo: tanto che già nel 1783 (2) si stava allestendo in Roma la seconda edizione. Così sul finire del secolo XVIII l'ambiente romano si interessa con particolare vivacità alla filosofia di San Tommaso. Predisponerono a ciò una istituzione di cui fa menzione Vincenzo Gravina (1664-1717) nella orazione «De instauratione studiorum»: «Theologiae tradendae rationem nemo *alibi quam Romae* invenerit meliorem *postquam* eam *Domenicanae* Familiae Patres depromere coeperunt e fonte suo, nempe, de D. Thomae libris. Quorum praelectionem quotidianam proprio sumptu Casanacta Cardinalis beneficentissimus et vel hoc tantum nomine optime de Ecclesia meritis, instituit, ut studiosos a garrulis et perplexis vulgariis doctorum scriptis ad ipsum deduceret oraculum sapientiae divinae, Doctoremque iuventuti redderet eum quem non modo communis hominum admiratio, sed suamet Christus voce fidum ac certum in Ecclesia praeceptorem constituit omnis aevi.» (3)

(1) Farei cosa inutile riportando qui passi del Roselli affine di mettere in evidenza che non solo si propose di scrivere una *Summa philosophica ad mentem S. Thomae*, ma anche effettivamente la scrisse. Anzi egli si spinse tanto oltre da rinnovare l'astronomia tolemaica professata da San Tommaso.

(2) «Può giovare a sapersi che in Spagna a Madrid quasi contemporaneamente cioè nel 1779 appariva una nuova edizione del Goudin O. P. «Philosophia juxta inconcussa tutissimaque Divi Thomae Dogmata...»: come raccolgo dalla prefazione al Goudin (vol. I, pag. XIII) edito ad Orvieto nel 1858 per cura di Fr. Vincenzo Marreddu O. P.

(3) «Citato dal Roselli, vol. I, pag. 111. Chi voglia vedere l'originale, cfr. Jani Vincentii Gravinae opera, Napoli, 1756, vol. II, pag. 123-124».

«Anche a Venezia sotto l'influsso del Boxadors si risvegliava l'amore di san Tomma-

QUADRO DIT «DE LA PETXINA» PROCEDENT DE SANTA CATARINA
DE BARCELONA

que subtilitatibus, rem serio, et graviter agant; explicando primum propositae quaestionis, seu casus statum, illumque ad certa principia reducendo; deinde eam eligendo, probandoque sententiam, quae Scripturae locis, ut communiter a Sanctis Patribus explicantur, quae Ecclesiae legibus, Sacrisque Canonibus nitatur; atque in his explicandis, applicandisque ad rem propositam, ad Sancti Thomae ductum assidue adhaereant; idque continenter caveant, ne Dei, et Ecclesiae legem pro ingenio, arbitratu humano tractent; neve aut licentia opinandi Christianam vitae severitatem ad libertatis indulgentiam remittant frangantque, aut arbitraria asperitate, acerbitateque doctrinae Christi iugo suavitatem detrahant, hominesque a virtutis cultu deterreant. Quod consequenter iustum, aut temperatum sentiendi genus, si sancti Thomae vestigia presserint, premere vero non poterunt, nisi assiduum in eius lectione operam posuerint, et diligentiam.

VI

Haec habuimus hoc quidem tempore, quae de studiorum ratione praeciperemus. Nam etsi divinarum Scripturarum, Sacrorumque Canonum, quae fundamenta sunt Theologiae, intermissas ampridem magno reipublicae malo Scholas restituere; et linguarum, graecae imprimis, hebraicaeque novas inducere cupimus, et vero debemus; quae res Comitibus totius Ordinis saepe decreta, nonnumquam etiam a Pontificibus Maximis mandata Ordini, magnoque opere commendata est; non tamen omnia repente, neque uno tempore perfici posse intelligimus: itaque his nunc orsi initiis, reliqua deinceps, vita comite, et favente Deo, Vobisque adjuvantibus, ut maturum fuerit, persequemur. Interea hortamur vos etiam, atque etiam, ut Sacrorum et Bibliorum, et Canonum studia, privata saltem opera, colatis; quod si feceritis, viam ad eas Scholas restituendas munietis. Sicubi vero Scholae sunt divinarum Scripturarum ante hoc tempus institutae (scimus autem esse nonnullas); eas omnino retineri, et manere, ac frequentari iubemus; admonemusque Lectores, qui eis praesunt, ne longis prolegomenis tempus extrahant, neque curiosioribus disquisitionibus terant; sed notitiis praemissis, quae necessariae merito habentur, textum ipsum sacrum, eiusque doctrinam ordine tradant, atque explicant, in Sanctorum semper Patrum vestigiis haerentes, atque omnino neque raptim, neque morose.

Has igitur nunc ad vos damus litteras, hoc consilio, atque hac certissima voluntate, ut dies XIV Septembris, quod legitimum est annui cursus initium, huius ipsius anni MDCCLXII Scholas omnes totis late Provinciis ad eum plane modum comparatas, expeditasque inveniatis, quem his eisdem litteris descripsimus, constituimusque. Quod si aut hoc ipso intervallo, aut deinceps quovis tempore dubitatio alicubi quaepiam exorta fuerit, quemadmodum quidquam horum seu accipi, seu perfici debeat: ex Nobis ipsis ii, quorum intererit, seiscitabuntur; ceteris autem quibuslibet, etiam Prioribus Provincialibus, interdiximus, ex his omnibus nequid declarent, neve interpretentur; multoque etiam magis, ne cum quo umquam dispensare praesumant: reservamus enim Nobis, nostrisque Successoribus omnia, ut ubique apte, ac sine varietate constituentur, et constanter maneant. Omnibus autem singulorum Coenobiorum trium Provinciarum Hispaniae, Aragoniae, et Baeticae Praesidibus praecipimus in virtute Spiritus Sancti, sanctae obedientiae, sub formali praecepto, ac sub poena absolutionis ab officio ipso facto incurrenda, ut has litteras quum primum perlatae ad eos fuerint, intra sex dierum spatium

publice in suis quique Coenobiis legi, ac recitari faciant. Ac Nos quidem functi officio, quod a Nobis illustres hae Provinciae Nostrae suo veluti iure exposcebant, expectabantque; optantesque, ut alacritas, et gratulatio omnium vestrum spem bonam nostram sustineat, et cumulet, quam Salmantini primum Coenobii filiale obsequium, effusaque gratulatio excitavit: non dubitamus, quin, benedicente Domino, res haec omnis eum ipsum exitum habitura sit, quem Nobis scilicet proposuimus, ut maiorem in modum ad Ecclesiae, et Reipublicae utilitatem florescant Scholae; et Hispanae gentis, harumque Provinciarum egregiam doctrinae laudem tueantur, summis vestris ingeniis, Sanctique Thomae discipulis dignam, quam majores vestri iampridem partam, totoque orbe propagatam vobis ad conservandum, atque ad amplificandum reliqueunt. Denique paternam vobis benedictionem amantissime impartimur. Valet, et Nos, Sociosque Nostros sacrificiis vestris, et precationibus habete magnopere commendatos.

Dat. in Conventu nostro a Jesu, et Maria de Valverde Nonis Martii die festo Sancti Thomae Aquinatis anno MDCCLXII.

FR. JOANNES THOMAS DE BOXADORS
Magister Ordinis.

NOTA. — Vegi's: Codina, Alabart. «Efemérides del Seminario Conciliar de Barcelona», Barcelona, 1908. Tom I, pl. 58. També el Bisbe Climent, dóna en setembre de 1768, una lletra pastoral sobre l'estudi de la Teologia, i encarrega a don Jaume Matas, Canononge Protector del Seminari, la redacció d'un pla d'Estudis, segellat en 20 d'Agost de 1770, *que coincideix evidentment amb el d'En Boxadors*. D'aquest ressorgiment tomista hi ha interessants palpacions en el «L. D.», que començà a redactar-se en 1777.

Adunque l'ambiente romano, del declinante secolo XVIII, sotto l'influsso dei domenicani, si riallaccia con singolare efficacia alla tradizione tomistica tanto per la filosofia quanto per la teologia ⁽¹⁾. Questo ambiente romano, della fine del secolo XVIII noi abbiamo motivo di ritenere che siasi trasportato, almeno in parte, nell'ex-ducatto di Parma e particolarmente a Piacenza sul principio del secolo XIX. Appunto dal 1810 al 1812 fu relegato in Parma e soprattutto in Piacenza gran parte del clero romano che non aveva voluto prestare giuramento di fedeltà e sudditanza a Napoleone, impossessatosi da poco degli stati pontifici. Era il fior fiore del clero di Roma. Che questo clero fosse colto e mantenesse, anche lontano dalla propria sede, abitudini di studio, ce ne fanno buona testimonianza i contemporanei, secondo che risulta dallo studio pregevole di Mons. Tononi: «I preti romani relegati in Piacenza ed in Parma, 1810-1812 ⁽²⁾.

Con questi preti romani il Buzzetti ebbe indubbiamente contatti, come ci fa sapere il Gazola scrivendo: «E' bastantemente noto lo zelo che egli (Buzzetti) dimostrò nell'epoca in cui l'oppressore di Europa pretendeva un giuramento non debito dai preti romani. Ognuno sa come il Buzzetti animasse questi nuovi martiri esuli e ramminghi a non violare mai la santità del giuramento, ma a mantenersi fermi e costanti nell'obbedienza del loro legittimo sovrano anche dentro le prigioni e nei ferri ⁽³⁾.

Quando rifletto che le manifestazioni tomistiche del Buzzetti non risalgono con certezza a prima del 1812 ⁽⁴⁾, mi sento portato a congetturare se non forse il Buzzetti abbia ricevuto qualche sicuro orientamento generale, in fatto di tomismo, nel contatto con qualcuno dei preti romani emigrati. E forse di lì apprese l'uso, che egli praticò nel seminario piacentino ma che subito dopo di lui scomparve, di insegnare teologia dogmatica adottando

so. Il domenicano De Rubeis, certo non senza validi cooperatori e forti appoggi preparava l'edizione delle opere di San Tommaso, a cui mandava innanzi le sue discussioni storiche, miniere preziose anche oggidi.»

(1) «Non farà quindi meraviglia se, uscita da questo ambiente, la bolla *Auctorem fidei* (28 agosto 1794) riprova il Sinodo di Pistoia (18-28 settembre 1786) anche per la sua mancanza di rispetto verso i grandi scolastici.

»Proposizione LXXVI: «Insectatio qua Synodus Scholasticam coagitat velut eam quae viam aperuit inveniendis novis et inter se discordantibus systematibus quoad veritates majoris pretii ac demum adduxit ad probabilismum et laxismum»; Quatenus in scholasticam reiecit privatorum vitia qui abuti ea potuerunt aut abusi sunt, falsa, temeraria.»

(2) «In «Strenna Piacentina», 1892, p. 134 e ss. Colgo l'occasione per ringraziare l'insigne prelato piacentino Mons. Tononi, il quale mostrò cortese premura ogniqualvolta io lo richiesi di qualche notizia.

(3) «*L'amico d'Italia*», vol. VIII, 57-58.

(4) I manoscritti a me noti sono tutti posteriori al 1820: quelli poi, a cui alludono il Gazola che terminò la filosofia nel 1921, e il Sordi che la terminò nel 1816, non ci autorizzano a parlar di un tomismo buzzettiano anteriormente al 1812. Si aggiunga la particolarità che nei manoscritti il Buzzetti non è mai ricordato quale professore di filosofia e sempre invece quale canonico teologo della cattedrale di Piacenza: al quale ufficio egli fu chiamato nel 1814.»

per testo la Somma teologica dell'Aquinate ⁽¹⁾ Del resto, quand'anche si congiunga il Buzzetti al Roselli e all'ambiente romano, la grandezza non ne viene scemata; solo acquista proporzioni e fattezze storiche, e smette le leggendarie.

Chi transcorra la «Summa philosophica» del Roselli vi riscontra senza dubbio molta erudizione, ma l'afflato filosofico è poca cosa. Si sente troppo che egli ripete — non rivive e ravviva — un'antica dottrina. La rivive e la ravviva il Buzzetti. Perciò la efficacia del Can. Piacentino sorpassò di gran lunga l'efficacia del domenicano ⁽²⁾. Aquestes planes són fort avinents per completar ço que diguérem en parlar de l'encíclica d'En Boxadors. Haig d'observar només que existeix una edició de 1788 del Rosselli, impresa a Madrid ⁽³⁾. I recordo que En Rosselli pren, en son pròleg, per lema de treball l'admirable «ordinatio» del Capítol de Bolonya que havem sovint retret en el curs d'aquesta biografia ⁽⁴⁾. Si ens plagués fer frases diriem que En Boxadors, o més ben dit, Catalunya, enllaça el renaixement filosòfic espanyol del segle XVI amb l'actual desvetllament tomista, i torna a Itàlia ço que Itàlia donà a Espanya.

Vint anys anaven a complir-se des que Fra Joan Tomàs regia l'Orde dominicana. Mai no havia volgut acceptar dignitats efímeres: hom li havia ofert un arquebisbat; ell refusà. La seva delicadesa s'estenia fins als afers de l'Orde: quan, a causa de l'expulsió dels jesuïtes, degueren prendre l'ensenyament al Col·legi germànic, no admeté les rendes considerables d'aquest centre. Ni en temps de privança havia fet un pas per tal de pujar. El nou Pontífex, Pius VI, volgué promoure'l al capell cardenalici, honorant l'insigne General i l'Orde benemèrita que precisament aleshores acabava de donar dos màrtirs a l'Església, en Tunkin. Les paraules de Pius VI, al Consistori del 13 de novembre de 1775, mereixen que hom les citi:

«Postquam haec Vobis ingenti animi gaudio commemoravimus, opportunum esse arbitramur jucunditatem Nostram, non solo enunciatione, sed publica etiam significatione expromere. Idecirco cogitationem nostram convertimus ad praeclarum Praedicatorum Ordinem, omni commendatione dignissimum, à quo, quemadmodum duo praelaudati Alumni huic Nostrae Allocutioni jucundissimum argumentum praebuerunt; ita alii quamplurimi Sanctitate, Doctrina, Dignitate praestantes jamdudum Nostram excitarunt Devotionem, ut illius Nomen assumeremus, qui Dominicanae Familiae simul,

(1) «Prose e poesie inedite o rare ecc.», vol. IV, p. 34: «Di teologia mi fu tre anni professore mio zio che in dogmatica la somma di San Tommaso leggeva...»; p. 39: «Mi continuai allo studio della teologia per un altro anno sotto la b. m. del canonico Dall'Arda, che nella teologale del Duomo e nella cattedra del Seminario fu successore a mio zio. Erano stati compagni di gioventù e sempre amici; ma noi uditori dell'uno e dell'altro ne sentivamo il divario; chè le lezioni del secondo non aggiungevano a pezza la sublimità del primo. Si dismise di presente la Somma di San Tommaso...»

(2) A. MASNOVO, *Gli Albori del Neo-Tomismo in Italia* (*Rivista di F. N. S.*, any XIV, fascicle I).

(3) Matriti, Typis Benedicti Cano. MDCCLXXXVIII.

(4) Roselli havia ja rebut, en 1768, l'encàrrec de compaginar la seva obra, segons se desprèn de la lletra que publiquem en Apèndix

& Apostolicae Cathedrae gloriam amplificavit. Ut igitur singularis Nostrae benevolentiae ergo eundem Ordinem testimonium exhibeamus, cum Purpura decorare statuimus, qui a viginti ferme annis tanta illi praeest cum laude, *ut nullius incongruae voluntati deserviverit* ⁽¹⁾, Magistrum nempe Joannem Thomam de Boxadors; a quo insuper retineri volumus Generale Magisterium, Nostro & Sedis Apostolicae beneplacito duraturum, perinde ac & Praedecessoribus Nostris actum fuit in Promotione Cardinalium Cajetani, Justiniani, Gallamini, & Pipiae, qui omnes simili honore decorati, in Generalitio Praedicatorum Magisterio una cum Cardinalatu perstiterunt.» ⁽²⁾

«Nullius incongruae voluntati deservivit» ¡Noble lloança en boca d'un Pontífex! La millor per a un intel·lectual tomista que volia governar d'acord amb les seves idees.

La nova que causà arreu excel·lent impressió, sobretot a Itàlia i —qui ho diria? — a París, produí a Barcelona un esclat de joia i de festes, narrades en l'opuscletantes vegades citat: produí també que males llengües en murmuressin, per allò que ningú és profeta en la terra pròpia. Fou particularment notada l'absència del senyor Bisbe ⁽³⁾. Però el poble diu que deia: «si ara ja fan aquestes festes, quines li faran quan arribi a Papa?»

De seguit, En Boxadors volgué deixar, no la vida religiosa que continuà amb més rigor que mai ⁽⁴⁾, sinó la càrrega feixuga del Generalat. A aquesta fi el 3 de juliol de 1776 convocà Capítol general per al 17 de maig de 1777. Els PP. es reuniren a Roma, sota la presidència de Pius VI. Els francesos eren

14 vocals i units amb els italians i amb alguns alemanys volien nomenar el

(1) «S. Gregorii Magni. 416 Epist. 22 ad Antonin. Subd.»

(2) «Sanctissimi Domini Nostri Pii Divina Providentia Papae VI Allocutio habita in Consistorio Secreto Die 13. Novembris 1773. De pretiosa morte Hyacinthi Castañeda Hispani & Vincentii a Pace Tonquinensis, Ord. Praed. Missionar. Apostolicor. in Regno Tonquini. Adjuncta promotione Emi., & Rmi. D. S. R. E. Presb. Card. Joannis Thomae de Boxadors Dominicani Ordinis Magistri Generalis et Declaratione duorum S. R. E. Cardinalium Emi., & Rmi. D. Presb. Cardinalis Francisci Mariae Banditi Archiepiscopi Beneventani ac Emi. & Rmi. D. Diaconi Cardinalis Ignatii Boncompagni in Consistorio secreto habito die 17. Julii ejusdem anni creatorum. Romae Typis Rev. Cainerae Apostolicae 1775. Itemque Barcinone: Ex Typog. Bernardi Pla Typog.» (Biblioteca del Seminari: «Miscel·lània».)

(3) *Lumen Domus*, citat a la p. 250 d'aquest estudi (p. 472 del vol. III).

(4) *Solemnes exequias...*, citat a la p. 247 d'aquest estudi (p. 48).

Provincial de Toulouse. Aquesta conxorxa regalista comptava amb 32 vots. Fra Boxadors, en previsió d'això, havia fet que el Rei d'Espanya emparés, per tots els mitjans, a Fra Quiñones de León, molt tomista i molt agradable als ministres espanyols als quals havia retut un petit servei per ordre de Fra Boxadors, ordre que, si no hagués estat dictada per motius tan superiors fóra incomprendible en el nostre biografiat ⁽¹⁾. Quiñones, emparat *pel Sant Pare*, pel General i per l'ambaixador d'Espanya, triomfà per 56 vots contra 32. L'elecció fou precedida d'un discurs tomista de Pius VI, molt semblant al de Benet XIV en 1756, i seguida d'una declaració de fervent tomisme pel nou General. Per expressa voluntat papal Fra Boxadors fou nomenat vicepresident del Capítol, ço que feia del nou General una mena de company de l'antic.

Una afirmació tomista, una protesta contra el regalisme: aquestes són les darreres paraules que Fra Joan Thomàs pronunciava com a General, després d'anys de lluita contra l'error i la insubordinació. I son darrer acte, una delicadesa vers el Convent de Santa Catarina. «Lo Cardenal de Boxadors dirigí al P. Pl. Fr. Pere Pla unas pocas setmanas antes de renunciar lo Generalat com a Bibliothecari del Convent dos caixons de llibres especials y molt bons per la llibreria publica de est Convent que componian lo numero de 200 tomos a poca diferencia, quals son ya posats en la llibreria ab la nota que son regalo del Cardenal de Boxadors. Lo Bibliothecari li escrigue una carta atenta donant-li las degudas gracias per lo regalo [que] se havia dignat [fer] a la llibreria y Convent. Lo Cardenal de Boxadors sens perduda de temps respongue al Bibliothecari, y perque la carta serveix de honor al Convent me ha aparegut insertar aquí una copia de dita carta que es del tenor següent. [«] M. R. P. P^{do} y Señor Mio: Recibo con nuestro aprecio la expresion de gratitud, que V. P. M. R. me hace en su carta de 17 de Mayo por los pocos libros, que embie ultimamente a essa libreria, y que me alegro hayan sido tan bien recibidos de esos moradores de mi Patria. No dexaré de mirar siempre ese Convento, como la casa de la Orden, que me hizo la caridad de admitirme por hijo, quando tomé el Habito de N. P. Sto. Domingo, y celebraré lograr, (como espero) otras ocasiones de poderle dar algunas pequeñas prendas de mi gratitud y amor. Dé V. P. M. R. mis afectuosas memorias a todos los individuos de ella y disponga de la proporcion que hubiere en mi para servirle, y complacerle... B. L. M. de V. P. M. R. su mas atento servidor: Fr. Juan Thomas de Boxadors... [«]... En esta carta se coneix lo bon geni, gran humanitat, y amor que te a esta sa casa». ⁽²⁾

Poca cosa sabem d'aquesta època de la seva vida, sinó és que entrenà son

(1) Els regalistes Roda i Moñino tenien interès a publicar l'obra gal·licana d'En Bossuet: la remeteren al P. Quiñones per tal que hi digués son parer que devia pesar molt en l'ànim del rei, i com que Fra Boxadors digué que «no convenia disgustar al Consejo de Castilla», aquest la deixà passar. (*Lumen Domus*, p. 479 del t. III.)

(2) *Lumen Domus*, citat a la p. 240 d'aquest estudi (p. 480 del t. III).

successor en el govern de l'Orde, que el Sant Pare el nomenà Protector de l'Orde en novembre de 1780, per la mort del Cardenal Carracido, i que amb ocasió d'això pronuncià un molt eloqüent discurs a la Minerva. El Rei li havia assenyalat una pensió anual de 20,000 lliures catalanes (més de 50,000 pessetes), amb ordre de pagar-li des de sa elevació al Cardenalat, ço que importava unes 70,000 lliures ⁽¹⁾. Però la bona situació econòmica no modificà en res la vida tan austera del Cardenal, qui vestia sota la porpra túnica de llana, menjava parquíssimament i dormia en la cel·la humil ⁽²⁾. El 14 de desembre de 1780, morí d'una pulmonia molt ràpida. Sa mort fou arreu sentida i el Convent de Santa Catarina esgotà els mitjans per tal de retre-li uns dignes funerals, als quals assistí tot Barcelona. Hi predicà l'oració fúnebre Fr. Bonaventura Fages, Franciscà. El seu cos fou exposat a la Casanata i enterrat a l'Església de Sant Sixte, de la qual era Cardenal per successió del Cardenal Orsi, i Fra Balthasar Quiñones de León, «qui fou son hereu de confiança féu posar sobre la Làpida Sepulcral la següent inscripció:

D. O. M.

Fr. Joan Th^{ae} de Boxadors Barcinonensi Ords. Praed. S. R. — Eccl. Titul. S. Xisti Presb. Card.^{ti} — Qui — Summo ejusdem Ords. Magistratu — annis fere XX — Praeclare Sesto Pii VII Pontif. Maximi singulari voluntate in Sacrum Purpurat.^m Collegium adleclus — et Protector Ords. ejusdem postremo dictus — Splendore Generis — Candore. Suavitate. Integritate morum. efusa in egenos Liberalitate. — Insigni, Perpetuo, Constanti Doctrinae S.^{ti} Th.^{ae} adeoque divinae Religionis studio amplissimam sustinuit dignitatem — Viro — Ob egregias virtutes veracitatem praesertim. magnis Europa Principibus — imprimisque Carolo III. Regi Hispanarum acceptissimo. Fr. Balthasar de Quiñones Magr. Gen. O. P. P. decessori suo optime semper de se merito. P. anno M DCC LXXX. Vixit ann. LXXVII. men. VIII. dies XIII.»

JOAN TUSQUETS I TERRATS.

(1) *Lumen Domus* (p. 488, t. III, nota marginal).(2) *Solemnes exequias...*, citat a la p. 247 d'aquest estudi (p. 48).

APPENDIX I

PRÒLEG I EPÍLEG DE L'ERUDIT COMENTARI DE LA PARS I, PUBLICAT EN 1788
PELS FRARES DE STA. CATARINA I CITAT A LA PLANA 273 D'AQUEST ESTUDI

OPERIS UNIVERSI

PROSPECTUS

Deviam, incertam, lubricamve, haud liberi, (apage infelix libertas,) ut tradamus doctrinam, felicissima adstricti necessitate, disputationi consignamus eam, quae est sana, (a) salutifera, (b) inconcussa, (c) tutissima, (d) admirabilis, (e) coelestis, (f) ab Ecclesia Catholica recepta, (g) constanti Summorum Pontificum testimonio, laudumque praeconio commendata, (h) Sanctorum Patrum traditionibus, universalis Ecclesiae decretis conformis, (i) in conciliis OEcumenicis celebrata, (j) sine ullo prorsus errore, (k) non absque speciali Dei infusione conscripta, (l) a Christo Domino approbata, (m) quam qui impugnaverit, semper fuerit de veritate suspectus... (n) Non ergo mirandum SS. Patriarcham Franciscum hanc doctrinam Fr. Eleutherio commendasse (o), S. Patriarcham Ignatium in Theologia Scholastica hanc fuisse secutum, (p) S. Patriarcham Philippum de Neri Thomae Theologiam in dubitis rebus perlegisse, summasque Angelici Doctoris quinque apud illum mortis hora fuisse adinventas, (q) S. Patriarcham & Episcopum Franciscum de Sales hanc Summam semper in promptu habuisse, ad quam etiam pro aliorum librorum intelligentia recurrerat, (r) S. Archipraesulem Carolum Cardinalem Borromaeum devotissima veneratione dignum, inter Doctores B. Thomam judicasse, (t) S. Patriarcham Theresiam à Jesu hujus doctrinae studium consuluisse. (u) Nihil mirum, quod S. Franciscus à Borgia, olim hujus Principatus Prorex, hanc Summam in Epitomen redegerit, ut eam memoriae semper fixam teneret, (v) quod S. Juvenis Aloysius Gonzaga sic fuerit huic doctrinae affectus, ut tantummodo Sacram Scripturam, Summamque Angelici Doctoris apud se retinuerit, (x) quod S. Episcopus, & Martir

(a) Innoc. XI. Const. Pastoralis Officii. (b) Urban V. Const. Copiosus. (c) Alexand. VII. Const. Litteras. (d.) Id. ibid. (e) Clemens VIII. Const. Sicut Angeli. (f) Id. in Brev. Quantum prodesse. (g) S. Pius V. Const. In Eminent. (h) Benedict. XIII Const. Exponi nobis. (i) Innoc. XI. Const. laudata. (j) S. Pius. Const. Mirabilis. (k) Clemens VIII. Const. laudata & Benedictus XIV. Const. Saluberrimam. (l) Joann. XXII. Const. Redemptionem. (m) Clem. VIII. Const. In quo nos. (n) Innoc. VI. in Serm. Ecce plusquam. (o) Apud Boland. 7 Mart., pag. 722. (p) Card. de Monte in Consist. Secret. 19 Jan. an. 1622. (q) Hier. Bernaveo Cong. Orat. in ejus vita. (r) Car. Aug. Sales ejus nepos in ipsius vita. (t) Reth Eccl., lib. I., cap. 46, sub nomine Aug. Valer. edita. (u) Cart. 30 a Lorenzo Sepeda. (v) In littaniis ex doctrin. D. Thom. à se factis. vid. ejus oper. (x) P. Acosta trad. à Cepari, part. 2,

Petrus Paschassius, (y) S. Inquisitor, Canonicus, & Martyr Petrus de Arbués, (z) Episcopus, Cardinalis & Martyr Joannes Fischer, (aa) S. Archiepiscopus de Lima Thurebicus Mogrovejo, (bb) S. Thomas de Villanova Archipraesul Valentinus, (cc) B. Aegidius Cardinalis, Archiepiscopus Bituricensis, (dd) B. Simon de Roxas (ee) hanc doctrinam & impense coluerint, & intime sint admirati; ut Ordinis Nostri preatereamus Albertum Magnum ipsius Praeceptorem, Raymundum, Augustinum Lucerinum, Antoninum, Vincentium, Discipulos innumeros, innumeros Sanctos. Nil mirum, quod omnes sapientes ei testimonium perhibuerint quod in Ordinem fere omnium Constitutionibus legatur S. Thomam pro Duce, & Doctore habendum. (ff) Maximas pro beneficio grates ei, qui ne omni vento doctrinae animus noster circumferretur, huic nos Sacramento religavit. Quia autem non tantum fidelissime satagere debemus in omnibus adhaerescere sanae doctrinae Angelici Praeceptoris, verum etiam adsuescere propriae ipsius phrasi, & modo loquendi, juxta expressam voluntatem SS. D. N. Alexandri divina providentia Papae VII. qui istud universo Praedicatorum Ordini ita praescribi, ac significari, clementissime mandavit; (gg) piaculum duximus, si sic non transcriberemus Angelica Thomae dogmata, si sic nostras imo verius suas non exponeremus adsertiones «quod omnibus palam fiat quantum roboris Ecclesiae, quantum securitatis Principibus, quantum utilitatis omnibus omnino ex ejus illibata doctrina accreverit» ut consultissime a PP. Nostris in Provinciali Conventu hic Barcinone celebrato admonitione IV, nuper animadversum est. (hh) Astabit itaque Regina Sacro-Sancta Theologia in vestitu deaurato, quem ei Angelicus in Summae Prima Parte contexuit, circumdata varietate Canoniarum positionum, illarum quam maxime, quas hujusce Civitatis, & Conventus inextinguibile lumen, amantissimusque filius, nostrae Aragonum Provinciae immortalis honor, & gloria totiusque Ordinis secundus post Patriarcham Dominicum supremus Moderator, primusque post eum perennans aplendor S. Raymundus Pennafortius compilavit. Quandoquidem, si Raymundus totius Hispanae gentis bono, usus est libris Contra Gentes, Angelici Doctoris manu quidem exaratis, sed precibus suis confectis; aequum erat, ut Thomas totius Christianitatis emolumento, usus esset compilatione Decretalium, quam jussu Gregorii IX. Raymundus compaginavit. Age ergo, purum, limpidumque Primae Partis textum in signum ponimus contradictionis, sed eum instructum, ornatum, decoratumve omni qua eruditione licuit. A dextris in argumentis prolusoriis, aderit Thomas Sacram Scripturam, scientiam Canonicam illustrans, illustrans Concilia OEcumenica, Nationalia itidem, & Provincialia; aderit & laudans SS. Patrum doctrinam; mille clypei omnis armatura fortium: a sinistris autem, idem ipse arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet haereticorum, ut in aedificatione Jerusalem videatur, quod una manu faciebat opus, altera tenebat gladium. Sed de Scientia Canonica parcius, cum a nobis Theologiae lustranda provincia ampliorem fere non habeat ambitum, eo, quem duabus prioribus Decretalibus suae compilationis Raymundus praefixit; quas equidem prout ab Angelico, Opusculis 23, & 24 illustratae sunt, sumus elocu-

cap. 5. (y) P. Garcia en la adic. à Ribadeneyra. (z) Don Juan Luis Lopez en el lib. impres. en Zaragoza an. 1672, pag. 57 & 238. (aa) Conf. lib. de Captiv. Babil., cap. 2. (bb) Guerrero en su vida. (cc) P. Garcia en la adición à Ribaden. (dd) In Correct. Corrupt. S. Thae. (ee) in processu Beatificationis. (ff) Apud Jurami Testimonia ex Catholicis &c., c. 6 & c. 7. (gg) Acta Capituli Generalis Ordinis Praedicatorum Romae habiti an. 1656. (hh) Acta Capituli Provincialis Barcinone

turi. Afferentur Concilia, & Patres eo unice titulo, quo hanc Summae Theologiae partem, vel firmant, vel illustrent; neque enim pauca ex his, verum etiam multa, potius omnia in suos alveos Doctor Angelicus corrivavit. Circa ea quae occurrunt philosophica, hanc Spartam ne insalutatam omitteremus, illustrare decrevimus Thomae Philosophiam, jam à SS. Ecclesiae Patribus in antecessum traditam patefaciendo. Verum enim vero cum ex operibus Angelici Doctoris quanti fructus pervenerint, & quotidie perveniant, nemo est fere qui nesciat... (ii) siquidem «Omnipotentis Dei providentia factum est» non minus vere, quam pie aiebat S. Pius V. (jj)» ut Angelici Doctoris vi, & veritate doctrinae, qua apostolicam Ecclesiam infinitis confutatis erroribus illustravit, ex eo tempore quo caelestibus civibus adscriptus est, multae, quae deinceps exortae sunt haereses confusae & convictae dissiparentur. «Nec mirum: deliria, errores, haeresisque omnis, quae ab Aquilone, unde pandetur omne malum juxta Jeremiam, (kk) nobis advenerunt, & quotidie adveniunt, aliud non sunt nisi rancidae, insipidaeque antiquorum Acaatholicorum dapes, novissimo, eoque mordicante sale conditae; ut vel maxime in hoc adimpleatur, quod dictum est: (ll) «Nihil sub Sole novum, nec valet quisquam discere: Ecce hoc recens est: jam enim praecessit in saeculis, quae fuerunt ante nos.» Mehercle primum omnia omnino Novatorum argumenta, quae hujus decimi octavi saeculi teterrimum dedecus, opprobrium, abjectio erunt, incooperamus adnotare, evolvendoque varia Thomae opera, illa, incredibili animi voluptate, averruncata legendo, in cartam mittere cupide volebamus, & male firmata valetudo operi in immensum succrescenti animum applicare forsitan non prohibuisset, ni extra chorum necessario essemus cantaturi. Ergo, quae unice in Prima Summae parte incinerata sunt, hic adnotata est reperire. Nolumus autem, imo nec possumus Criticos agere, sat tenuitati nostrae est agere Theologos; quocirca Haeresum, operumve laudatarum, multo minus citationum vades nos frustra quaesieris, pro enim majori parte alienis oculis videmus, cum qui aliis interdiciuntur libri, nobis nefas sit aperire. Aliud non licuit nisi ex primi subsellii Autoribus transcripta adducere. Amice Lector, quantum indulgeas, valeas.

EPÍLEG

Ergo jure merito Romani Pontifices plures, pluribus indixerunt Universitatibus, Alexander IV. Parisiensi, (a) Urbanus V. Tolosanae, (b) Pius IV. Salmantinae, (c) Alexander VII. Lovaniensi, (d) alique Pontifices aliis Academiis, ut Angelicam Thomae doctrinam, & toto animo sectarentur, & totis studerent viribus ampliari. Nec dudum, qui clavum Ecclesiae feliciter... Eheu! Exurge quare obdormis Domine! tenet SS. D. N. PIUS Papa VI. in allocutione habita PP. Nostris, in Comitibus generalibus Ordinis, postquam dixit: (e) Qui non velit in Scholis custodiri germanam doctrinam Angelici Magistri omnino esset gravi malo culpandus, ut proti-

celebrati anno 1786. (ii) Pius IV. Cont. Salvatoris. (jj) Const. Mirabilis. (kk) Cap. 1, vers. 14. (ll) Eccle., cap. 1, v. 10.

(a) Const. Delectabile. (b) Const. Laudabile. (c) Const. Salvatoris, Domini. (d) In brev. Litteras vestras. (e) In Cov. S. Mariae supra Minervam celeb. 16, Kalend. Junii an. 1777.

nus repudietur, ne eligatur in Magistrum Ordinis, incumbite; addidit, ac suffragia vestra dirigite in eum, de quo haud incertum sit, an a Majorum vestrorum studiis non abscesserit, an in hodierna doctrinae depravatione, in tanta Ecclesiasticae disciplinae perturbatione, ac pene interitu neque indulturus, neque omnino passurus sit Divinum Thomae eloquium, quasi novella doctrina discutiatur, et otiosa disputatione impugnetur. Noverat equidem, & optime noverat Sua Sanctitas, quantum utilitatis & Urbi, & Orbi adtulerit universo, ille, qui ab eodem Pontifice ad Purpuram assumptus Romanam, generalem Ordinis Nostri Praefecturam dimisserat. Patricius Barcinonensis Eminentissimus Fr. JOANNES THOMAS Titulo S. Xysti Praesbiter S. R. E. Cardinalis de BOXADORS, dum tamquam providus Pater super omnes filios suos, Solem Aquinatem oriri fecit. In cujus rei faustissimum omen, quando Caput Ordinis idem de BOXADORS, Studiorum nostrorum normam ad Magni Benedicti XIV. pedes elevavit, osculo ejus frontem Sua Sanctitas jam insignierat. Piissimis autem PII VI. votis PP. Vocales obsecundantes, Hispanus alter electus est Reverendissimus P. Fr. BALTHASAR DE QUIÑONES: Cujus electionem, aiebat iste Pontifex, (f) accipimus in argumentum enixi studii vestri, quo voluistis, ut Nos magis, magisque accendamus ad Ordinem vestrum ornandum et amplificandum. Ita factum est: Cum enim, qui ordinem nunc Dominicanum moderatur, ab Eminentissimo Praedecessore suo ne transversum quidem unguem recedendo, praeceperit, Sol ne movearis; stetit Sol Aquinas in medio Coeli, non festinavit occumbere, refulsit in clypeos et terra illuminata est: eaque ita cumulado SS. Pontificis expleta vota sunt; ut ob mortem Cardinalis de BOXADORS Praedicatorum Ordinis Protectoris, hujus Ordinis tutelam, protectionemve, non alicui Patrum Purpuratorum, sed Sibi benignissima miseratione reservaverit. Aeternum vivat: fiat, fiat.

(f) In Allocut. quando ad oscula pedum recepit PP. Vocales.

APPENDIX II

7 Martii 1762.

IN DEI FILIO SIBI DILECTIS
 Reverendis Ad. PP. Prioribus Provincialibus,
 Magistris, Praesentatis, Lectoribus, ac Studen-
 tibus universis Provinciarum Hispaniae, Ara-
 goniae, & Baeticae Ordinis Fratrum Praedicatorum
 FR. IOANNES THOMAS DE BOXADORS
 Sac. Theol. Professor, eiusdemque totius
 Ordinis humilis Magister Generalis,
 & Servus, salutem.

Quum inter instituta, legesque Ordinis praecipuum teneat locum doctrinae studium, et cultus, exquo tota plane, quanta est, nativi muneris, vocationisque Ordinis functio pendet: ex omnibus adeo rebus, quas perpetua Magisterii nostri, susceptaeque sanctae huius visitationis sollicitudo complecti debet, nulla fere alia est, cui sit a Nobis diligentius prospiciendum. Atque hac quidem cura eo alacrius, tantoque cum spe meliori perfungimur, quo Hispanienses Provinciae Nostrae, quae tanto florent Coenobiorum, atque hominum numero, ad excellentem ingeniorum praestantiam, quae bonitas naturae est, et totius nationis felicitas quaedam singularis, summam addunt assiduitatem, et diligentiam, atque in colenda, retinendaque Sancti Thomae doctrina integram religionem, et fidem: quo si commodus etiam Scholarum ordo, aptaque constitutio accedat; nihil magnum, atque excellens fit, quod non sperari ab ipsis, atque adeo expectari possit. Huius autem rei bene constituendae rationem, quam, multa primum apud nos deliberatione versatam, deinde etiam visitationis decursu saepe cum gravissimis Patribus communicatam, in Salmantino Coenobio cum incredibili totius eius Coenobii gratulatione praesentes decrevimus, iam maturum est, ut vobis demum universis explicatam ante oculos proponamus.

Nam etsi huius ipsius scholastici anni initio maxime voluissemus, quam temporis opportunitatem Salmanticae sequuti sumus: tamen assidua occupatio itinerum impedivit; novarum Scholarum descriptio, quae in uno Coenobio subito induci potuit, in totis Provinciis temporis intervallum amplius necessario requirebat.

I

Principio igitur a philosophicis disciplinis ordientes, quae sunt apud nos elementa Scholarum, negotium Nos quidem docto viro iampridem dedimus conscribendarum philosophicarum institutionum tali ratione, ut earum usu adolescentes non solum ad excogitandi, disputandique subtilitatem, sed etiam ad iudicandi

gravitatem utiliter exerceri possint, notionibusque informari multarum rerum, quae ad omnem humanitatis disciplinam, imprimisque ad solidam Theologiae tractationem necessario pertinent. Verum dum id opus perficitur, toto late Ordine fine varietate tradendum; placet interea temporis, ut, intermissis, sublatisque aliis quibusque institutionibus, una omnino adhibeatur *Philosophia Patris Antonii Goudin Lemovicensis*. Est enim id opus imprimis ad Sancti Thomae doctrinam accurate exactum, et ad praescripta legum Ordinis comparatum; deinde cum brevitate, ac perspicuitate conscriptum, atque omnino ad adolescentum ingenia aptum; postremo doctrinae de moribus elementa complectitur; in physicis quoque nonnulla eruditionis semina continet, et tamquam lineamenta naturae.

Monitos autem volumus Philosophiae Lectores, muneris ipsorum, nostraeque voluntatis esse, ut singula Goudiniani operis disputationum capita ad propriam cuiusque earum indolem, et rationem accomodate explicent, hoc est per propria principia, aptisque argumentis; caveantque ne in physicis, exempli causa, ea, quae ex naturae observatione exponenda, et tractanda sunt, ad metaphysicas subtilitates detorqueant. Et quum ad eiusdem operis *partem secundam Physicae q. 3* pervenerint, quo loco auctor generalem Orbis terrae divisionem proponit, studeant Geographiae elementa discipulis accuratius tradere, divisionem ipsam diligentius explicando, et ad sphaerae doctrinam *quaestione 2 praeced.* traditam referendo; ex eademque doctrina, Chronologiae item elementa proponere; ne discedant iuvenes a Philosophiae schola ieiuni omnino, atque expertes harum disciplinarum, quae praeter ceteras, quas secum afferunt, utilitates, vel ad veteris, novique Testamenti, atque ad Ecclesiae historiam, percipiendam necessariae sunt, Theologo cuivis omnino tenendam. Huius quoque rei causa Magistris Novitiorum omnibus negotium imponimus, ut tabulas geographicas, quas vulgo *Mappas* vocant, in domibus Novitiorum his locis, quo animi, et colloqui causa convenire solent, collocent, neque solum generales Orbis terrarum, sed etiam peculiare praecipuarum regionum, et ad veteris, atque ad novae Geographiae descriptionem compositas, imprimis autem Terrae Sanctae, et Asiae Minoris, quae ad sacrorum librorum usum maxime referuntur; ut eas adolescentes suis ipsi oculis crebro inspicientes, regionum, urbiumque situs facili negotio addiscant; quibus certe notitiis sublatis qui historiam seu sacram, seu aliam quamlibet velit attingere, eum necesse est, tamquam oculis orbem, in magnis tenebris, et in magna rerum confusione versari.

Hac lege de unius Goudiniani operis in Scholis usu omnes aequae Philosophiae Scholas sine exceptione complectimur, eas etiam, quae proxime tertium, eundemque postremum annum sunt ingressurae; nullitatem peracti cursus, perpetuamque ad legendum, atque adeo ad consequendos gradus inhabilitatem incursum Lectoribus, qui contra fecerint; poenam vero privationis vocis activae, et passivae Prioribus Provincialibus, aliisque qui reis eius poenae Lectoribus deinceps docendi munus imposuerint; quibus poenis sive hi, sive illi nonnisi a Magistro Ordinis absolvi possint.

II

Proxime a Philosophiae Schola adolescentes mox in egregio Melchioris Cani nostri opere de Locis Theologicis, tamquam Theologiae prodromo annum ipsum exerceri, instituimus. Fiet enim hoc modo, non solum ut anni spatio totius Theologiae veluti descriptionem animo informant, sed etiam ut discant, quod pro-

prium est Scholae munus, argumentorum vim, et pondus recte aestimare; praetaerea magnam sibi doctrinae, et eruditionis copiam comparabunt; atque intelligent, quot, quantarumque rerum scientiam Theologiae Schola requirat; hisque principiis, ac praeceptionibus imbuti multo paratiores, expeditioresque ad ipsam Theologiae tractationem accedent;

Itaque in singulis quibusque harum Provinciarum maioribus Scholis, quae Universitatum, Studiorumve generalium, aut aliis quibusdam nominibus appellantur, novas Cathedras decernimus, constituimusque de Locis Theologicis, Melchioris Cani librorum explicatione regendas; hac lege, ut nemini deinceps adolescentum nostrorum ex Philosophiae ad Theologiae Scholas migrare liceat, nisi postquam in eiusmodi de Theologicis Locis Schola annum omnino insumpserit. Quod si contra factum fuerit, poenam iam ab hoc tempore indicimus Lectoribus quidem Theologiae nullitatis scholastici anni, quo anno iuvenem Cani Scholam non prius anni spatium sequutum in suam Scholam admiserint; ipsis autem Studentibus, qui admisis fuerint, nullitatis totius cursus Theologici, ita ut neque institui Lectores, neque approbati ad Confessiones audiendas possint, nisi annum plane in Schola Melchioris Cani fuerint, ac deinceps quadriennium ex integro Theologiam rursus audierint, perinde ac si antea nunquam audissent; Prioribus vero Provincialibus, aliisque quibuslibet, ad quos Scholarum regimen, aut Lectorum institutio, approbatione Confessariorum quavis ratione pertinuerit, privationis activae, et passivae vocis, si aut iuvenem quempiam ad Theologiae Scholam, non prius audito annum Cano, migrare permiserint, aut Lectorem aliquem contra decreti huius praescriptum instituerint, Confessariumve approbaverint; ipsamque nihilominus institutionem, et approbationem ipso facto nullam atque irritam fore decernimus: quas omnes, ac singulas poenas, ipso facto incurrendas, unius omnino Magistri Ordinis potestati reservamus, ut solus possit remittere.

Ad eos vero adolescentes quod spectat, qui ante hoc tempus Theologiae scholas ingressi sunt (nam ad hos quoque fructum instituti huius volumus pertinere); permittimus quidem, ut quadriennium in eisdem Theologicis Scholis pergere sine interruptione, si velint, possint: nihilominus, eo absoluto, Cani Scholam toto anno deinceps sequantur; quod ni fecerint, institui Lectores, aut Confessarii nullo modo possint, eadem, quam proxime indiximus, tum ipsis, tum instituentibus, seu approbantibus poena constituta.

Munus porro erit eorum, qui Cani Cathedras moderabuntur, matutinam, vespertinamque quotidie tenere scholam, quam alicubi *generalem* vocant, explicando ex ordine totos illius excellentis operis libros unius anni spatium; et a discipulis quotidianas lectiones ex eodem opere diligentissime exigendo, memoriter omnino, ac de verbo ad verbum reddendas; interdum etiam, ne memoria excidant, praesertim post decursos singulos libros memoriter item ex integro, atque una serie ab initio repetendas; et conclusiones, actusque, seu ut alibi vocant, circulos, et conclusiones habere statutis temporibus, et intervallis, hoc est quaestiones a Cano explicatas defendere, eas imprimis, quae praecipue sunt, et singulorum librorum vim, et summam, ac pondus maxime continent; quas etiam poterunt unas, easdemque semel, iterum, ac saepius ad defendendum proponere, prout uniuscuiusque quaestionis gravitas, et amplitudo, atque adolescentum utilitas postulare videbuntur.

Hortamur autem omnes, ac singulos scholae huiusmodi tum discipulos tum Lectores in temporum successione futuros, ut auctoris nitidam, et elegantem lati-

nitatem, quae sapientiae ornamentum est minime negligendum, imitari, inque seipsos transferre studeant: sciantque apud Nos eos fore commendatissimos, quos in Cani doctrina, ac stylo docendis, addiscendisque maiores prae ceteris fecisse progressus cognoverimus. Quibus ut ad hoc studii genus copia temporis maior suppetat, statuimus, ut huius Scholae Lectores ab alia quavis aliarum Scholarum occupatione vacent; discipuli autem nonnisi actibus, quos vocant, aliarum Scholarum adsint, non quotidianis quidem, sed iis, qui per singulas hebdomadas habebuntur, tum philosophicis, tum theologicis.

In hac autem tractatione sequenda quotiescumque in opinionem, dictumve Cani aliquod inciderint seu, prout ingenium fuit hominis paullo vehementius, minus caute iactum, seu quod cum Sancti Thomae doctrina non usquequaque cohaerere videatur; officium Lectorum erit contra agere, atque admonere discipulos, omnino Sancti Thomae doctrinam esse tenendam; praeterea ostendere, quantopere excellat Sancti Doctoris magisterium non solum sententiarum soliditate, et admirabili rerum colligatione, sed etiam perpetuo, singulari, ac plane incomparabili modestiae exemplo, ut mature assuescere incipiant tantum auctoritatis pondus revereri, et ingenii, quod in adolescentibus plerumque servere, atque inolescere consuevit, arrogantiam cohibere, qua nihil in religionis doctrina periculosius est, magisve cavendum. Denique iuvenum animis alte hoc, saepius inculcando, insigant, ut plane haereat: Canum, et ceteros quosque Ordinis doctissimos viros, si cum Sancto Thoma comparentur, discipulos esse; communem autem omnium Magistrum ipsum esse scilicet Sanctum Thomam cuius illi praeceptis, institutisque tantum debuerint, quantum in Theologicis disciplinis gravitate, et soliditate doctrinae valuerunt.

Iamvero Lectorum omnium, qui novas eiusmodi Cathedras primi recturi sint, eligendorum, praeficiendorumque curam, et potestatem Nobis ipsis reservamus: nihilominus RR. Ad. PP. Prioribus Provincialibus negotium damus, ut quos in suis quique Provinciis ei muneri aptissimos prae ceteris, citra omnem partium studium, citraque privatae cuiusquam gratiae rationes, secundum conscientiam iudicarint, eorum ad Nos catalogum quamprimum mittant, adscripta singulorum aetate, adiectisque notitiis munerum, quae quisque eorum nunc gerat, quaeve ante hoc tempus gesserit, et qua cum ingenii, doctrinaeque opinioni, quaque cum integritatis, et morum laude gesserit. Atque iis, qui seu hoc initio a Nobis seu deinceps a quovis legitime iis regendis Cathedralis praefecti fuerint, annos scholasticos, quamdiu eas tenuerint, perinde, iisdemque tum conditionibus, tum iuribus ad consequendos honores, gradusque Ordinis valere volumus, quae reliquis legitimis Theologiae cathedralis, seu communibus universi Ordinis, seu peculiaribus singularum Provinciarum legibus, consuetudinibusque sunt constituta.

III

Exacto in Cani Schola anno, mox communem Theologiae Scholam adibunt iuvenes, hac mente, atque hoc conatu, ut Sancti Thomae Theologiae Summam addiscant, admirabile opus, Ecclesiae iudicio, omniumque sapientum usu, ac perpetuis laudibus celebratum, praeque ceteris quibuslibet scholasticis quorumcumque institutionibus sine dubitatione praestantissimum; in quod angelica Sanctissimi Doctoris mens, ad Scholarum usum, Catholicae Christi Ecclesiae doctrinam assiduo studio sinceris, purisque ex fontibus haustam, quam non solum pro singulari sua

ingenii vi, sed etiam ac multo magis divini luminis illustratione, animo complexus erat, admirabili cum ordine, summaque cum perspicuitate, conclusit; cuius adeo doctrinae laus illa, et auctoritas a Pontificibus Maximis tributa est, eam esse *sanam, incorruptam, tutam, sine ullo prorsus errore conscriptam*, atque idcirco *inoffenso pede decurri posse*.

Et quoniam singulari Dei beneficio, magnis SS. Patriarchae Dominici in Ecclesiam meritis, is Ordini talis, ac tantus Magister obtigit; isque in Scholarum usum, ut diximus, tantum opus perfecit: ferendum non est, ut Magistri loco discipulos Scholae perpetuo audiant, et, quum fontem ipsum ad manus habeant, in rivulis conquiescant. Quamobrem edicimus, praecipimusque, ut alio quovis libro, seu cursu, ut vocant, abjecto, deinceps Theologiae Lectores, quae pristina fuit totius Ordinis, summorumque virorum consuetudo, ipsam omnino Sancti Thomae Theologicam Summam in Scholis explicant, alter quidem primam partem, et tertiam cum supplemento; alter vero secundam utramque; breviter expediendo eos articulos, qui philosophicas tantum doctrinas continent, quique colligationis, ac feriei tenendae causa potissimum a Sancto Doctore inserti sunt; quo tempus gravioribus suppetat, praesertim ad Fidei Dogmata, et ad praecipua Ethices Christianae capita, atque ad characteristicas, propriasque Thomisticae Scholae sententias pertinentibus. Ipsos autem Summae articulos ab utroque Lectore explicandos discipuli in dies singulos memoriter antea discent, quo explicationem et promptius percipere et memoria complecti queant. Eosdem quoque articulos quotidie alterum pro conclusionem, hoc est pro circulo, ut alii nominant, defendent; alterum cum Lectore conferant; idque alternatim, ut scilicet primum conclusio, seu circulus primarii Lectoris fit, secundi conferentia; proxime die vicissim primi conferentia, circulus, seu conclusio secundi; tertia autem die propter Cani auditorum circulum, seu conclusionem, utriusque articuli conferentia habebitur; atque ita rursus per easdem alternas vices. Ordinetur vero die XIV. Septembris huius anni, primarii quidem Lectores omnes a prima Summae parte, secundi vero a prima secundae; seriemque tenebunt tali oeconomia, ut quadriennii spatio suas utrique partes decurrant, absolvantque; ita ut per singula quadriennia in singulis quibusque trium Provinciae Scholis tota Sancti Thomae Summa ex aequo, atque uno tempore tradatur.

Porro Lectoribus ipsis in eam curam assiduo studio incumbendum erit, ut primum quidem ipsi Sancti Doctoris mentem probe assequantur, deinde discipulis apte explicant, quaestionum singularum statum, propriamque Sancti eiusdem Doctoris, ipsiusque Scholae sententiam, atque haec quemadmodum tum ab haereticorum erroribus, tum ab aliarum Catholicarum Scholarum placitis differat, et quibus potissimum momentis nitatur; deque iis rebus illustriora, magisque ad propositam controversiam pertinentia Scripturae divinae loca, et definitiones Ecclesiae, ac Sanctorum Patrum dicta proferant; atque ostendant Sancti Thomae doctrinae hinc quidem firmissima fundamenta, inde vero perpetuam colligationem, seriemque plane admirabilem; praetermissis omnino inutilibus, otiosisque disquisitionibus, quae quo plus acuminis habere videntur, eo minus sodilitatis, et doctrinae continent, quibusque tempus gravissimis, sanctissimisque rebus tradendis debitum nonnisi misere teritur.

Atque actibus quidem Theologicis, seu conclusionibus, quae alii nominant, habendis, defendendisque praecipuas semper, quas diximus, controversias seligent, de Fidei dogmatibus, deque morum disciplina, et quae in Schola Thomistica cele-

briores habentur, de simplici natura Dei (ut aliqua exempli causa commemoremus) deque attributis eius, imprimisque de providentia, de scientia, de voluntate, et, quae inde sequuntur, de gratuita praedestinatione, et de reprobatione; de Trinitate; de consubstantialitate Filii; de Spiritus Sancti a Patre, et Filio processione; de oeconomia redemptionis humani generis, atque adeo de Christi divinitate, deque duabus in Christi naturis, duabusque voluntatibus, una autem persona; ac de ipsius Christi naturali, non adoptiva filiatione; de Sacramentorum veritate, necessitate, virtute, conditionibus; de praevia Dei notione; de necessitate, et intrinseca efficacia divinae gratiae, aliisque (ne longius persequamur,) quae vim, summamque continent doctrinae Theologicae de Fide, et moribus; quasque adeo potissimum tractari necesse est non solum propter praecipuam earum gravitatem, sed etiam quod ad eas reliqua fere disputationum capita referuntur; atque ita fit, ut iis versandis, iuvenes reliquarum memoriam repetant, et quo spectent, quemque habeant suum facile intelligant.

Theologicum porro Studentium cursum quadriennii spatio definimus, hac lege, ut institui Lector, aut Confessarius approbari deinceps nemo unus possit, quin antea, praeter Cani disciplinam, tamquam prodromum, ea, qua praescripsimus, ratione acceptam, quatuor etiam annos Sancti Thomae Summam in Schola audierit; nullaque, et irrita fit ipso facto institutio, et approbatio, siquam contra fieri contingerit; incurrantque qui instituerint, aut approbarint, in poenam privationis activae, et passivae vocis, Magistri Ordinis potestati ad remittendum reservatam.

IV

Conclusionum, actuumque scholasticorum hunc praescribimus ordinem, atque hanc rationem. Philosophicas conclusiones, quae alicubi conferentiae communes, alibi circuli appellantur, quotidie haberi volumus; neque ab una solum, verum ab singulis plane Philosophiae Scholis, et una die habeant qui in tertio, altera qui in secundo, tertia qui in primo anno versantur, atque ita porro deinceps perpetuo ordine, ac vicissitudine. De Locis autem Theologicis circulus, seu conclusio una cum Theologorum circulis serie continebitur, nimirum quum Theologi duos Sancti Thomae articulos, Scholarum, seu Lectorum alternatione, defenderint, tum tertia die defendent Cani discipuli, idemque mox ordo repetetur, perpetuo tenendus. Actuum vero, quos alicubi, ut diximus, appellant conclusionum nomine, quosque per singulas hebdomadas sine praetermissione haberi jubemus, haec erit series: prima hebdomada actus erit ex iis quaestionibus, quas primarius; secunda ex iis, quas alter Theologiae Lector explicarit; tertia hebdomada habebunt alumni Melchioris Cani; quarta qui in tertio versentur Philosophiae anno; quinta qui in secundo; sexta qui in primo. Qua serie absoluta, rursus Theologi ordientur, ac reliqui porro eodem ordine, perpetuaque vicissitudine.

V

Restat, ut de Moralis Theologiae Studio statuamus. Omnino enim diligentissime huic tantae rei prospiciendum est, quae sempiternam salutem hominum, Christi sanguinis administrationem, sanctitatem Ecclesiae, Reique publicae felicitatem spectat. Atque imprimis RR. Adm. PP. Prioribus Provincialibus manda-

mus, ut cum gravioribus suarum quique Provinciarum viris consiliis diligenter communicatis, aliquot ex singulis eisdem Provinciis Coenobia Nobis quamprimum indicent, commodis locorum intervalla collocata, in quibus singulares Theologiae Moralis Scholae institui possint, quo ex omnibus Provinciarum partibus convenient iuvenes, qui post Cani Theologiae elementa, postque Sancti Thomae Summam quadriennio, uti ediximus, in Schola auditam, quam in eisdem Scholis diutius manere, maluerint se in unius doctrinae moralis studio accuratius exercere, praesertim ut ad confessiones audiendas, et ad conciones missionesque obeundas aptiores fiant: maxime quod in uno docendi officio non omnes occupari possunt, quum tamen omnes tamdiu studiis excoli, exercerique oporteat, dum doctrina imbuti, et aetate matutiores facti, queant, quae didicerint, proferre in lucem, et ad proximorum salutem adhibere. Quamobrem statuimus, praecipimusque, ut, iis tantummodo exceptis, quibus docendi munus fuerit impositum, reliqui omnes iuvenes, utcumque apti studiis, ineptive censeantur, tamen sine exceptione usque ad trigessimum aetatis annum maneant in Studentium ordine, Scholasque sequantur.

His vero, quas diximus, Moralis Theologiae Scholis mox instituendis certas quoque leges opportuno tempore praescribemus. At interea temporis ut tractationis ejus disciplinae sive a Fratribus privatum susceptae, sive in Coenobiis ante hoc tempus quomodocumque, etiam extraneorum gratia, institutae provideamus; prohibemus omnino, ne quis deinceps seu ad privatum studium, seu ad Scholas, seu ad examina Summas adhibeat Theologiae Moralis, quae circumferuntur, vulgari sermone editas; quantum libet correctae, atque emendatae ferantur: contraque ab omnibus Sancti Thomae Summam adhiberi volumus, praecipue primam secundae, et secundam secundae, easque tertiae partis, et supplementi quaestiones, quae sunt de Sacramentis; ad exercitationem autem, usumque positivi praesertim iuris, Theologiam Dogmatico-moralem Natalis ab Alexandro, aut Wigandti Tribunal, quod inscribitur, Confessariorum; quorum altera solidissime scripta est, totaque ex Sacerorum Canonum decretis compacta; alterum ad Sancti Thomae doctrinam potissimum compositum: ea tamen cautione, ut in Natali Alexandro pauca nonnulla, quae municipalibus, ex statutis, aut consuetudinibus magis, quam e communi iure, petita sunt, ab communibus secernantur; in Wigandto autem pauca item quaedam paullo benignius tradita ad iustae Theologiae regulas castigentur. Curabunt ergo deinceps, ut ita haec fiant, primum quidem Studiorum regentes; deinde ii, quorum iudicio, et suffragiis examina ad confessiones probanda fuerint; quorum utrorumque oneramus conscientias, nequem in posterum ad confessiones audiendas approbent, quin examine ostenderit, se iustas regulas sanamque doctrinam de moribus ita imbibisse, ut ab Sancto Thoma tradita est, etiamsi forte Natalis Alexandri, aut Wigandti libris potissimum usus fuerit: quos autem nonnisi vulgares illas Summas legisse, in earumque omnino institutionibus haerere deprehenderint plane reiciant. Quod quidem statutum, decretumque nostrum iam inde ab eo die valere, ac servari volumus, quo primum die hac litterae in singulis respective Coenobiis recitatae fuerint; eodemque decreto omnes aequae comprehendimus, quicumque ad confessiones approbandi fuerint, atque eos etiam, qui ante hoc tempus examinibus utcumque perfuncti, nondum tamen *simpliciter*, ut est in legibus Ordinis, sunt approbati.

Casus quoque morales, qui in singulis Coenobiis statutis diebus explicari solent, sic explicent Lectores, atque sic tractent, ut, praetermissis omnino otiosis, inanibus-